ROST

Revistă de cultură creştină şi politică

Aspazia Oţel Petrescu
mărturisirea eroismului feminin

Pricini de smintire în Biserică
de Claudiu Târziu

Mircea Platon: „Trăiţi cu o icoană în faţa ochilor minţii“
de Silviu Man

Naţiunea şi naţionalismul în viziunea lui Nicolai Berdiaev
de Cristi Pantelimon

Vaticanul între teologie şi S.F.
de Răzvan Codrescu

an VI ● nr. 64 ● iunie 2008 ● 4 lei

www.rostonline.org

Coperta I: Aspazia Oţel Petrescu

sumar

numărul 64 ● iunie 2008

EDITORIAL
Pricini de smintire în biserică
de Claudiu Târziu.....3

MARTORI AI VEACULUI

Fapte, vorbe, gînduri.....4

REPERE
Mărturia feminină creştină
de Constantin Mihai.....10

Aspazia Oţel Petrescu
Repere biografice.....12

Profesoara mea de viaţă
de Luminiţa Irina Niculescu.....14

Invitaţie într-o altă Românie
de Camelia Corban.....17

Strigat-am către Tine, Doamne...
de Demostene Andronescu.....21

Eroismul feminin românesc în secolul XX
de Răzvan Codrescu.....23

Cu Pazi prin amintire
de Eugenia Damian.....28

Aspasiei, sorei mele dragi
de Maica Patricia Codău.....30

INTERVIU
Mircea Platon: „Trăiţi cu o icoană în faţa ochilor minţii“
de Silviu Man.....31

DECANTĂRI
Wittgenstein şi epoca vieneză
de Paul-Gabriel Sandu.....41

Ovidiu Huruzeu: Unabomber – profetul-ucigaş
de Nicolae Stroescu Stînişoară.....44

IN MEMORIAM
A murit Părintele Ioan de la Recea. Legenda continuă
de Claudiu Târziu.....49

SENS
România în tranziţie: de la Orwell la Huxley
de Gheorghe Fedorovici.....50

Laşul şi licheaua
de Mihail Albişteanu.....58

Biserica, între comuniune şi comunitate de interese
de Marcel Răduţ Selişte.....60

STUDII
Naţiunea şi naţionalismul în viziunea lui Nicolai Berdiaev (I)
de Cristi Pantelimon.....66

LA ROST
Vaticanul între teologie şi S.F.
de Răzvan Codrescu.....69

Domnul Cărtărescu faţă cu reacţiunea
de Mircea Platon.....70

„Uciderea“ ideologică a naţiunilor
de Emilia Corbu.....72

IMPORTANT

Revista poate fi procurată de la chioşcurile Rodipet, ca şi: ● În **Bucureşti** – de la librăriile „Vasiliada“ (Bd. I.C. Brătianu 12) şi „Sophia“ (Str. Bibescu Vodă nr. 24, lîngă Facultatea de Teologie); la cele două librării găsiţi şi numere din urmă, pentru completarea colecţiei. ● În **Constanţa** – de la librăria „Brâncovenească“ (Str. Ştefan Mihăileanu nr. 21). ● În **Suceava** – de la librăria „Sf. Voievod Ştefan cel Mare“. ● În **Iaşi** – de la librăriile Sedcom Libris. ● În **Cluj** – de la librăriile Arhiepiscopiei Clujului. ● În **Tecuci** – de la Librăriile Cristian. ● În **Câmpia Turzii** – de la Librăria Ensa. ● În **Cîmpulung Muscel**– de la Librăria În culori (Bdul Negru Vodă nr. 159). Cei care vor să difuzeze revista (proprietari de librării şi chioşcuri de vînzarea presei, reprezentanţi ai parohiilor şi eparhiilor ortodoxe sau ai mănăstirilor, persoane fizice) ne pot contacta pentru detalii la numărul de telefon 0740.103.621.

OFERTĂ

Revista ROST caută distribuitori în toată ţara: biserici de mir, mănăstiri, firme locale de difuzare a presei, librării şi persoane particulare. Oferim comision generos. Pentru detalii, luaţi legătura cu directorul publicaţiei, Claudiu Târziu, la telefon 0740.103.621 ori pe e-mail: rost@rostonline.org sau revistarost@gmail.com.

ROST
Revistă de cultură creştină şi politică

Fondată 2002

Revistă naţională editată de Asociaţia ROST

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
tel.: 0740.103.621
rost@rostonline.org

REDACŢIA
Mihail ALBIŞTEANU
Richard CONSTANTINESCU
Cristi PANTELIMON

COLABORATORI PERMANENŢI
Antonio ARONEASA
Corina BISTRICEANU
Răzvan CODRESCU
Stelian GOMBOŞ
Pr. Radu ILAŞ
Constantin MIHAI
Viorel PATRICHI
Mircea PLATON
Marcel RĂDUŢ SELIŞTE
Paul Gabriel SANDU
Constantin N. STRÂCHINARU

CONSILIER LOGISTICĂ
Nicu BUTNARU

DTP
Omni Press & Design
art@opd.ro

EDIŢIE INTERNET
Dragoş DORAN

CORESPONDENŢĂ
OP 23, CP 27 – Bucureşti

TIPAR
Docuprint SRL
tel.: 0234/588.930

DIFUZARE
Supergraph SRL
Rodipet SA

ABONAMENTE
La redacţie

ISSN
1583-6312

www.rostonline.org

Reproducerea unor articole apărute în revista ROST este permisă numai cu acordul scris al redacţiei.
ROST este difuzată în ţară şi în comunităţile româneşti din Europa, SUA şi Canada.

Pricini de smintire în Biserică

Biserica Ortodoxă Română s-a tot ferit să rezolve anumite probleme dogmatice şi de organizare pînă cînd a ajuns cu spatele la zid. Acum, nu mai poate amîna. Are de răspuns urgent, convingător, canonic şi în acord cu predania în două cazuri care sînt pricini de smintire. De felul în care o face depinde viitorul ei, adică al nostru, al creştinilor-ortodocşi.

Claudiu Târziu

Primul şi cel mai grav este cel al ÎPS Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului, care s-a împărtăşit împreună cu reprezentanţii cultului greco-catolic, la 25 mai 2008, cu ocazia slujbei de sfinţire a unei biserici greco-catolice din Timişoara, în prezenţa Nunţiului Apostolic în România, a Episcopului greco-catolic de Lugoj şi a 2.500 de oameni. Pentru orice creştin-ortodox, acest gest înseamnă o lepădare de propria credinţă. Este o evidenţă pentru toţi cei care merg la biserică şi n-au urechile încuiate sau vreun handicap psihic. Deci, nu intru în subtilităţi teologice, că nu are sens.

Reacţia greco-catolicilor a fost un strigăt de victorie: „*s-a petrecut o minune!* (...) un *eveniment extraordinar* şi care a onorat întreaga audienţă, cu *o semnificaţie religioasă şi istorică cel puţin egală cu cea a Revoluţiei* anti-comuniste pornite de la Timişoara“. Nu ştiu dacă ar mai fi exclamat astfel dacă un ierarh greco-catolic sau catolic s-ar fi împărtăşit la o Sfîntă Liturghie ortodoxă, dar am suficiente motive să cred că nu. Mai mult, cred că un ierarh catolic care ar fi comis acest act ar fi fost caterisit imediat.

De gravitatea faptei sale este conştient şi ÎPS Nicolae. Întrebat fiind de jurnalişti de ce a făcut acest gest, întîi a negat, apoi a suflat ceaţă: *„Formal e adevărat. (...) Nu am luat însă Sf. Împărtăşanie“*. Ce să înţelegi de aici, că a luat azimă şi a băut din potir, cum o arată şi fotografiile de la eveniment, dar de fapt Înaltpreasfinţia sa crede că, provenind de la greco-catolici, acestea nu sînt Trupul şi Sîngele Domnului?

Ulterior, într-o conferinţă publică a Asociaţiei Ziariştilor şi Editorilor Creştini, la 3 iunie a.c. ÎPS Nicolae ne-a lămurit: *s-a împărtăşit, a fost convins că luat Trupul şi Sîngele Mîntuitorului, nu regretă că a făcut acest gest, iar credincioşii săi de la Catedrala din Timişoara aproape că l-au aplaudat în duminica următoare; îşi asumă consecinţele.*

Reacţia iniţială a Patriarhiei a fost excesiv de prudentă, pe motiv că încă nu are toate informaţiile necesare. Însă, celelalte Biserici Ortodoxe şi-au manifestat consternarea şi au cerut explicaţii BOR. Aud că în anumite parohii din străinătate, preoţii ruşi şi greci nu mai vor să slujească alături de preoţii români pînă cînd BOR nu va lua măsuri cu ÎPS Nicolae şi nu-şi va limpezi astfel poziţia. Pentru că fapta vlădicăi din Banat e doar cea mai demonstrativă dintre cele la care se încumetă o parte din clericii BOR. Să nu uităm că, de Bobotează, PS Sofronie, episcopul ortodox al Oradei, a slujit agheasma mare împreună cu Virgile Bercea, episcopul greco-catolic. Fapt malign, pentru că sfinţirea agheasmei mari este parte a Liturghiei. Atunci, Patriarhia a rămas mută. Acelaşi PS Sofronie duce o adevărată vînătoare de anti-ecumenişti în Bihor, cazul ieromonahului Eftimie Mitra, înlocuit din funcţia de egumen al Schitului Huta – Bihor, fiind poate cel mai cunoscut, dar nu singular.

(continuare în pag. 9)

Fapte, vorbe, gînduri

ÎPS Nicolae Corneanu s-a împărtășit cu greco-catolicii

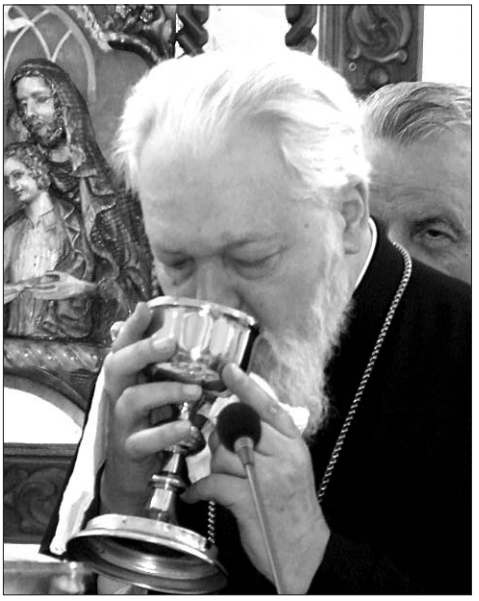

Bomba a fost aruncată de un site greco-catolic: Vlădica Banatului s-a împărtăşit cu greco-catolicii duminică, 25 mai, la sfințierea unei biserici. Au fost de față 2500 de persoane, iar episcopii şi preoții prezenți au depus mărturie că ÎPS Nicolae s-a împărtăşit la cererea sa. Pe urmă, ne-au sosit pe e-mail şi fotografii clare de la eveniment. În ciuda evidenței, întrebat de jurnalişti, ÎPS Nicolae a negat confuz fapta. Patriarhia a emis repede un comunicat în care a anunțat că aşteaptă încă dovezi şi că Sinodul va putea discuta chestiunea în proxima sa şedință, din iulie a.c. Să ne înțelegem, acum nu mai este vorba de participarea la o slujbă comună, nici de dialog, ci de împărtăşire. Fapt grav. Asociația Ziariştilor şi Editorilor Creştini a reacționat, cerând o şedință extraordinară a Sinodului, care să „dea încă o dată încredere credincioşilor ortodocşi în ierarhia Bisericii lor şi să curme inflația speculațiilor mediatice". La rândul său, Asociația ROST, editorul revistei de față, a solicitat aplicarea de urgență a Canoanelor noastre, care spun că ierarhul vinovat trebuie caterisit. Pentru că gestul mitropolitului Nicolae vine după alte abateri de la credința noastră comise de PS Sofronie al Oradei – care a slujit sfințirea aghesmei mari cu episcopul greco-catolic –, „Asociația ROST face apel la Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a clarifica relația Bisericii noastre cu Biserica Romano-Catolică şi cu organizațiile ecumeniste de tipul Consiliului Mondial al Bisericilor sau Conferinței Bisericilor Europene, în duhul iubirii de Dumnezeu şi de semeni şi în respect profund față de Învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe. O atare lămurire va fi de folos atât pentru evitarea pe viitor a unor gesturi precum cel al Mitropolitului Nicolae Corneanu, cât şi pentru dezvoltarea dialogului cu alte culte şi biserici creştine astfel încât căderea de la credința creştin-ortodoxă să nu mai fie încurajată".

Sindicatele dezbinării preoțești

În Craiova şi Iaşi au fost înființate două sindicate ale preoților. Organizațiile au anunțat că nu mai suportă opresiunea la care îi supun ierarhii pe bieții preoți şi că urmăresc revendicări sociale: salarii mai mari şi anumite avantaje de angajați.

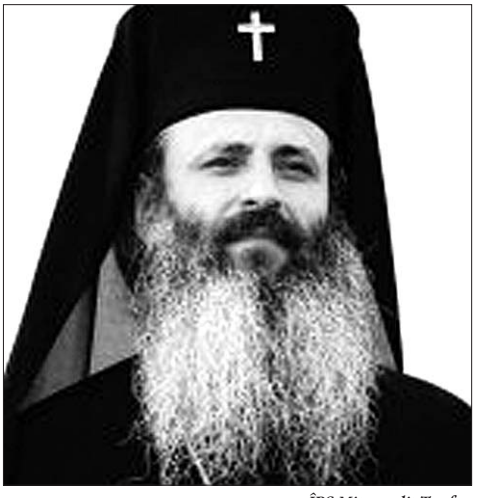

ÎPS Mitropolit Teofan

Nici unul din sindicate nu a putut preciza în ce fel îşi va putea atinge scopurile. Din punct de vedere canonic, ele sunt în afara Bisericii. În plus, preoţia este vocaţie şi har, nu slujbă plătită la oră. Angajatorul, dacă este unul, e închipuit din enoriaşi, căci de la altar îşi câştigă preotul pâinea. Doi mari duhovnici, părintele Arsenie Papacioc şi părintele Iustin Pârvu cred că aceste sindicate urmăresc dezbinarea. Iar ÎPS Bartolomeu Anania le-a calificat drept aberaţii. ÎPS Teofan, cel vizat pare-se de intempestiva mişcare sindicală din rândul preoţimii craiovene şi ieşene a reacţionat cu calm şi dispus la dialog. Asociaţia ROST a ceru public, într-o scrisoare adresată PF Patriarh Daniel, ÎPS Mitropolit Teofan şi întregului Sinod, aplicarea legiuirilor bisericeşti şi a Canoanelor în cazul preoţilor care au iniţiat sindicatele.

Săptămâna anti-homosexualitate

Săptămâna de propagandă homosexuală organizată de Asociaţia Accept în Bucureşti s-a transformat într-una de manifestaţii anti-homo. Societatea civilă sănătoasă a reacţionat mai viguros ca oricând. În prima zi, luni, 19 mai a.c., începând cu ora 17.00, asociaţiile ROST, Christiana, „Alfa“ şi Fundaţiile „Sfinţii Martiri Brâncoveni“ şi „Sf. Sava“ au organizat un marş prin centrul Bucureştiului (pe traseul Piaţa Universităţii, Piaţa Romană, Bulevardul Dacia, Calea Victoriei, Dealul Mitropoliei), la care au adunat peste 500 de persoane, în frunte cu 20 de preoţi. Participanţii au intonat cântece religioase şi patriotice şi au purtat drapele tricolore, icoane ortodoxe, cruci şi pancarte cu inscripţii precum: „Pentru o familie normală, spune NU Sodomei!“, „Copiii noştri, de mâna cui?“, „Veniţi-vă în fire!“ sau „România nu e Sodoma“. O manifestare civilizată, fără vreun amestec politic. Nici un incident nu a tulburat acest marş al normalităţii. Prin această acţiune, au urmărit să atragă atenţia asupra faptului că, pas cu pas, de câţiva ani, anumite organizaţii ale „societăţii civile“ încearcă să ne facă să credem ca a fi homosexual este ceva normal, că homosexualitatea e o simplă alegere, pe care, la o adică, ar putea-o face şi copiii noştri. Cu alte cuvinte, un păcat şi un viciu ne sunt prezentate ca un comportament firesc. Obrăznicia, insistenţa şi forţele politice şi financiare de care fac uz homosexualii pentru promovarea homosexualităţii în ultimii ani reclamă un răspuns imediat şi clar din partea românilor creştini. În anii trecuţi, noi, cei de la ROST, ne-am mărginit la a ne exprima opinia prin presă. De astă dată a fost nevoie să ieşim în stradă. Din păcate, Patriarhia a ales o strategie stranie de non-combat. Nici un comunicat pe acest subiect nu a emanat din Dealul Mitropoliei. Asociaţiile care au organizat marşul nu au primit binecuvântarea arhierească solicitată.

Preoţii nu au fost îndemnaţi să susţină demersul mirenilor. Preoţii care au fost prezenţi la marş au venit în majoritate din alte eparhii, doar doi fiind din Bucureşti.

Câteva ziare au dat ştiri despre eveniment, iar televiziunile au relatat cât de cât corect despre marş, cu excepţia Realitatea TV, vădit pro-homo. Totuşi, Claudiu Târziu, preşedintele Asociaţiei ROST, a fost invitat, la 24 mai, la emisiunea „Fabrica“ de pe Realitatea TV, dedicată subiectului zilei: parada gay şi reacţia societăţii civile creştine. Acolo, liderul ROST a putut expune punctul de vedere al oamenilor normali. La 23 mai, Asociaţia Ziariştilor şi Editorilor Creştini (AZEC), împreună cu Alianţa Familiilor, Provita şi Chiristiana, a făcut o conferinţă de presă, pentru a da un avertisment public autorităţilor privind pericolele homosexualităţii şi ale propagandei sale. Prof. Dr. Pavel Chirilă, din partea Asociaţiei Christiana şi a Grupului de Reflexie pentru Protecţia Familiei, a prezentat lucrarea *Bolile homosexualilor – Aspecte medicale şi teologice*.

Asociaţia Provita a vorbit despre contestaţia depusă în instanţă în vederea suspendării

marşului homosexualilor (din 24 mai), prin care este sfidată ordinea publică şi morala românească. Răzvan Codrescu, vicepreşedinte al AZEC, a abordat manipularea prin media la care se dedau homosexualii. Au mai luat cuvântul Pr. Teodor Peiu şi preotul catolic Fabian Măriuţ. De asemenea, a fost citit un comunicat al cultului musulman.
La 24 mai a mai fost organizat un marş anti-homosexualitate de către Noua Dreaptă, iar pe 25 mai – încă unul, de către Partidul Conservator.

Mărturii din Rezistenţă

La 17 mai, la Muzeul Satului, Fundaţia Academia Civică a lansat volumul *Să traiască partizanii până vin americanii*, de Aristina Pop Săileanu, subintitulat „povestiri din munţi, din închisoare şi din libertate". A fost prezentă foarte multă lume, ceea ce a demonstrat că eroismul adevărat al românilor încă mai suscită interes.
Aşadar, nu e totul pierdut. Ne mai putem găsi modele în trecutul apropiat.
Volumul apare în colecţia de istorie orală a Academiei Civice, sub îngrijirea editorială a lui Romulus Rusan. Interviurile cu protagonista au fost realizate de Liana Petrescu, iar aparatul critic aparţine Virginei Ion.
Maramureşeanca Aristina Pop Săileanu a fugit în munţi la 18 ani alături de familie. Capturată de Securitate pe când avea 21 de ani, a fost condamnată la 20 de ani de muncă silnică. A fost eliberată după 12 ani.

Rugăciunea vindecă

Cercetătorii din Sankt Petersburg susţin că pot dovedi că rugăciunea vindecă. „Rugăciunea este un remediu puternic. De asemenea şi atingerea moaştelor. Nu numai că reglează toate procesele din organismul uman, dar poate reface şi psihicul labil al bolnavului", a declarat Valery Slezin, directorul Institului de Cercetare Neuropsihologică din Sankt Petersburg.
Profesorul Slezin a mai făcut un lucru neobişnuit, a măsurat „puterea" rugăciunii. Acesta a înregistrat electroencefalogramele unor călugări care se rugau şi a descoperit un fenomen neobişnuit şi anume „scurt-circuitarea" activităţii cerebrale a cortexului. Acest fenomen nu poate fi observat decât la bebeluşii în vârstă de trei luni, când se află la sânul mamei lor şi se simt în siguranţă. Odată cu maturizarea, acest sentiment al siguranţei se estompează, activitatea cerebrală se intensifică, iar ritmul biocurenţilor cerebrali devine mult mai lent, cu excepţia somnului adânc şi al rugăciunilor – mai spune omul de ştiinţă. Slezin a numit această stare una de „veghe" şi a demonstrat că aceasta este vitală pentru fiecare persoană. Este cunoscut faptul că bolile sunt cauzate în special de situaţii negative, care ne afectează starea psihică. Se pare că în timpul unei rugăciuni grijile trec în planul doi sau chiar dispar de tot. Astfel, ambele vindecări, pshihică şi fizică sunt posibile.
Angelina Malakhovskaya, o alta cercetătoare din Rusia, a declarat că serviciile religioase îmbunătăţesc sănatatea individului. Aceasta a realizat mii de cercetări cu scopul de a găsi şi observa reacţiile corpului uman, înainte şi după slujbele religioase. Concluziile acestor studii au fost că rugăciunile normalizează presiunea sângelui.

Dan Puric: *Cine suntem*

În seara de 5 mai, la Sala Rapsodia de pe strada Lipscani din Bucureşti, am avut parte de un regal Dan Puric. Lansarea cărţii sale *Cine suntem* a adunat peste o mie de persoane, care au asistat cu entuziasm, timp de două ceasuri, la un *one man show* extraordinar. Cred că evenimentul a făcut cel mai clar fenomenul Dan Puric, la care suntem martori în ultimii ani. O rară forţă de atracţie, venită dintr-o străluminare interioară, combinată cu o sinceritate uneori brutală şi cu un simţ al umorului nestăvilit compun aria succesului lui Dan Puric la public. Marele artist şi om creştin mai are ceva neprețuit: puterea de a insufla speranţă. Faptul că ieri au venit să-l vadă şi să-l asculte atâţia oameni arată asta, cum arată şi că nu toţi românii s-au pervertit.
În gura lui Dan Puric superlativele pentru român nu sună fals, iar vorbirea despre Dumnezeu ţi-L face prezent pe Atoatefăcătorul. Refuzul politicii partinice şi gândirea, exprimată uneori tragic, pe coordonatele unui Petre Ţuţea, „între Dumnezeu şi neamul meu",

îi dau lui Dan Puric credibilitate şi un imens capital de simpatie.
Maestrul a fost introdus în scenă printr-un scurt cuvânt al scriitorului Dan Ciachir, care a încheiat printr-o istorioară cu tâlc. După un ciclu de conferinţe ţinut de Dan Puric în Ardeal, un ierarh al locului l-a sunat pe Dan Ciachir să-l întrebe dacă îl cunoaşte pe actorul care vorbeşte atât de convingător despre ortodoxie şi românism. Scriitorul a spus că da. Ierarhul a vrut să afle dacă Dan Puric este căsătorit. Ciachir nu ştia vag că actorul are un copil şi a presupus că este însurat, la care arhiereul a exclamat: „Păcat, ar fi fost bun de patriarh!". Smerit de o asemenea poveste, Puric a replicat cu umor: „Nu pot fi candidat la preafericire, căci sunt deja preanefericitul acestui popor". De aici înainte, Dan Puric şi-a ilustrat ideile din cartea sa cu un lung şir de povestiri, unele de un umor nebun, altele de un dramatism sfâşietor, purtând sala dintr-o extremă în alta a sentimentelor umane, spre o mai bună lămurire. Dan Puric a condus cu abilitate discursul spre concluzia că a sa carte este o pledoarie pentru memoria colectivă. Nu trebuie să ne uităm istoria şi mai cu seamă istoria recentă, sub comunism, care are încă răni deschise. Iată ce l-a împins pe el în luptă: „*Antrenamentul de uitare* la care este supus poporul român astăzi face ca

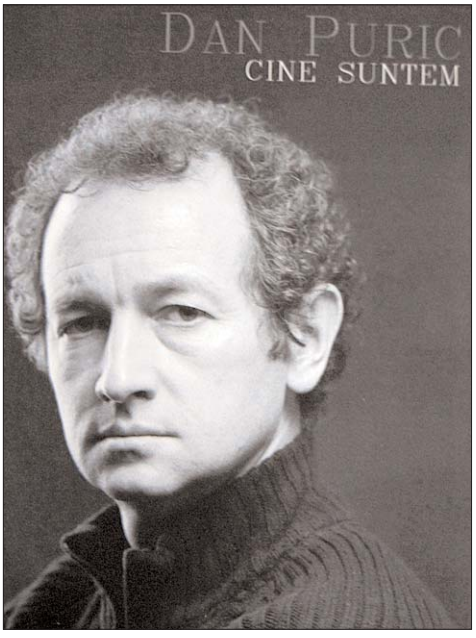

gândirea şi inima să se rotească pe loc şi, din această rotire în gol, paradoxal, o dată cu trecutul dispare şi viitorul. El, omul de azi, pedalează zadarnic într-un *prezent continuu.* A locui cu fiinţa doar într-o dimensiune a timpului – şi aceea distorsionată – înseamnă moartea lentă, dar sigură, a identităţii".
Trebuia să fiţi la Rapsodia ca să înţelegeţi ceea ce aceste puţine cuvinte vă zugrăvesc palid. Avem în Dan Puric un mărturisitor cu verticalitate aristocratică, fidelitate de soldat, talent oratoric de tribun şi curaj de călugăr nebun întru Hristos. Dacă vi se pare că prea l-am lăudat pe Dan Puric, citiţi ce scriu despre el:
Părintele Iustin Pârvu, starețul Mănăstirii Petru Vodă – Neamț: „Dan Puric te ajută să te cunoşti pe tine însuţi mai bine decît credeai că o poţi face. [...] Văd în această lucrare a lui Dan Puric o renaştere a duhului lor [a celor care au murit în închisorile comuniste din dragoste pentru România şi pentru Hristos – n.mea, C.T.], o refacere a glasului acestui neam, o conştiinţă care strigă din ce în ce mai cu putere, că acest neam nu a murit".
Scriitorul Dan Ciachir: „Dan Puric mărturiseşte. O face firesc şi integral. Şi s-ar putea să facă şcoală, atrăgând prin autenticitatea lui şi prin inteligenţa sa luminată de Duh. Este un apologet strălucit. Unul de care comunitatea de credinţă şi iubire a Bisericii noastre avea realmente nevoie".
Profesorul universitar Gheorghe Ceauşu: „Dan Puric este, la urma urmei, o conştiinţă înaltă a vremii noastre. Cu o energie neistovită, mânat de o vocaţie dominatoare, el creează incontinent, distribuindu-se în arta teatrului, în arta pedagogiei teatrale, în arta retoricii verbale şi aceea a omului public, gratificându-le cu excelenţă, dar fără să se împartă. [...] Incoruptibil, glasul său se aude din ce în ce mai mult, iar simpatia şi preţuirea publică pentru el cresc...".

Conservatorii revin la guvernarea Marii Britanii

Conservatorii au câştigat alegerile locale din Marea Britanie. Boris Johnson este noul primar al Londrei, în locul laburistului Ken Livingstone, care a avut două mandate.
Partidului Laburist, aflat la guvernare, al

premierului britanic Gordon Brown, a suferit o înfrângere usturătoare, care prefigurează pierderea guvernării. Potrivit BBC, laburişti au înregistrat cele mai slabe rezultate în alegeri din ultimii 40 de ani.
Conservatorii au câştigat aproape 44% din sufragii, în timp ce laburistii au ajuns doar la 24%.

Cazul Bichir, în Comisia de Etică a AZEC

Asociația Civic Media a publicat pe site-ul său un pamflet despre unul dintre „jurnaliştii creştini" cu o oarecare notorietate: Florian Bichir, de la Evenimentul Zilei. Dincolo de sarcasmul şi acuzațiile din text, care rămân să fie probate, cert apare un lucru: ziaristul cu pricina este şi „preot" al unei secte, că altfel nu ştim cum s-o numim.
Auzisem că Florian Bichir este un fel de popă cu jumătate de normă (căci slujeşte când şi când la un soi de mănăstire din apropierea Bucureştiului) la o asociație religioasă care se pretinde mai ortodoxă decât BOR şi decât stilismul din care s-a desprins. Însă, n-am avut o dovadă palpabilă aşa cum sunt fotografiile publicate de Civic Media. Ne-am întrebat şi cum a ajuns Bichir preot, chiar şi la această „biserică", şi mai ales de ce i-o fi trebuit? De ce nu a ales între două meserii una pe care să o practice cum se cade? Dar a fost doar o curiozitate personală, la urma-urmei omul poate să aibă câte meserii şi locuri de muncă vrea, dacă îşi imaginează că le face față. Problema apare atunci când o astfel de persoană dă lecții de dogmatică, urechează ziariştii care au accente critice la adresa ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, se ia ca boala de omul sănătos de câte un episcop pe care deodată nu-l mai place, agită arătătorul plin de moralitate (n-o fi auzit vorba ceea: „Să nu vorbeşti de funie în casa spânzuratului"). Cu ce îndreptățire? Tocmai el, care se vede că se află într-o confuzie dogmatică şi de... subordonare? Apropo, trebuie să-i fie tare greu ca pe de o parte să se afle într-o vădita răzvrătire contra ierarhiei ortodoxe (de vreme ce slujeşte în altă „biserică") şi pe de alta să-i tămâieze pe unii dintre ierarhi şi să le facă jocurile în presă, folosindu-şi poziția de editorialist la un cotidian central.
Consiliul Director al Asociației Ziariştilor şi Editorilor Creştini (AZEC) a dispus suspendarea calității de membru al organizației lui Florian Bichir, după această dezvăluire care a umplut paharul abaterilor. Comportamentul, limbajul şi metodele folosite de Bichir sunt incompatibile cu statutul de jurnalist creştin şi de membru al AZEC, a hotărât conducerea organizației.

Comisia de Etică va cerceta cazul şi, dacă se vor verifica acuzaţiile, va propune Adunării Generale excluderea lui Bichir.

Ce surprize ne mai pregătesc rușii în Basarabia

Preşedintele Comitetului pentru relaţiile cu CSI din Duma de Stat a Federaţiei Ruse, Aleksei Ostrovski, a prezentat, la Tiraspol, mai multe detalii ale unui nou acord privind reglementarea diferendului transnistrean, asupra căruia ar fi convenit deja cu autorităţile de la Chişinău.

Potrivit noului plan, limba rusă ar putea deveni limbă de stat în Moldova, iar Tiraspolul ar putea obţine dreptul de veto în domenii privind securitatea naţională, apărarea şi politica externă. Totodată, Chişinăul ar putea anula, la sugestia Rusiei şi Tiraspolului, legea privind dubla cetăţenie. În acelaşti timp, Ostrovski a înfierat „fenomenul românizării“, care

„preocupă atât locuitorii Transnistriei, cât şi conducerea Republicii Moldova“.

Agenţia rusă Regnum notează că oficialul rus le-a povestit transnistrenilor despre întâlnirea pe care a avut-o la Chişinău cu preşedintele Vladimir Voronin, în cadrul căreia s-ar fi convenit asupra stabilirii, de către Moldova, a unor relaţii federative cu Transnistria şi aderarea la diverse organizaţii politice, militare sau economice.

Editorial

(urmare din pag. 3)

Derapajele în afara învăţăturii noastre de credinţă ale celor doi ierarhi s-au petrecut, în chip semnificativ, după ce, în noiembrie anul trecut, la Ravenna (Italia), Comisia Mixtă Internaţională pentru Dialog Teologic dintre ortodocşi şi catolici a elaborat un Acord, semnat şi de BOR, în care, în fraze meşteşugite viclean, lăsa să se înţeleagă că ortodocşii îl recunosc drept cap al tuturor Bisericilor creştine pe papă. Iar catolicii n-au ezitat să exulte şi pe seama acestei izbînzi. Ierahia noastră a negat neconvingător că asta spune documentul, dar roadele acestuia se văd mai bine astăzi.

Aşadar, Biserica Ortodoxă Română nu are de soluţionat doar cazul ÎPS Nicolae, sau de adus la calea cea dreaptă numai pe PS Sofronie, ci trebuie să clarifice relaţia pe care o are cu Biserica greco-catolică şi cu Biserica romano-catolică. Sînt de acord că dialogul dintre Biserici este necesar într-o lume tot mai descreştinată, că pot exista anumite acţiuni comune, dar nu cu preţul trădării credinţei.

După ce cazul Nicolae Corneanu a luat amploare pe Internet şi în presă, Patriarhia a anunţat că Sinodul permanent (din care fac parte şi ÎPS Nicolae, şi PS Sofronie) se va întruni urgent, urmînd ca Sfîntul Sinod în plen să ia decizia finală cît mai repede. Este un examen greu pentru Sfîntul Sinod, pentru că nu interesează neapărat atît ce i se va întîmpla ÎPS Nicolae (şi aceeaşi soartă ar trebui să o aibă şi PS Sofronie), cît cum va fi tratat dogmatic raportul cu catolicii, în special, şi ecumenismul, în general, astfel încît să nu mai existe acest fel de derapaje. Oricum, nu trebuie ca ÎPS Nicolae, sprijinit de o parte a „societăţii civile“ bolnavă şi o presă aşijderea, să fie transformat într-un fals martir al „unităţii“.

Al doilea caz este cel al preoţilor din Craiova şi Iaşi care au înfiinţat sindicate în Biserică. Folosindu-se de faptul că sînt nemulţumiri justificate în rîndul preoţilor, ca şi anumite erori şi excese la nivelul administraţiei bisericeşti, cîţiva „proletari“ în sutane au trecut la lupta de clasă cu ierarhia, în răspărul dogmelor, canoanelor şi a jurămîntului depus la hirotonie. Demersul lor miroase de la o poştă a erezie şi schismă. Iarăşi, nu dezvolt argumentele de ordin canonic şi ale legiuirilor bisericeşti, dar atrag atenţia că, dacă Sinodul nu intervine prompt şi eficient, BOR riscă o ruptură serioasă în sînul ei, pentru că maladia sindicalismului în reverendă se răspîndeşte rapid.

Mărturia feminină creștină

Când i-am propus lui Claudiu Târziu realizarea unui medalion consacrat distinsei Doamne a suferinței românești Aspazia Oțel Petrescu – pe numele său corect, Aspasia – aveam în vedere dimensiunea eroismului feminin din secolul XX, ca un pandant esențial al celui masculin, din cadrul epopeii de luptă a națiunii române împotriva bolșevismului. Pentru împlinirea acestui număr special, țin să mulțumesc în mod deosebit Cameliei Corban pentru generozitatea şi suportul constant acordat, precum şi doamnei Aspazia Oțel Petrescu, pentru toate informațiile puse cu amabilitate la dispoziție.

Constantin Mihai

Înainte de a aborda problematica mărturiei feminine creştine ca un aspect fundamental al rezistenței României anticomuniste la iureşul sau tăvălugul comunismului ateu, se cuvine să fac câteva precizări metodologice extrem de importante. În primul rând, trebuie subliniat, ca o evidență istorică indeniabilă, că singura forță care s-a opus efectiv comunismului, combătân-du-l la nivelul fundamentului său dogmatic, a fost Mişcarea Legionară (a se vedea şirul maritirilor şi mucenicilor săi, plecând din perioada carlistă, trecând prin cea antonesciană şi culminând cu cea comunistă). A discuta astăzi despre Mişcarea Legionară este similar cu a-ți atrage oprobiul public, cu a declanşa acel izvor nesecat de răutăți, calomnii şi infamii la care este supusă singura mişcare „fondată teologal" (George Racoveanu), care a plătit cu sânge mărturisirea credinței creştine. Un fapt istoric indelebil priveşte, aşadar, participarea covârşitoare a legionarismului la frontul permanent împotriva comunismului, distrugător de biserici şi profanator de credința creştină. În al doilea rând, plecând de la realitatea privitoare la aportul esențial al Mişcării Legionare, în confruntarea cu bolşevismul, trebuie relevat rolul jucat în opera de reconstrucție a națiunii române, de şcoala de educație legionară – FDC (organizația de tineri legionari) şi CETĂȚUI (organizația tinerelor legionare), o şcoală a elitei, înglobând pe cei mai buni elevi ai tuturor claselor secundare şi liceale care urmau să se desăvârşească la nivelul cinstei, onoarei, credinței. Lumea românească interbelică începea să piardă treptat aceste trăsături comportamentale şi atitudinale majore, intrând pe panta incorectitudinii, a minciunii şi a hoției, generate de politicianismul veros.

Doamna Aspazia Oțel Petrescu provine din această şcoală a educației legionare, a nobleței sufleteşti, a rectitudinii şi a mărturisirii neîncetate a lui Hristos. Profilul femeii legionare întrupat cu asupra de măsură de Domnia sa este unul al superbiei spirituale şi intelectuale. Aceste figuri exemplare ale rezistenței anticomuniste constituie reperele primordiale la care suntem datori să ne raportăm mereu, în vederea singurei posibilități de primenire autentică a națiunii române. Dacă ar fi să construim o tipologie a femeii legionare, am putea discuta de trei ipostaze fundamentale: tipul mucenicului, tipul martirului şi tipul sfântului, ca paradigme ale mărturisirii creştine.

Parcurgând memorialistica doamnei Aspazia Oţel Petrescu şi rememorând firul celor 14 ani de detenţie comunistă, de privaţiuni inimaginabile pentru orice minte sănătoasă, de chinuri şi suferinţe pentru idealul creştin al naţiunii române, putem afirma, fără nici o urmă de exagerare, că Domnia sa reliefează din plin tipul mucenicului, al pelerinului mistic care depune neîncetat mărturie despre Împărăţia lui Dumnezeu. Domnia sa încarnează, de asemenea, modelul martirului, contribuind, prin suferinţa enormă îndurată pe altarul credinţei, la refacerea legăturii dintre om şi Dumnezeu. Este o împlinire harică, o împreună lucrare la restabilirea punţii rupte brutal între Creator şi creatura sa, o repunere a ethosului pe făgaşul credinţei creştine. Prin modul de viaţă dus, atât înainte de detenţie, cât şi în perioada detenţiei sau postdetenţiei, Doamna Aspazia Oţel Petrescu ne propune modelul curăţiei absolute, pe linia fecundă a patristicii. De altfel, femeile legionare despre ale căror suferinţe se ştie mult prea puţin întrupează plenar această taxinomie *sui generis*. În fond, martirii temniţelor carlisto-antonesciano-comuniste sunt, prin excelenţă, mărturisitorii tradiţiei creştine.

Doamna Aspazia Oţel Petrescu, ca promotoare neîncetată a idealului creştin şi naţional, deopotrivă, întruchipează toate calităţile femeii legionare: bunătate, gingăşie, delicateţe, noblеţe, distincţie, probitate morală şi intelectuală, toate altoite pe dimensiunea eroismului salvator. Domnia sa reiterează traseul unei şcoli a discernământului, a bunei măsuri şi a bunului echilibru, a tăriei de caracter, probate în nenumărate situaţii existenţiale. Dacă proba curajului şi a onestităţii a fost împlinită *ab initio*, prin participarea efectivă în focul luptei, proba credinţei şi a mărturisirii sale a fost realizată în spaţiul recluzionar, în care redescoperirea fiinţei a constituit o mai bună posibilitate de racordare la fluxul divin. Practica misticii religioase a fost exemplificată preeminent în temniţa comunistă, unde s-au declanşat energii nebănuite ale creativităţii divine. Tot aici, au fost făcute şi celelalte probe ale bunătăţii, altruismului, ajutorării tuturor semenilor, indiferent de opţiunea lor politică, ceea ce nu se poate spune despre răspunsul unora dintre nelegionari.

Recunoaşterea acestor jertfe, dovezi peremptorii ale sfinţeniei aduse de femeile legionare, ar trebui să devină o prioritate atât pentru agenda autorităţilor laice, cât şi pentru cea a Bisericii pentru care au acceptat această suferinţă. De aceea, ierarhia Bisericii Ortodoxe Române ar trebui să fie profund onorată de aceste modele ale martiriului feminin, să treacă la o canonizare a lor, pentru dreapta cinstire a Ecclesiei şi a misiunii lor harismatice. Frica, teama şi reauavoinţă trebuie să dispară pentru a face loc unei binemeritate recunoaşteri. Modestia acestor martiri ai Bisericii creştine nu împiedică autoritatea ecleziastică să procedeze la măsurile de îndreptare a situaţiei, prin actele de canonizare şi sfinţenie a mucenicilor din temniţele carlisto-antonesciano-comuniste. Poate că primii martiri din secolul XX care merită a fi canonizaţi de BOR, pentru jertfa lor cuminecătoare, într-un context în care creştinismul european era grav ameninţat de hoardele satanice, sunt Ionel Moţa şi Vasile Marin, urmând exemplul salutar al Papei Ioan Paul al II-lea, care a canonizat câteva sute de preoţi şi de martiri morţi pe altarul lui Hristos în războiul civil din Spania. Canonizarea sfinţilor şi martirilor români din secolul XX ar reprezenta un act firesc de reparaţie faţă de memoria lor şi o recunoaştere din partea Bisericii Ortodoxe Române a jertfei lor pentru credinţa creştină.

Cunoscând asemenea personalităţi ale rezistenţei anticomuniste, precum dinstinsa Doamna Aspazia Oţel Petrescu, este imposibil să nu îţi marcheze într-un anumit fel modul de viaţă, să nu te determine să te întrebi cu privire la rosturile majore ale omului pe acest pământ, la rânduiala pe care acesta trebuie s-o împlinească. Prezenţa lor în mijlocul nostru, chiar dacă se împuţinează, pe zi ce trece, din cauza vârstei înaintate, constituie o autentică lecţie de viaţă. Nu există nici un motiv pentru a scuza ignoranţa. Aceşti martiri există şi, de aceea, avem datoria de a-i cunoaşte, de a înţelege mesajul lor mărturisitor şi de a-l duce mai departe. A vorbi denigrator despre asemenea martiri, indiferent că marea lor majoritate au reprezentat Mişcarea Legionară, este o dovadă strigătoare la cer de neomenie, de ticăloşie şi abjecţie umană pe care nu ştiu cum cei în cauză le pot justifica la Judecata de Apoi.

Aspazia Oțel Petrescu

Repere biografice

Se naşte la 9 decembrie (26 noiembrie, pe stil vechi) în comuna Cotul Ostriței, în casa bunicilor materni; primul copil din cei doi (fratele Anatolie) al învățătorilor Ioan şi Maria Oțel.

Urmează cursurile primare la şcoala din comuna Ghizdita (Fântânele).

Este înscrisă la Liceul din Bălți, mai apropiat de casă decât Soroca, fiind retrasă după un trimestru, pe caz de boală.

Între 1936-1940 urmează cursurile la Liceul de fete ortodox Elena Doamna din Cernăuți. În frământările anului 1940 pierde din nou un an şcolar. În 1941 reia cursurile la acelaşi liceu, recuperând anul pierdut şi urmând regulat clasa a 5-a şi în particular, concomitent, clasa a 6-a. Îşi ajunge din urmă generația în clasa a 7-a. La 18 martie 1944 se întrerupe şcoala, luând calea refugiului, dramatic şi definitiv. Îşi ia bacalaureatul la Orăştie, în 1944, sub bombardamente.

Între 1944-1948 urmează Facultatea de Litere şi Filosofie de la Universitatea Babeş Bolyai din Cluj, primul an la Sibiu, unde Universitatea era refugiată şi apoi la Cluj. În timpul facultății conferențiază în cadrul FORS (Frăția Ortodoxă Română Studențească), cu lucrarea *Iisus în poezia română*. Este una dintre elevele preferate ale lui Lucian Blaga care o va încuraja să-şi cultive

talentul literar. De altfel, filosoful îi va urmări mereu traseul, întrebând, după închiderea autoarei, dacă aceasta a fost eliberată. Coincidența unei rânduieli tainice a făcut ca şi Maestrul Lucian Blaga, căreia autoarea îi va păstra o vie şi caldă amintire, să ia drumul închisorilor comuniste, asemenea întregii sale generații de sacrificiu al cărei destin a oscilat între temniță şi exilul anticomunist.

Între 1946-1948 a funcționat ca dactilografă la prestigiosul *Centru de Studii Transilvane*, condus de remarcabilul profesor academician, istoricul Silviu Dragomir.

La 9 iulie 1948 este arestată în plină sesiune de examene, fără să fie absolventă şi fără posibilitatea de a susține examenul de stat. Este condamnată la 10 ani de temniță grea pe care i-a executat în diferite închisori: Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc. Motivul arestării a fost unul simplu şi devenit deja clasic pentru ideologia comunistă, atee: aderența la Cetățuia – organizația de tineret a femeilor din MISCAREA LEGIONARĂ, similară FDC.-ului – organizația de tineret a bărbaților – din cadrul Liceului de fete ortodox Elena Doamna, din Cernăuți.

În 1958, în loc de eliberare, i se acordă încă 4 ani pe care îi execută între 1958-1962, trecând prin închisorile comuniste, Mislea, Jilava, Botoşani, Arad, de unde este eliberată.

În 1958 se stabileşte cu mama (pensionară) în oraşul Roman, tatăl fiind decedat (1958). Cu foarte multă dificultate reuşeşte să funcționeze pe un post de contabilă la o cooperativă din Roman. În 1964 se căsătoreşte cu Ilie Alexandru Petrescu căruia îi decedase soția. Împreună cu acesta cresc pe cei doi copii orfani, care ajung calificați (fiul, inginer, iar fiica, medic).

În 1977 moare mama, în 1987 soțul, iar în 1998, fratele.

După decembrie 1989 participă la toate comemorările martirilor şi mucenicilor din temnițele comuniste, fiind co-organizatoarea Sfântului Paraclis de la Mislea (târnosirea are loc la 12 noiembrie 1994), locul de pomenire a tuturor tinerelor legionare, a martirelor şi sfintelor din temnițele comuniste – a se vedea în acest sens ultimul volum al autoarei *Adusu-mi-am aminte* (2007), mai ales frumoasele cuvântări ale doamnei Aspazia Oțel Petrescu, cu prilejul sfințirii Hramului (8 septembrie) Sfântului Paraclis de la Mislea.

În 2007 primeşte Premiul Fundației Culturale LUCIAN BLAGA pentru creație literară – proză scurtă, în cadrul Festivalului internațional *Lucian Blaga*, Lancrăm-Sebeş-Deva.

Volume publicate: *Strigat-am către Tine, Doamne...*, prima ediție, (Bucureşti, Editura Fundației Culturale Buna Vestire, 2000), cu frumoasa prefață a profesorului Ion Coja, carte apărută grației sprijinului neobosit şi generos al colegului de suferință, scriitorul Gheorghe Stănescu; *Crucea de la Miercurea Ciuc şi Paraclisul Naşterea Maicii Domnului* (Bucureşti, Editura Scara, 2001); *Adusu-mi-am aminte* (Roman, Editura Rovimed Publishers).

În pregătire, un volum de articole şi eseuri în două părți *In memoriam* şi *Spice*; un volum de povestiri *A fost odată*.

Profesoara mea de viață

Luminița Irina Niculescu

Pe doamna Aspasia Oțel Petrescu o cunosc din cărțile şi articolele pe care le-a scris, dar şi din scrisorile pe care le primesc, când şi când, de la distinsa mea *profesoară de viață* (cum îi spun de obicei în gând, iar acum, iată, şi-n cuvânt). E şi acesta un mod de a cunoaşte un om, poate chiar mai adevărat şi mai „personal“ decât atunci când îl vezi zi de zi. Se spune, în mod frecvent: „Pe X îl/o cunosc personal“, adică, am făcut (personal) cunoştință cu X. Oare a face cunoştință cu cineva e acelaşi lucru cu a cunoaşte pe cineva?

Citindu-i scrierile, în primul rând cele două răscolitoare cărți-mărturii *Strigat-am către Tine, Doamne...* (Botoşani, Axa, 2004) şi *Adusu-mi-am aminte* (Bacău, Rovimed Publishers, 2008), mi-am format o imagine a caracterului demn, dârz şi de o rară frumusețe al dnei Aspasia, unul din îngerii răniți ai ființei neamului nostru, şi a personalității sale complexe şi exemplare, pe care-aş asemăna-o privighetorii din povestirea *Privighetoarea şi trandafirul*, de Oscar Wilde (1856-1900). Pentru cei ce nu au avut prilejul de a citi această minunată povestire, îngăduiți-mi să citez câteva din momentele ei cheie – în special pe cele legate de personalitatea *profesoarei mele de viață*.

„A spus că va dansa cu mine dacă îi voi da un trandafir roşu. Dar în toată grădina nu este niciun trandafir roşu. Bietul student plângea, iar privighetoarea îl asculta din cuibul ei ascuns între crengile stejarului.

Iată un om care ştie să iubească cu adevărat“, îşi spuse privighetoarea. „Ceea ce eu cânt, el suferă; noapte de noapte, am cântat despre el, deşi nu-l cunoşteam. (...) Iubirea este un lucru minunat. E mai prețioasă decât smaraldul şi diamantele. Nu se poate cumpăra cu perle sau pietre prețioase. Nu se vinde în piață, nu se poate cântări, nu poate fi prețuită în aur. (...) Înțelegând secretul suferinței studentului, privighetoarea reflecta asupra misterului iubirii. După un timp îşi deschise aripile şi zbură în înalturi, oprindu-se într-o grădină unde împărăția o preafrumoasă tufă de trandafiri. Dă-mi un trandafir roşu şi-ți voi cânta cel mai dulce cântec al meu, o rugă ea. Trandafirii mei sunt albi ca şi spuma mării, mai albi decât neaua de pe fruntea munților, îi zise tufa, „dar du-te la fratele meu, care locuieşte mai departe de aici, şi poate-ți va da el ce doreşti. Privighetoarea zbură într-acolo. Dă-mi un trandafir roşu, ceru ea, şi-ți voi cânta cel mai frumos cântec pe care-l ştiu. Tufa însă îi răspunse: Trandafirii mei sunt galbeni, ca şi grâul, dar du-te la fratele meu care locuieşte sub fereastra tânărului şi poate îți va da el un trandafir roşu. Privighetoarea zbură şi acolo cu aceeaşi rugăminte. De data asta, răspunsul a fost diferit: Trandafirii mei sunt într-adevăr roşii (...), dar iarna mi-a înghețat venele, gerul mi-a ucis mugurii, iar furtuna mi-a frânt crengile; nu voi avea niciun trandafir în acest an. Un trandafir roşu, atâta vreau! Doar unul! Nu există niciun mod să-l găsească, strigă privighetoarea. Ba da, numai că e atât de înfiorător de greu încât nu îndrăznesc să-ți spun. Spune-mi, mie numi este frică! Dacă vrei un trandafir roşu, trebuie să-l colorezi cu sângele tău. Trebuie să-mi cânți mie, cu pieptul înfipt într-un spin. Toată noaptea trebuie să cânți pentru mine, spinul să-ți străpungă inima, sângele tău să curgă în venele mele şi să devină al meu. Moartea este un preț mare (...), iar viața ne e dragă tuturor (...). Şi totuşi iubirea este mai de preț decât viața..., mai înțeleaptă decât filosofia, mai puternică decât puterea, îşi spuse privighetoarea. Când pe cer apăru luna, privighetoarea se aşeză cu pieptul în spin. Toată noaptea cântă, iar spinul îi pătrunse foarte adânc în inimă, în timp ce sângele curgea. Aşa înflori un trandafir roşu, mai roşu decât rubinul, în timp ce vocea privighetorii încetă. Aripile începură să-i tremure şi o durere mare o cuprinse. Aşa

se stinse privighetoarea în timp ce trandafirul roşu strălucea în soarele dimineții...“

Emblematică pentru viața de jertfă a tinerilor şi tinerelor care au suferit vitejeşte, timp de ani şi ani, cumplite suplicii şi umilințe, sfâşieri trupeşti şi sufleteşti, inimaginabile torturi în temnițele de la Piteşti, Aiud, Sighet şi Gherla, Jilava, Miercurea Ciuc, Botoşani şi Mislea, pentru a ispăşi „infracțiunea“ de a se fi opus flagelului comunismului, personalitatea dnei Aspasia poate fi înmănuncheată într-un buchet de flori răsărite din rănile însângerate ale unei tinereți răstignite pe crucea iubirii de Dumnezeu şi de țară. „Căci aşa precum florile (...) sunt mai colorate şi mai strălucitoare pe fondul arid al pustiului în care au înflorit, tot astfel şi calitățile acestor fete-surori de suferință, dotările lor fizice şi spirituale se reliefează mult mai pregnant, se pun în valoare în spațiul rece, negru-cenuşiu şi de atâtea ori ticălos al acestor temnițe“. Fiecare petală a fiecărei flori reprezintă o biruință a iubirii asupra chinurilor diabolice, ticluite de chipuri de fiare zămislite-n hăurile firii, încolăcindu-se în jurul elitei neamului acestuia precum şerpii pe-o pustiită întindere de cetăți năruite. Fiecare petală a fiecărei flori s-a întrupat din „focul rănilor de spini“, pecete a unor grele pătimiri, dar şi a satisfacției de a aprinde „lumini de rugăciuni, dimpreună rostite, pe rugul cel nemistuit al jertfelor care s-au adus pentru salvarea țării de sub viforul roşu“. Fiecare petală a fiecărei flori s-a înălțat cu voinicie deasupra încrâncenării acelui vifor satanic de a ucide mugurii abia îmbobociți, de a frânge aripile elanului tineresc al celor „vinovați că au existat şi şi-au permis să stea stavilă cu şira spinării neîncovoiată în fața răului nimicitor de suflete“. Îngerii odrăslesc uneori din grele frângeri. Aceste flori, culese din grădina Maicii Domnului, s-au aşternut la picioarele Sfintei Cruci a Mântuitorului răstignit şi înviat pentru noi, cei de apoi. *Profesoara mea de viață* ne îndeamnă să ne rugăm pentru toți cei ale căror pătimiri în infernul închisorilor comuniste le-au curmat firul vieții şi le-au stins cântul:

Să ne rugăm pentru tihna şi odihna lor în lumină, mai ales a acelora cărora nu li s-a smuls numai viața, ci şi dreptul de a avea la căpătâi, în clipa supremă, o lumânare, o rugăciune şi o lacrimă pioasă. Să ne rugăm cu căldură, dar să păstrăm în adâncul sufletelor noastre lacrima ce se vrea plânsă. Să nu-i plângem pe prietenii lui Iisus, pe martiri şi pe eroi; ei sunt zestrea de speranță a neamului nostru binecredincios, dar constrâns să parcurgă, preț de jumătate de veac, deşertul celui mai crunt ateism.

Din articolele domniei-sale (cele pe care le-am citit eu fiind, bineînțeles, doar câteva din cele pe care le-a scris şi publicat), unul mi-a rămas întipărit în inimă. Intitulat *Clipa mea Lucian Blaga* şi publicat în revista *Gândirea*, articolul este o evocare afectuoasă a întâlnirii tinerei Aspasia, studentă a Facultății de Litere şi Filosofie, Universitatea din Cluj, cu magistrul său Lucian Blaga, care-i iniția pe studenții şi studentele Facultății de Litere şi Filosofie în tainele celui de-al treilea volum al *Trilogiei culturii sale* (*Geneza metaforei şi sensul culturii*). Aproape de terminarea facultății, studenta şi-a întâlnit profesorul întâmplător sau proniator în casa părintelui Florea Mureşan din Cluj. Lucian Blaga dorea să citească „câte ceva“ din cele scrise de ea, în urma celor relatate lui de către dna preoteasă Elena Mureşan, care-i istorisise o poveste „născocită“ de tânăra Aspasia pentru copiii pe care-i ajuta la lecții – printre care se număra şi Andi, băiețelul părintelui Mureşan. „Credea“, afirmă cu modestia-i caracteristică *profesoara mea de viață*, „că merită să fie văzute şi eventual publicate“ poveştile pe care le plăsmuia

dânsa. Cu extraordinaru-i talant/talent scriitoricesc, dna Aspasia Oţel Petrescu ne invită să intrăm în atmosfera de taină a acelei antologice întâlniri:

„Am intrat în cameră foarte stânjenită. Lucian Blaga mă aştepta în picioare, cu mâna lui frumoasă sprijinită pe speteaza scaunului. Silueta lui fină se încadra perfect în ambianţa încăperii, care arăta la superlativ arta lui Inej [presvitera Mureşan] de a crea o atmosferă de subtilă gingăşie feminină. Am perceput atmosfera ca pe ceva intim, ca pe o vrajă inefabilă şi m-am simţit intrusă şi străină. Cu timiditate, abia am reuşit să-mi salut profesorul. (...) Avea felul lui obişnuit de a vorbi, egal, monoton, aproape inexpresiv, dar în acelaşi timp încurajator. Uluirea m-a blocat. Cu efort vădit să nu mă bâlbâi, am reuşit să-i spun că nu aveam nimic scris, că poveştile mele sunt un simplu exerciţiu de imaginaţie, improvizate pe loc, şi chiar dacă mai notez câte ceva, nu păstrez. Atât de tânără şi nu păstrezi cu orgoliu ceea ce creezi? Asta vorbeşte frumos despre exigenţă, dar pe de altă parte e păcat că nu iubeşti ceea ce îţi aparţine atât de intim. Te aştept cu poveşti şi cu alte încercări literare. Ştiam că magistrul încuraja cu generozitate tineri talentaţi, dar nu-mi venea să cred că mi se adresează în acest sens mie. Găseam că îmi dă o atenţie nemeritată. Ştiam că am o uşurinţă în a mă juca cu vorbele şi cu alegoriile, dar nu-mi trecuse prin gând că din asta ar ieşi ceva demn de a fi publicat. (...) În timp ce îi mulţumeam am ridicat ochii spre dânsul. Vorbisem până atunci cu ochii în pământ. Mă privea binevoitor, dar ochii aveau ceva pătrunzător. Pe fruntea sa mult boltită soarele rafinat filtrat de perdele aşeza o lumină ce mi s-a părut mai degrabă o undă de tristeţe. Am simţit o înduioşare ca aceea pe care o simţi în faţa tristeţii celuilalt, pe care nicicum nu poţi să-l ajuţi. Ne-am strâns mâinile şi toată tristeţea aceea s-a strecurat în inima mea. Era ceva neliniştitor, ceva mai presus de lacrimi, mai puternic decât durerea, ceva ce vibra trist, tainic, copleşitor, pe coardele sufletului meu. Mi-a venit să-i spun nişte cuvinte ale sale, dar nu eram sigură că le voi reproduce corect, aşa cum nu sunt sigură nici acum: «Orice am gândi şi cu oricâtă amărăciune despre cer şi pământ, despre condiţia umană, despre clipă şi fatum, inima, cu bătăile ei, aplaudă existenţa». (...) N-am ştiut atunci că îl vedeam pentru ultima dată. Foarte curând am început să urc calvarul comunist care avea să se întindă pe un parcurs de paisprezece ani. Când am părăsit închisoarea, magistrul murise înainte cu un an. Am aflat cu emoţie de la una din clujence că se interesase din când în când dacă am ieşit din temniţele comuniste. A fost nobilă intenţia sa de a se ocupa de mine atunci, în 1948, dar cu cât mai nobilă i-a fost neuitarea, când singur a avut de suferit persecuţie, ură, invidie, nedreptate“.

Ar fi vrut *profesoara mea de viaţă* să-i mulţumească magistrului său pentru că, „alături de Radu Gyr, Nichifor Crainic şi mulţi alţii“, îi înfrumuseţaseră drumul golgotei personale. Ar fi vrut să-i mărturisească neuitarea sa, faptul că păstrase în suflet „CLIPA (cum aş fi putut să o uit) care mi-a fost reazim în restrişte“. Ar fi vrut să-i spună că înţelesese ce se ascundea dincolo de unda de tristeţe care-i rourase fruntea în clipa de rămas bun:

„Înduioşarea ce mi-a înfiorat sufletul de adolescentă atunci, când în mod atât de neexplicabil am înţeles cât de profundă era tristeţea sa, o simt şi acum la adâncă senectute. Tristeţea sa era luciditate!“

Înainte de a citi cărţile şi articolele dnei Aspasia, gândeam şi eu, cu mintea mea de om obişnuit, că viaţa m-a aruncat undeva, între întâmplare şi destin. Deseori îmi plângeam de milă, tulburându-mă ba de o stihie a vieţii, ba de alta. Erau împrejurări când mi se părea chiar că înduram nedreptăţi strigătoare la cer. Toate acestea se conjugau însă la timpul IMPERFECT. Nu citisem *Strigat-am către Tine, Doamne...* Nu învăţasem „pe propria piele că nu există Înviere fără Răstignire“. Nu citisem nici *Adusu-mi-am aminte*. Nu aflasem ce înseamnă suferinţa cu adevărat hristică; pe mine nu experimentase nimeni funcţionarea infernalei maşini „de schilodit suflete şi de omorât oameni“. Nu mă deprinsesem încă să conjug verbele existenţei la MAI MULT CA PERFECT. Îi mulţumesc *profesoarei mele de viaţă* pentru că mi-a arătat cum să folosesc timpurile Verbului, ale existenţei absolute, şi cum să bat la uşa Celui ce este, Celui ce era şi Celui ce vine (Apocalipsa 1, 8).

Invitație într-o altă Românie

Camelia Corban

O căutam temătoare în tot ceea ce mă înconjura, încercând să-i decriptez urmele, să-i simt plinătatea şi forța, îi căutam prezența unică şi protectoare, încercam să descifrez identitatea în care să regăsesc însemnele creştine ale neamului meu. O căutam în icoane, în firul de lumină strecurat printre crengile grele şi întunecate ale stejarilor bătrâni, o căutam în susurul izvoarelor nestăvilite de stâncile semețe ridicându-se spre cer. O căutam în sufletul ars de o realitate ce nu mi-o puteam însuşi...

Şi totuşi Dumnezeu, bun şi răbdător, îmi urmărea paşii, uneori greşiți, alteori dibaci, dar niciodată opriți de arcadele deziluziilor prăbuşite în mine. Îndrăzneala căutării mi-a fost răsplătită.

Era o vară pierdută în praful drumului ce şerpuia spre un sătuc ascuns printre văile împădurite ale urşilor. Mergeam la un Preot mult prețuit, însoțind mătuşele mele, țărănci din Cotu Vameş, care aveau o încredere nezdruncinată în rugăciunea acestui „Om al lui Dumnezeu“, cum spuneau ele. Le ştiam cam habotnice, cu plecăciunile lor cam prea adânci (după părerea mea), în fața slujitorilor bisericeşti. Aveam o anume neîncredere pentru aceşti funcționari ai instituției clericale. Însă crescusem cu bătrâni în jur. De mic copil am deprins felul lor de a gândi, iar cuvintele lor aveau înțelepciune şi un umor presărat cu multe zicale şi proverbe pline de tâlc. Ei ştiau să arate discret, dar ferm ridicolul, impostura, minciuna şi câte alte podoabe ale vieții noastre triumfătoare. La biserică mergeam cu bunica mea în fiecare duminică şi la toate sărbătorile, era o corvadă consimțită, nu puteam să o las singură la cei 80 de ani ai ei. Şi aşa, vrând nevrând, am căpătat o tainică necesitate a acestui ritual, dar neîncrederea în preoții din jur rămânea neclintită.

Am ajuns, în sfârşit, în sat. Aici nişte țărani ne-au îndrumat la Biserică, unde Părintele, deşi în vârstă, primea oamenii şi duminica după-amiază, să le asculte păsurile. Curios a fost să aflu că mulți dintre săteni erau fini de botez sau de cununie ai Părintelui. Am simțit în cuvintele oamenilor un respect deosebit pentru acest paroh. Un bătrân şi-a scos pălăria cu un gest de plecăciune, când am pomenit numele Părintelui Moraru, iar femeia pe care am rugat-o să ne îndrume la el a lăsat căldările cu apă şi a venit cu noi, mândră să ne arate unde se afla Părintele lor drag.

Era pentru prima dată când vibrația harică a sfințeniei mă întâmpina; faptele acestui Preot mărturiseau iubirea creştină de Dumnezeu şi de oameni. Aşa am ajuns la Părintele Evmenie Moraru. Era un om mic de statură cu vorba molcomă şi aşezată, răspândea în jur o aură de bunătate nemaiîntâlnită de mine până atunci. Făcuse dintr-un sat de „Golani“, care îşi merita numele, un sat de oameni gospodari. I-a determinat pe sătenii în mijlocul cărora a fost trimis să-i păstorească, se lase năravurile fumatului şi băuturii, apoi, cu duhul blândeții, i-a învățat să muncească, să cultive pământurile, să îşi rostuiască viața după îndemnurile creştine.

Un dar providențial şi hotărâtor a desăvârşit munca preotului. Un grup de tineri studenți entuziaşti şi generoşi, au venit în satul acesta. Organizați riguros într-o tabără de muncă, ei au adus materiale de construcție şi au ridicat, muncind din răsputeri, o biserică şi un cămin cultural pentru trăitorii de aici. Astfel satul a căpătat altă față, semințele credinței în Dumnezeu, semănate de tânărul preot, au rodit şi mai bine. Şi aşa, uşurel, învățând frica de Dumnezeu, au căpătat înțelepciune devenind gospodari şi aşezați în vatra lor. Mai presus de toate îşi iubeau nespus Părintele lor salvator.

Am intrat şi eu în Biserică şi Părintele m-a invitat să stăm puţin de vorbă. Şi am tot venit câţiva ani buni, până la plecarea sa la cele sfinte. Am bătut acele drumuri de multe ori cu mare drag şi mare folos. Părintele Evmenie Moraru făcuse 8 ani de închisoare grea, fără să fi fost judecat. Motivul pentru care a suferit bătăi şi torturi atâţia ani, a fost refuzul său îndârjit de a depune mărturie împotriva acelor tineri trimişi de Dumnezeu, care i-au ridicat biserica în satul său. Cum ar fi putut să faca aşa ceva!.. Şi nu a făcut-o. Acest respect pentru tinerii omenoşi şi generoşi fraţi ai săi întru Hrisos şi spre binele aproapelui, era o comoară pe care o ţinea Părintele Moraru ca o Sfântă a Sfintelor în sufletul său. Era sfios şi onorat când mi-a vorbit despre aceşti români. M-a îndemnat să caut adevărul despre neamul meu. Părintele mi-a arătat un tip de români, parcă dintr-o ALTĂ ROMÂNIE,

Mi-a dezvăluit că acolo a fost păstrat acel miez românesc sănătos de înaltă ţinută şi demnitate, a cărui forţă apără comoara creştină curată a sufletului neamului. Oameni cu fapte măreţe, de mare generozitate, şi putere de dăruire l-au păstrat cu orice preţ. Această Românie a fost interzisă, a fost sugrumată şi îngropată, a fost torturată şi umilită până dincolo de hotarele tenebrelor, dar a rezistat şi există. Părintele m-a trimis în căutarea ei. Bătrânul înţelept şi vrednic slujitor al lui Dumnezeu mi-a mai spus să nu iau seama la minciunile şi murdăriile clădite în jurul ei. Strălucirea-i este întreţinută de flacăra jertfei şi ocrotită de sângele martirilor.

Şi astfel, cu această lumină a speranţei, am plecat în căutarea României mele.

Şi Bunul Dumnezeu mi-a călăuzit paşii spre poiana îngerilor de la Petru Vodă. Aici Părintele Iustin Pârvu mi-a deschis poarta străjuită de Steagul tricolor parcă desprins din cer şi susţinut de crucile strălucind alături de aura sfinţilor martiri români. O găsisem. Sufletul mi s-a înfiorat de o emoţie copleşitoare. Lacrimi aşezate şi sănătoase mi-au spălat privirea şi sufletul. Părintele Iustin m-a poftit cu generozitate în adevărata mea ţară, creştină şi luminoasă ca „soarele sfânt de pe cer". Şi astfel, spăsită am păşit în această Românie... Aici am avut onoarea şi privilegiul să o cunosc pe *Doamna Aspazia Oţel Petrescu* (printr-un alt bun şi drag român, domnul Gheorghe Stănescu).

*

Este o cinste şi totodată o misune grea să conturez în câteva cuvinte un portret ca al Doamnei Aspazia Oţel Petrescu, ale cărui umbre şi lumini se întind de la abisurile întunecate ale răului cu care s-a luptat, până la aripile diafane şi luminoase ale îngerilor care au fost trimişi să îi susţină crucea atât de mare, pe care a purtat-o cu vitejie şi demnitate, în numele lui Iisus Hristos şi al Neamului nostru Românesc, răstignit odată cu ea şi cu toţi fraţii şi surorile sale întru vrednică mucenicie. Ei ne-au dăruit un tezaur spiritual românesc de o neprețuită valoare. Să ne ajute Dumnezeu să-l merităm!

Doamna Aspazia Oţel Petrescu este un destin de baladă. S-a născut sub semnul „Doinei" lui Eminescu şi a crescut sub aripi de Arhangheli păzitori de neam.

Descendentă după tată dintr-o familie de răzeşi, străbunicul Nicolae Oţel a fost Căpitan de răzeşi, primar şi ctitor al bisericii Satului Cremenea (Cremenciuc) de pe malul Nistrului, aşezat la hotarul de răsărit al ţării. *„...Bunicului, sătenii îi spuneau în continuare, Căpitan Toader, pe lângă faptul că era consilier judeţean la Soroca, pe lângă averea ce o deţinea ca fruntaş al satului, era*

respectat pentru caracterul său dârz, drept, hotărât şi curajos. Casa bunicului era situată chiar pe malul Nistrului în faţa vadului, unde moşii şi strămoşii săi au tot stat de veghe". Mama, Maria Axani, era o aprigă bucovineancă care a făcut *„parte din prima promoţie de învăţătoare româncе în Bucovina integrată în România Mare"*, care au beneficiat printre îndrumători şi *„mari (...) luptători pentru umire: profesorul Tofan şi Părintele Bejan"* cu diploma obţinută la Viena. A revenit alături de soţul ei, Ioan Oţel, în vatra strămoşească a Bucovinei să lumineze prin învăţătura în limba română „cea dulce ca mierea", generaţiile de români văduviţi de limba lor şi de educaţia şi instruirea românească creştină. Maria Oţel (Axani) era fiică unui vajnic luptător pentru Unire – Nichita Axani, *„Semnătura* [lui] *ca primar al comunei Mahala se află pe Actul de proclamare a Unirii cu Patria Mamă. Era o personalitate puternică (...) «Un adevărat plăieş dintr-o stampă voievodală»".*

Micuţa Aspazia a crescut legătată de tainica îngânare a rugăciunii şi de iambii eminescieni, Luceafărul înlocuindu-i abecedarul. Vocaţia pedagogică a părinţilor, dragostea lor pentru comorile culturii româneşti, creştine şi universale, atmosfera de studiu bine organizată i-au descoperit copilei comorile studiului, cu mult înaintea altor copii. Astfel legendele, basmele, literatura şi poezia în mod special, ca şi muzica au devenit pasiune şi nu mai puţin o vocaţie a cuvântului înfiorat de har şi frumuseţe.

„Copilă fiind" a cutreierat pădurile Bucovinei şi luncile Prutului, absorbind într-un mod aproape mistic frăţia tainică a pământului românesc cu spriritul trăitorilor săi: *„Frumuseţea locurilor era cu adevărat covârşitoare şi nouă nu ne era frică de nimic. Pentru că intram cu o anumită evlavie în imensul templu format din copaci, ierburi şi flori, nu ni s-a întâmplat niciodată nimic rău".* Această copilărie fericită a continuat la Liceul Ortodox de fete „Elena Doamna" din Cernăuţi, cu studiu asiduu într-o atmosferă uşor austeră, dar frumoasă şi interesantă. Serbările speciale de Crăciun şi de Paşti erau pregătite cu minuţiozitate şi rigoare plecând de la tinuta vestimentară, dansurile, gimnasita ritmică şi culminând cu colindele, piesele de teatru şi recitările la care eleva Aspazia Oţel era neîntrecută. Ceremonialul căpăta o şi mai mare ţinută prin prezenţa şi binecuvântarea Mitropolitul, I.P.S. Tit Simedrea, *„un prelat cărturar, mult respectat de bucovineni. (...) Atingerea harică a prelatului era primită cu evlavie şi cu emoţie pe creştele (noastre) uşor plecate".*

Azpazia a avut o copilărie şi adolescenţă de o bogăţie şi frumuseţe ademenitoare într-un Cernăuţi aristocratic, intelectual şi evlavios, evadările în natura bogată şi darnică a plaiului bucovinean, viaţa patriarhală din sânul familiei sale. Părinţii săi erau dascăli cu misiune de apostoli; ei au sfinţit locurile pe unde au trecut întemeind gospodării de invidiat, deschizând drum spre o viaţă civilizată şi luminată prin satele acestui ţinut de basm al românilor. În această atmosferă tânăra Aspazia împreună de fratele ei, Anatolie, se îndreptau spre un destin de excepţie, eminamente fericit. Dar nu era să fie aşa...

Ce cuvinte pot descrie acel an 1940? An cu conotaţii sumbre pentru istoria noastră, *„când zvonurile şi semnele că se petrecea ceva, că asupra locuitorilor din nordul şi estul ţării plana o mare primejdie... „nesiguranţa frontierei noastre de nord-est. (...) Prin luna iunie a acelui an tot oraşul (Cernăuţi) a fost cuprins de o atmosferă deprimantă. Aproape nimeni nu se mai gândea la muncă, toată lumea scrutând cu înfrigurare ziua de mâine şi purtând pe buze una şi aceeaşi întrebare: «Ce ne facem dacă...?»* Şi calvarul s-a declanşat, Protocolului secret Ribbentrop-Molotov" a pus în mişcare tancurile sovietice şi cu ele calvarul românilor din acest teritoriu românesc (cu un scurt răgaz între 1941 şi 1944).

Printre aceşti români plecaţi în bejenie se afla şi Aspazia Oţel. Acum profeţia plină de îngrijorare a bunicului Oţel începea să prindă un dureros contur: *„Era o zi de Paşti, încărcată de frumuseţe şi evlavie. Sunau clopotele atât de frumos în aerul sonor de primăvară şi era atâta sărbătoare în toată firea, că simţeai că ţi se înduioşează inima de atâta sfinţenie. Pe malul celălalt [al Nistrului] însă, în Mihalovca, satul paralel cu al nostru, uruiau tractoarele şi revoluţionarii roşii munceau de zor să dărâme clopotniţa de pe biserică. Cu cartuşierele încrucişate peste piept şi cu căciulile lor cu urechi prinse pe creştet, păreau chiar nişte demoni întârâtaţi şi pentru ochii noştri de copil, toată scena era apocaliptică. Bu-*

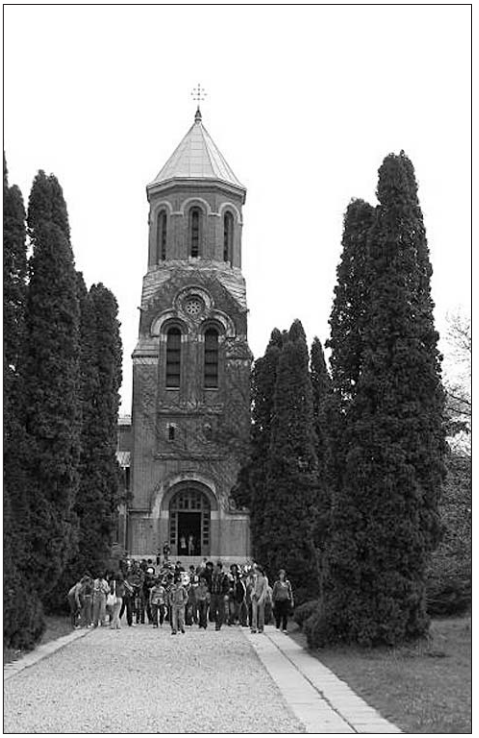

nicul s-a oprit o clipă în poarta bisericii, a privit extrem de încruntat acest tablou înfricoşător. A tăcut un timp, apoi ne-a strâns uşor mânuţele şi ne-a spus îngândurat:

1 Să nu uitaţi copii niciodată, care este adevărata faţă a bolşevismului!

La gândul că mi-a fost dat să adâncesc această faţă a bolşevismului, frigul din jurul meu mi s-a părut mai intens."

*

Tânăra şi frumoasa bucovineancă, studentă la Litere în Cluj, unde o adusese crivăţul refugiului, şi-a urmat destinul. Primise prin obârşie şi prin educaţie pe umerii ei fragezi responsabilitatea apărării ţării şi a comorilor ei: tradiţia strămoşilor, cultura, demnitatea şi onoarea, cinstea, destoinicia şi mai presus, credinţa în Dumnezeu. Aşa a învăţat de la părinţi, de la bunici, de la unchii, mătuşele şi prietenii neclintiţi în Basarabii ori Bucovine sfâşiate în Siberii însângerate, în apărarea vetrei strămoşeşti de la „Nistru pâ'n la Tisa", de la verii căzuţi seceraţi la graniţe furate, ale căror ultime cuvinte au fost: *„Dacă vei apuca vreodată să vorbeşti cu vreo unul din ai mei, să le spui că am murit cu faţa la Cer şi cu ochii la România".*

Şi Aspazia, la rândul ei, a înfruntat iadul închisorilor comuniste 14 ani, neclintită. Virtuţile morale şi profesionale, talentul cultivat prin studiu şi muncă riguroasă, disponibilitatea sufletească a bunului samarinean, conştiiţa jertfelnică a binelui şi dreptăţii, responsabilitatea nu numai individuală, ci asumată pentru întreg, sunt trasăsuri definitorii ale personalităţii Doamnei Aspaziei Oţel Petrescu.

Am primit de la Domnia sa o notiţă mică scrisă cu litere mărunte elegant rotunjite. Aici este redat simplu crezul aceste române de excepţie şi a generaţiilor ce au făurit şi apărat cu sângele şi viaţa lor România Mare. Este poate ceea ce numea Părintele Iustin Pârvu *„Forma cea mai înaltă a geniului românesc. Profunzimea ei este atât de mare încât nimeni nu o poate pătrunde, raţionalul nu o încape":*

„Iubire şi jertfă – simplitate şi sărăcie

„Şi ocroteşte Doamne ţara aceasta, neamul acesta, organizaţia şi pe omul acesta şi le dă lor putere să se ridice până la înălţimea iubirii şi dreptăţii Tale. Ai milă Doamne de toţi mucenicii noştri şi primeşte jertfa celor dragi nouă"

Şi să vrem comandante să dăm ţării acesteia o femeie mare, o femeie care nu şovăie, care închinându-se pe ea, închină tot: minte, inimă, voinţă, neamului ei. Îndrăzneşte tot pentru el şi moare pe redută cu gândul mereu înainte.

Să rup din mine bucuriile pământeşti şi să smulg din dragostea omenească şi pentru Invierea Neamului meu şi să fiu totdeauna gata pentru moarte".

Acum câţiva ani, cu sfială am păşit în faţa *Doamnei Aspazia Oţel Petrescu* cu ruşinea ignoranţei mele şi a tuturor generaţiilor oarbe şi surde de la calvarul Românilor din cealaltă Românie... Aflasem în parte odiseea întunericului prin care trecuse. Citisemn sau aflasem câteva din mărturiile românilor trecuţi prin cercul de foc al închisorilor politice. Dar o femeie angajată în linia întâia a rezistenţei româneşti anticomuniste imi era greu de închipuit. Şi totuşi am îndrăznit.

M-a întâmpinat o doamnă cu trăsături armonioase, cu un păr de un alb neobişnuit de strălucitor şi cu o privire pătrunzătoare uşor severă. M-a poftit cu amabilitate şi înţelegere să intru...

De atunci viaţa mea a devenit mai bogată...

Strigat-am către Tine, Doamne...

Demostene Andronescu

În a doua parte a anului 2000 (deci acum aproape opt ani) apărea, în editura Fundației „Buna Vestire“ din Bucureşti, o carte de excepție, intitulată *Strigat-am către Tine, Doamne*, în care autoarea, doamna Aspazia Oțel Petrescu depune mărturie despre calvarul îndurat de fiicele acestui neam în închisorile de femei ale gulagului românesc. Deşi una de excepție, atât atât ca document, cât şi ca realizare literară, cartea despre care facem vorbire nu s-a bucurat, nici atunci şi nici mai târziu, din partea criticii literare sau măcar din partea mass-mediei, de atenția pe care ar fi meritat-o. De altfel, majoritatea scrierilor care evocă marele orori petrecute în temnițele comuniste sunt îndeobşte primite cu indiferență, iar în unele cercuri chiar cu ostilitate.

Această „carte mărturisitoare de Dumnezeu şi de Neam“ are, în primul rând, meritul de a scoate în evidență aportul femeilor (intelectuale, studente, țărănci) la martiriul neamului românesc în timpul urgiei comuniste. Conştiință lucidă, despovărată de patimi şi de ură, şi înzestrată pe deasupra şi cu un incontestabil har scriitoricesc, autoarea realizează o frescă fidelă a ceea ce au fost închisorile de femei în perioada comunistă. Şi are ce zugrăvi în această frescă pentru că, în răstimpul celor 14 ani de detenție pe care i-a executat, ea a trăit din plin toate ororile şi silniciile la care au fost supuse deținutele, fără nici un fel de discriminare. Au fost şi ele bătute şi schingiuite până la leşin în anchete sau chiar în închisorile de execuție, au fost şi ele izolate pe timp de iarnă, în izolatoare care erau adevărate cavouri de ciment, şi permanent au fost supuse la umilințe degradante, care mergeau de la injurii şi trivialități până la percheziții vaginale. Şi totuşi aceste fete, multe dintre ele foarte tinere (unele abia ieşite din adolescență), au suportat cu stoicism şi demnitate toate agresiunile fizice şi morale, reuşind să-şi păstreze sufletele întregi, neatinse de urâciunea vieții penitenciare. Ele au ştiut întotdeauna să înfrumusețeze această viață „aruncând vălurile albe ale frumuseții peste realitățile hâde ale închisorii“. Au învățat cu timpul să trăiască intens „bucuriile simple“ şi să-şi redobândească echilibrul sufletesc în munca adesea istovitoare pe care erau obligate să o presteze în atelierele închisorii. În perioadele în care nu munceau li se aplica un sever regim celular. În aceste condiții, îşi organizau viața în aşa fel încât să-şi umple timpul cu folos: îşi completau instrucția învățând de toate, cele mai tinere de la cele mai în vârstă, (poezii, geografie, istorie, filosofie, matematici etc.), tricotau şi lucrau diferite obiecte, dar mai ales se rugau. Rugăciunea le-a fost arma cea mai

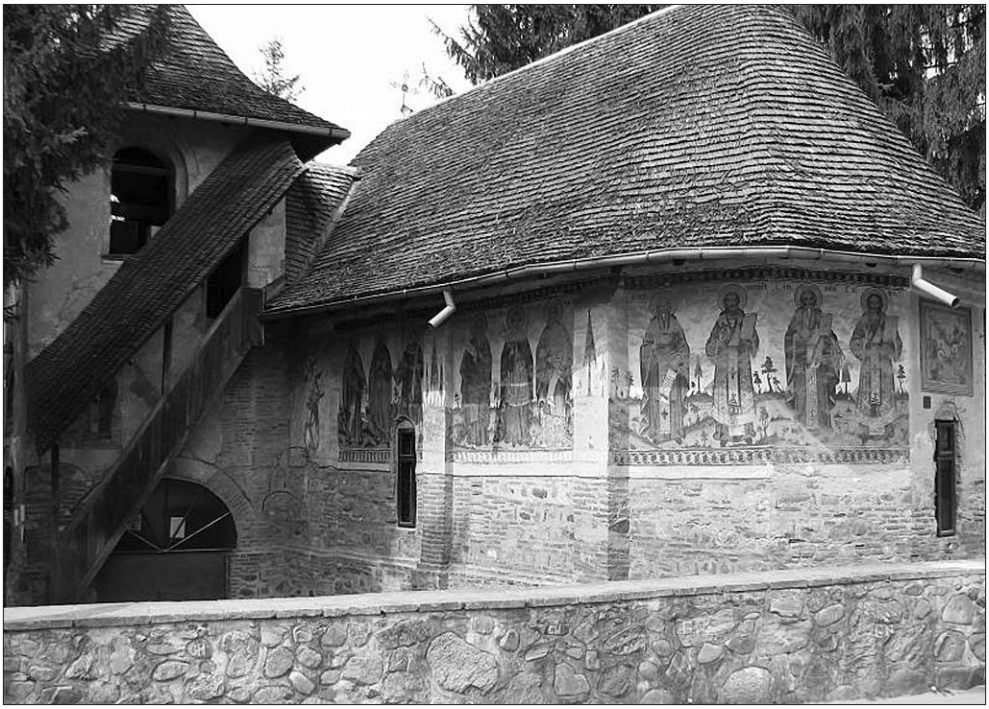

puternică în lupta cu Răul: „Teologul nostru a fost rugăciunea. Ne-am rugat în comun şi ne-am rugat fiecare în parte. Ne-am rugat pentru noi şi pentru toţi ai noştri, pentru prieteni şi pentru duşmani, şi ne-am rugat mai ales să nu ne părăsească cele trei mari virtuţi: credinţa, speranţa şi iubirea“.

Astfel, cu timpul, aceste tinere, secondate de mai vârstnicele lor camarade de suferinţă, au reuşit să închege *o familie spirituală* al cărei puternic liant a fost *iubirea*. „Ce vă leagă pe voi, blestem sau jurământ, că împărţiţi totul între voi, de la pîine şi lighean, până la râs şi plâns?“, le-a întrebat într-o zi o frumoasă unguroaică din lotul criminalelor de război. Reflectând retrospectiv la acest episod, autoarea face următoarea constatare: „Acum îmi este mai limpede ca oricând că ceea ce ne lega era iubirea. O iubire uşor tristă, pentru că era o iubire jertfelnică. Erau îngropaţi în această iubire toţi anii noştri tineri, toate fericirile posibile, dar pierdute pentru totdeuna, tot felul de dureri şi amărăciuni izvorâte din slujirea la care am fost chemate. Era frumoasă şi profundă această iubire, pentru că era transfigurată de speranţa că este folositoare patriei, că va reuşi să străpungă norii grei ai impilării ateiste la care era supusă ţara. Era frumoasă şi profundă pentru că era binecuvântată de Iisus şi de Sfânta Sa Maică. Ce fermecătoare erau convorbirile noastre cu Ei prin rugăciune... şi ce uşor este să treci peste greutăţi atunci când simţi în jurul tău iubire“.

Pe lângă toate aceste consideraţii, autoarea realizează şi câteva portrete foarte sugestive ale unor personalităţi feminine întâlnite în temniţă. Merită amintit aici cel pe care i-l face domnişoarei Marioara Golescu, boieroaică din familia Goleştilor, care impunea atât prin înfăţişare, cât şi prin profilul ei moral: „Era – spune autoarea – fascinantă, nu numai prin faptul că era foarte erudită şi plină de înţelepciune, ci şi prin verticalitatea sa, o verticalitate fără enfază, simplă, directă... care izvora din caracterul ei dârz format în respectul valorilor morale şi al tradiţiilor strămoşeşti...“. Deosebit de sugestiv, prin obiectivitatea şi acurateţea sa, este şi portretul pe care i-l face directoarei închisorii Mislea, căreia întemniţatele îi spuneu „Diri“, pe care o prezintă cu toate cele rele şi bune ale sale.

Pentru calităţile ei pedagocice şi formative, această carte ar trebui reeditată în mii de exemplare şi inclusă în bibliografia obligatorie a tuturor liceenilor, a tuturor tinerilor care cresc astăzi precum buruienile, fără idealuri şi fără Dumnezeu.

Eroismul feminin românesc în secolul XX

Textul de mai jos a fost scris ca prefață la reeditarea cărții Strigat-am către Tine, Doamne... *de Aspazia Oțel-Petrescu (în curs de apariție la Editura Platytera) – una dintre cele mai zguduitoare mărturii creştine din cumplita istorie a secolului XX.*

Răzvan Codrescu

O realitate esențială a dăinuirii noastre ca neam este şi ceea ce putem numi *eroismul feminin*: de la crucea umilă a naşterii de prunci şi până la crucea apoteotică a mărturisirii lui Hristos, el a însoțit, hrănit şi vegheat – discret, dar energic – lupta bărbătească a eroilor sau martirilor noştri ştiuți şi neştiuți. Păcat că despre femeia româncă – mamă, soră, soție sau fiică – s-a scris atât de puțin, fiind până astăzi insuficient înțeleasă şi prețuită în drama şi în măreția ei. E demnă de tot respectul fapta eroică în sine, pe care o înregistrează baladele şi cronicile, legenda şi istoria, dar nu mai puțin vrednică de respect este rezistența la încercări şi consimțirea sacrificială a celor care-şi văd plecând la moarte fiii, soții, frații, părinții, petrecându-i rugătoare, cu inima şi cu gândul, şi asumându-şi tăria de a duce mai departe, în firescul ei cotidian, viața dăinuitoare peste toate morțile istoriei.

După veacurile de martiraj auroral care au temeluit Biserica lui Hristos şi în care au primit cununa mucenicească deopotrivă nenumărați bărbați şi nenumărate femei, eroismul jertfelnic al „sexului frumos“ s-a manifestat mai degrabă în forme pasive sau indirecte, îndeosebi sub semnul transfigurator al suferinței răbdătoare, cel mai adesea mute şi anonime. Eroismul acesta, niciodată absent şi întotdeauna esențial în economia vieții, a fost, veacuri de-a rândul, unul cu precădere domestic, circumscris oarecum în „mica biserică“ a vetrei seculare, sfințit de roadele pântecelui şi de roadele gliei, departe de iureşul luptelor sângeroase, de arme, lanțuri, cătuşe şi gratii.

Această îndelungată aşezare a lucrurilor a fost însă amarnic tulburată de cumplitele aventuri totalitare ale secolului XX – cel mai crud şi mai pervers dintre toate secolele de după triumful creştinismului: secolul războaielor mondiale, al revoluțiilor comuniste, al lagărelor şi al gulagurilor, al terorismelor de toate culorile, al apostaziilor şi smintelilor amplificate mediatic şi chiar legiferate la adăpostul ideologiilor dominante. Un secol asaltat, de la un capăt la celălalt, de duhul neopăgân, împins nu o dată până la adevărate forme de satanism individual sau colectiv. Un

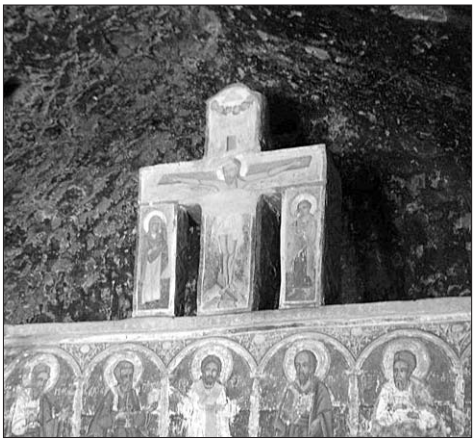

secol în care s-a urmărit parcă programatic – chiar dacă nu s-a reuşit pe deplin – ca lumea lui Hristos să fie prefăcută din mers în lumea lui Antihrist.

Comunismul a fost culminaţia politică şi ideologică a acestui marş dizolvant, reiterând – nu în numele altor zeităţi, ci în acela al ateismului radical – marile persecuţii din zorii erei creştine[1]. Martirajul creştin al ţărilor prin care a bântuit „stafia" anunţată de Karl Marx a dublat şi chiar a depăşit numeric martirajul primelor secole, iar în acest context femeia a reintrat şi ea pe scena deschisă a luptelor eroice pentru apărarea credinţei, identităţii, libertăţii şi temeiurilor sănătoase ale vieţii. Provocările vremurilor au smuls-o nu o dată din cadrele îndătinate şi din rosturile fireşti ale existenţei ei domestice şi maternale, aruncând-o pe „câmpurile de luptă" ale veacului, în vălmăşagul celor mai dure încercări în care eroismul ei latent a fost pus să se actualizeze vreodată. Şi trebuie spus că femeia s-a dovedit în nenumărate rânduri capabilă de a fi o adevărată cruciată, iar *fiat*-ul ei la chemarea Arhanghelului dreptăţii a fost în multe cazuri la fel de ferm ca *fiat*-ul Mariei la Buna Vestire a naşterii răscumpărătoare.

II

României i-a fost dat să cunoască, în această privinţă, o experienţă poate unică în toată istoria europeană. Iar această experienţă se leagă precumpănitor şi organic de un alt fenomen unic, care a fost cel al legionarismului românesc – nu atât ca front politic, cât ca „şcoală spirituală", în care, după năzuinţa în atâtea ipostaze întruchipată a harismaticului ei întemeietor, „dacă va intra un *om*, la celălalt capăt va trebui să iasă un *erou*" (*Cărticica şefului de cuib*, ed. 1940, p. 65). Legionarul, înainte de a fi un activist politic, este o vie conştiinţă creştină şi naţională, un reper moral şi un mărturisitor jertfelnic, purtătorul unui eroism existenţial fără de care nimic nu poate nici să se primenească, nici să dureze. Târziu, în dizgraţie şi apoi în închisoare, un Iuliu Maniu a recunoscut dreptatea de principiu a lui Codreanu (care a fost mai degrabă un educator, un formator şi catalizator de conştiinţe şi energii creatoare, decât un lider politic în sensul curent al cuvântului): „Recunosc că Zelea Codreanu a fost superior gândirii mele. Eu am încercat să adopt, în slujba şi salvarea ţării, căi politice; el a ales o cale superioară, şi anume să realizeze mai întâi caractere, educând un tineret care, pe căi de înălţare patriotică, să se dăruiască total, moral şi spiritual; să creeze mai întâi o elită conducătoare şi abia apoi un partid" (apud vol. Din luptele tineretului român: 1919-1939, Editura Fundaţiei Buna Vestire, Bucureşti, 1993, p. 267).

Nu este locul aici a intra în istoria legionară dintre cele două războaie, pentru a arăta cât de mare şi de complex a fost aportul femeilor/fetelor în mişcarea lui Codreanu. Se ştie că eroismul lor mărturisitor a mers chiar până la sacrificiul suprem (cazul cel mai tulburător rămânînd cel al Nicoletei Nicolescu). Dar nu neapărat moartea este măsura eroismului asumat. Ba se poate spune că uneori a trăi eroic, asumându-ţi toate consecinţele unui act de curaj şi rectitudine, într-o lume care te vânează din toate părţile şi e gata să-şi ascută ghearele pe spinarea ta, este o cruce mai grea decât moartea. Sau, altfel spus, cel mai mare gest de curaj eroic nu este să mori pur şi simplu, ci să trăieşti clipă de clipă sub spectrul morţii, „gata de moarte", cum ziceau legionarii. Un gest de un curaj „nebun", cum a fost bunăoară cel din 8 iunie 1938 al Marietei Iordache (viitoarea maică Mihaela de la Vladimireşti), pe atunci studentă la ANEF, care pe stadion, în plină manifestaţie festivistă, în prezenţa regelui-călău Carol II, a pus mâna pe un microfon şi a strigat în auzul tuturor: „Corneliu Zelea Codreanu este nevinovat şi pentru acest adevăr sunt gata de moarte!", nu este mai prejos, ca dimensiune eroică, de moartea ei martirică în închisoarea de la Ciuc, 25 de ani mai târziu, după ce trecuse cu fruntea sus prin toate prigoanele generaţiei sale. Când ţi-ai

[1] „Printre amintirile copilăriei mele – mărturisea nu demult autoarea cărţii Strigat-am către Tine, Doamne... – şi-a făcut loc o imagine de Apocalipsă. Mergeam cu bunicul de mână la biserică, de Paşte, iar pe malul celălalt am văzut cum se aruncau în Nistru, la Mihailovka, crucea, clopotele şi clopotniţa unei biserici. Probabil, biserica din sat. Totul se întâmpla în vuiet de tractoare cu şenile. Atunci, bunicul ne-a spus nouă, copiilor, următoarele cuvinte, pe care le-am considerat – şi le consider încă – testamentul său politic: «Priviţi, ţineţi minte şi nu uitaţi niciodată ce înseamnă comunismul!»" (citatul acesta, ca şi cele de la notele 4 şi 6, este reprodus din grupajul intitulat „O viaţă în temniţele comuniste", realizat de Bogdan Mihăilă şi apărut în Monitorul de Neamţ, la 17 martie 2007).

jertfit întreaga viață unei cauze care te transcende, şi ai trecut prin toate vămile suferinței, moartea poate fi şi o încununare, dar mai degrabă seamănă cu o izbăvire...

A trăi neîncovoiat o viață mai cumplită decât moartea – iată marea lecție a eroismului legionar, deprins şi manifestat de elita morală a unei generații formate în „Frățiile de Cruce“ şi în „Cetățuile“ de fete (şi căreia îi aparține, cu cinste, şi autoarea cărții *Strigat-am către Tine, Doamne...*). Deşi poate să pară altfel, marea măsură a eroismului legionar nu a dat-o epoca interbelică, a martirilor legendari (în frunte cu Moța, Marin şi Codreanu însuşi, sau, pentru că este vorba de femei, cu Nicoleta Nicolescu şi Elena Bagdad), ci epoca ulterioară, a prigoanelor de o jumătate de secol începute sub Antonescu şi continuate sub comunişti, în care floarea acestei generații, bărbați şi femei deopotrivă, a fost târâtă prin lagăre şi închisori, apoi marginalizată şi calomniată sistematic, ba chiar persecutată şi în urmaşii ei (care cel mai adesea n-aveau altă „vină“ decât că se născuseră din părinți „stigmatizați“). Ce miracol psihologic şi paideic se ascunde în îndepărtata „sfântă tinerețe legionară“ a unor octogenari şi nonagenari care continuă să-şi mărturisească până la ultima suflare crezul sublim care le-a adus atâtea chinuri şi nenorociri, într-o istorie a tuturor deziluziilor!

Sensibilitatea legionară, profund creştină în resorturile ei cele mai intime, a presimțit din capul locului (adică încă din primii ani de după bolşevizarea vecinilor de la Răsărit) iminența şi amploarea pericolului comunist; şi a fost conştientă nu numai de dimensiunea istorică a acestui pericol, dar şi de dimensiunea lui mistică (bolşevizarea fiind percepută ca o formă de satanizare, cum timpul a şi dovedit-o, mai bine decât suntem unii dintre noi dispuşi s-o recunoaşteam astăzi). Chiar antipoliticianismul şi antisemitismul conjunctural al legionarilor nu sunt, privite mai atent, decât consecințe ale anticomunismului lor, întrucât oamenii politici de stânga contribuiau la ruinarea ordinii creştine, iar dintre evrei se recrutau principalii agitatori şi agenți comunişti ai vremii. Era deci în logica lucrurilor ca, o dată comunizată România, cu tancurile sovietice şi cu complicitatea abjectă a Occidentului, noul regim proletar să vadă în Mişcarea Legionară (sau în ce mai rămăsese din ea, după ce Antonescu însuşi se străduise, cu sprijin german, s-o scoată din istorie) adversarul său cel mai radical şi mai redutabil. Legionarii care n-au vrut sau n-au putut să se refugieze peste granițe au fost urmăriți şi arestați cu miile, bărbați şi femei, mai tineri sau mai vârstnici, notorii sau anonimi, umplând lagărele şi puşcăriile țării „eliberate“, de unde cei mai mulți n-au mai ieşit decât la grațierea generală din 1964, unii (cei arestați de Antonescu în 1941, după aşa-zisa „rebeliune“, şi apoi preluați ca atare de capitularzi şi de comunişti) însumând şi 23 de ani de închisoare (cu regimul penitenciar cel mai dur, aşa cum atestă toate sursele documentare). Tot legionarii – efectivi sau doar simpatizanți – au alcătuit şi grosul rezistenței armate din munți (lichidate treptat până spre începutul anilor 60), care în spiritul şi litera ei îşi are originea tot în vizionarismul eroic şi jertfelnic al lui Codreanu[2].

Despre comportamentul impresionant al legionarilor în închisorile comuniste mărturisesc numeroase surse, inclusiv nelegionare (N. Steinhardt, R. Wurmbrand, I. Ioanid etc.); oricâte rezerve ideologice s-ar formula, legionarii au fost – şi înainte, şi după 1944 – campionii rezistenței româneşti anticomuniste şi, vorba lui Mircea Eliade, singura mişcare politică românească „care lua în serios creştinismul şi Biserica“ (Memorii, vol. II, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 27).

III

Neopăgânismul comunist, în faza lui vindicativă şi de instaurare prin teroare, a înființat şi ceva ce nu mai existase înainte: închisoarea politică pentru femei. Resursele de eroism feminin românesc au fost puse astfel în fața unor încercări

[2] „...În fața acestor perspective ce ni se deschideau, ne-a încolțit în minte gândul retragerii în munți. Acolo unde românul a primit lupta cu toate puhoaiele duşmane. [...] Decât să ni se usuce trupurile şi să ne sece sângele din vine în închisorile urâte şi triste, mai bine să ne terminăm viața murind cu toții în munți, pentru credința noastră. [...] Vor trimite să ne prindă şi să ne omoare. Vom fugi; ne vom ascunde; vom lupta; iar la urmă vom fi, desigur, răpuşi. Căci noi vom fi puțini, urmăriți de batalioane şi de regimente româneşti. Atunci vom primi moartea. Sângele nostru al tuturora va curge. Acest moment va fi cel mai mare discurs al nostru adresat neamului românesc; şi cel din urmă“ (Pentru legionari, ed. 1936, p. 312).

care, în multe privințe, nu mai aveau precedent în istoria noastră. Ce-i drept, în aceste închisori (ce-au funcționat până la desființarea sistemului concentraționar al „politicilor“, în 1964, sub puternice presiuni externe) au fost deținute femei de cele mai diverse condiții şi orientări, unele având legături – directe sau doar de familie – cu „partidele istorice“, altele neavând nici o apartenență politică, dar fiind considerate „elemente reacționare“ prin simpla lor origine „burghezo-moşierească“. Poate încă şi mai mult decât în închisorile de bărbați, predominanța au deținut-o însă legionarele – fie încadrate efectiv în Legiune, fie trecute doar prin „Cetățui“, fie „deconspirate“ ca simple simpatizante. Prigonirea şi încarcerarea femeilor este, din păcate, un capitol mai puțin cunoscut al fenomenului concentraționar comunist, deşi în ultimii 10-12 ani s-au adunat tot mai multe mărturii documentare sau memorialistice, iar una dintre cărțile de mare succes din această categorie, *Bénie soit-tu, prison! / Binecuvântată fii, închisoare!*, de Nicole Valéry-Grossu (pe numele adevărat Coleta Bruteanu, soția poetului şi luptătorului anticomunist Sergiu Grossu), a cunoscut şi o remarcabilă transpunere cinematografică (în regia lui Nicolae Mărgineanu). Nici celebrul documentar „Memorialul durerii“, deşi realizat de o doamnă (Lucia Hossu-Longin), n-a tratat suficient problema închisorilor de femei, având şi neajunsul de a fi ocolit „prudent“ implicația legionară. În acest context, reeditarea cărții *Strigat-am către Tine, Doamne...* este un act pe cât de nobil, pe atât de necesar, iar pilda de vrednicie mărturisitoare a doamnei Aspazia (Pazi) Oțel Petrescu e una demnă de cea mai înaltă prețuire.

Mergând pe calea deschisă, pentru lumea legionară, de regretata doctoriță Ana-Maria Marin (1910-2001)[3], autoarea volumelor Poveste de dincolo. Amintiri din țara cotropită (în regia autoarei, Madrid, 1979), Prin poarta cea strâmtă (Editura Gordian, Timişoara, 1993 – contribuția cea mai importantă, recenzată şi de Aspazia Oțel Petrescu) şi Povestea neamului românesc scrisă de o bunică pentru nepoata sa (Editura Puncte Cardinale, Sibiu, 1999), doamna Aspazia Oțel Petrescu (n. 1923, cu 14 ani de temniță grea[4]) adaugă, într-un rodnic amurg, trecutului său de luptătoare pentru Cruce, Neam şi Țară un prezent de neistovit patos mărturisitor, devenind vocea unei

[3] Născută Ropală, fiică a unui ofițer român şi a unei evreice creştinate; văduva avocatului şi comandantului legionar Vasile Marin (1904-1937), căzut pe frontul de la Majadahonda, alături de Ionel Moța; trecută prin închisorile comuniste, apoi emigrată în Elveția şi recăsătorită Van Saanen.

[4] „Terminasem Liceul «Elena Doamna» din Cernăuți când părinții s-au stabilit, datorită refugiului în Ardeal, la Şugag, jud. Alba, iar eu urmam cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Cluj. În acei ani, am intrat într-o organizație de tineri anticomuniști şi noi, fetele, aveam misiunea de a strânge fonduri pentru pachetele pe care le trimiteam în închisori detinuților politici. Înainte de a termina anul IV, am fost descoperită şi, atunci, am plecat acasă cu gândul de a intra în rezistența din munți. Imediat s-au prezentat la părinți doi civili şi au întrebat de mine. Eu de sub nasul lor am fugit spre pădure. Securiştii şi-au scos pistoalele în văzul părinților şi au început să tragă după mine. M-am gândit la mama şi m-am oprit. Prima bătaie, sălbatică, umilitoare, cu patul de la pistol, atunci am luat-o. După anchete cumplite, la Cluj, care au durat un an, am avut parte de un proces răsunător, instrumentat în Săptămâna Patimilor. Mascarada «Procesului de la Cluj», care avea să cuprindă printre acuzați peste 150 de studenți, elevi, medici, profesori, urmărea să ne prezinte țării ca «duşmani de moarte ai poporului» şi de aceea şi sentințele au fost deosebit de aspre. Am fost condamnată la 10 ani de temniță grea [cărora li s-au adăugat, abuziv, alți 4 ani, de detenție «administrativă»! – n.R.C.]“ (Aspazia Oțel Petrescu; mărturisire preluată din sursa cit. la nota 1).

întregi generații mucenicite şi a celui mai consistent front de eroism feminin românesc din zbuciumata istorie a secolului XX. Prin tot ce a făcut până acum, în cele aproape două decenii de la prăbuşirea globală a comunismului, doamna Aspazia Oțel Petrescu a devenit o adevărată instituție a memoriei naționale. Prezentă activ la toate comemorările camaradelor de suferință, evocându-le individual sau generic, în scris sau prin viu grai, implicându-se în mai toate inițiativele majore de cinstire şi pomenire a celor căzuți în prigoanele mai vechi sau mai noi, tâlcuind în cei mai puri termeni creştini întreaga suferință îndurată pe Golgotele veacului, domnia-sa a descoperit generațiilor mai noi sensul şi măreția luptei şi jertfei eroice a „cruciaților secolului XX“, cu o constanță şi o vigoare comparabile poate numai cu ceea ce a realizat, în acelaşi răstimp al mărturisirii, dintre bărbații supraviețuitori ai marilor bătălii şi prigoane, regretatul Ion Gavrilă Ogoranu (1922-2006).

Volumele de amintiri şi evocări publicate până astăzi de doamna Aspazia Oțel Petrescu – Strigat-am către Tine, Doamne... (Editura Fundației Culturale Buna Vestire, Bucureşti, 2000, cu frumoasa prefață a profesorului Ion Coja[5]), Crucea de la Miercurea Ciuc şi Paraclisul „Naşterea Maicii Domnului“ de la Mislea. În memoria femeilor decedate în lupta anticomunistă (Editura Scara, Bucureşti, 2001, cu un capitol IV cuprinzând cea mai completă listă de nume de femei trecute prin prigoane şi puşcării, multe cu moarte martirică) şi Adusu-mi-am aminte (Rovimed Publishers, Roman, 2007, cu splendide ilustrații alb-negru şi color, de o certă valoare documentară) – se constituie în bibliografia esențială a eroismului feminin românesc de extracție legionară, de la premisele anilor 40 şi până la experiențele-limită ale închisorilor comuniste de femei de la Miercurea Ciuc şi de la Mislea, descrise nu doar cu tot scrupulul adevărului (din trăite, iar nu din auzite[6]), ci şi cu ales dar narativ (autoarea, de neam răzeşesc, are ceva din harul marilor povestitori moldavi), ceea ce le preface în icoane vii şi nemuritoare, capabile nu doar să deschidă minți, ci şi să cucerească suflete. Fie ca acestea să fie, măcar în câteva dintre numeroasele cazuri (în frunte cu cel al Maicii Mihaela, de la a cărei moarte martirică se împlinesc în această primăvară 45 de ani), icoanele înainte-mergătoare ale unor sfinte mucenițe din sinaxarele bisericeşti de mâine!

5 „Un nume pentru eternitate“ (cizez aici încheierea: „...neştiut ar fi rămas şi martiriul legionarelor de la Mislea ori Miercurea Ciuc, dacă nu se ițea dintre ele conştiința excepțională, dublată de harul scriitoricesc al celei care se numeşte Aspazia Oțel Petrescu. Un nume pentru eternitatea noastră românească“).

6 „Nici în mormânt nu voi uita teroarea din închisoarea de la Miercurea Ciuc. Acolo fusesem transferată. Puşcăria era sinistră, deținutele dormeau pe jos, mâncarea era execrabilă. Directorul închisorii se numea Fleşeru, o brută. Dăduse dispoziție ca pentru orice fleac să fii pedepsit, iar pedepsele erau de un rafinament oriental. Dacă nu eram ținute iarna la izolator, atunci ni se punea un sistem complicat de cătuşe, care se strângeau pe mână la orice mişcare. Cu asemenea cătuşe, m-au vârât în pivnița cu şobolani o zi întreagă. Erau atât de mulți încât, la început, cozile lor mi s-au părut snopuri de paie!“ (Aspazia Oțel Petrescu; mărturisire preluată din sursa cit. la nota 1).

Cu Pazi prin amintire

Eugenia Damian

Drumul înapoi, în amintire, pe care-l fac destul de des în ultimul timp este o luptă cu neuitarea. E un trecut care-mi aparține și în care găsesc, uneori uimită, o altă existență a mea. Acel trecut nu este o lume de fantasme, ci una dureros de reală, din care atunci când mă trezesc nu am gustul amar al învinsului, ci recapăt starea de spirit de atunci, retrăind momente greu de înțeles pentru cei care n-au cunoscut lumea malefic construită de opresorii noștri, apoi transfigurată și înfrumusețată de noi, cu sufletul. În acea viață cenușie mă simt ca și când pescuiesc câteva perle într-un ocean cu ape otrăvite.

Eram la Mislea, în perioada „fericită" a muncii în ateliere, având perspectiva apropiată izolarea noastră în celule reci, cu gratii și obloane groase la geamuri, în vestita închisoare a Ciucului... Deci, în acea perioadă am cunoscut-o pe Pazi. Ne întâlneam în ateliere, în dormitoare, în curte în orele libere. Ne întâlneam în rugăciunile pe care le făceam în comun, ne întâlneam în cântec, în poezie, în muncă. Ne întâlneam în triste ți și-n bucurii și la un moment dat mi se părea că o cunosc de totdeauna. Îmi plăcea vocea ei caldă, privirea ei luminoasă, hotărârea ei sinceră. Dar datorită unei întâmplări i-am cunoscut mai bine sufletul, deschis ca o carte.

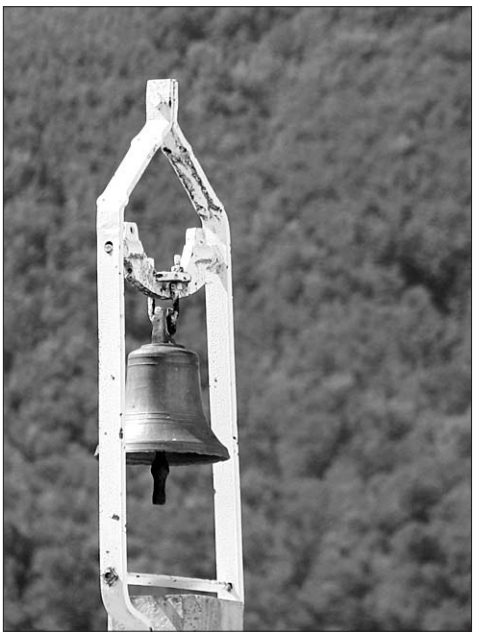

Episodul de care vorbesc a fost descris de Pazi în cartea ei „Strigat-am către Tine, Doamne" – dar eu voi reda doar starea mea de spirit de atunci.

În răstimpul dintre „două schimburi" ne întorceam de la ateliere. Obosite, trăgeam în piept lumina culorilor de toamnă. Era o toamnă superbă, un sfârșit de octombrie tulburător. Frunzele castanilor aveau niște culori incredibile... și-n acea zi uluitor de frumoasă aniversam niște ani tineri, care aveau să rămână risipiți în acea „Cetate a cheilor", nemiloasă și crudă. Când am ajuns în dreptul mesei mele am încremenit de uimire. Gamela mea aștepta „terciul" într-un decor de frunze de castan, de toate nuanțele de galben și roșu. Era un adevărat aranjament floral creat de mâna măiastră a unei colege, imprudentă, dar mare artistă.Din păcate, privirea mea n-a putut să se bucure mult de acest dar, pentru că trei ofițeri victorioși, dintre care unul era „politrucul" și noua directoare au apărut ca din pământ, trezindu-mă din vis. Știam că mă așteaptă izolatorul. Pazi, fără să fie implicată, dar în calitate de „șefă de atelier" a trebuit să împartă cu mine „bucuria" și ne-am trezit la „neagra", în acea atmosferă greoaie, încărcată de substanța umedă, cenușie a semnelor primitivismului. Cineva spunea: „Viața de fiecare zi și moartea nu se explică, se constată". Un mare adevăr. Părăsite în întunericul celular, fără geamuri (celulele comunicau printr-un culoar îngust și negru) ne simțeam acolo zidite de vii, în acea toamnă aurie, când undeva în pădurile duse, frunzele viscoleau peste căprioare și cerbi.

Și totuși, datorită lui Pazi, greul a devenit ușor și frumos. Un cântecel, pe care îl cântam noi destul de des, i-a dat sărbătoare acelei clipe: „Fru-

moase zile de tinerețe/ Numai o dată sunteți în noi“. De fapt anii noştri erau în plină primăvară, chiar dacă foamea, frigul şi oboseala erau chinuitoare. În izolator zilele se confundau cu nopțile, nopțile se confundau cu veşnicia. Nici nu ştiu cum au trecut. Datorită lui Pazi. Le-am încărcat cu poezie (ştia multe versuri de Lucian Blaga, Minulescu, Goga), iar rugăciunile pe care le spunea erau ca un cântec. Nici o clipă nu mi-a reproşat că datorită mie suferă. Aşa i-am cunoscut sufletul. Când ne-au scos, parcă ieşeam din pământ. Lumina era prea puternică, frumusețea toamnei prea dureroasă, dar sufletele noastre parcă erau atinse de o aripă de înger. Eram patru fete într-o cameră mică şi faptul că Pazi era cu noi am ştiut, din nou, că „greul îmi va fi mai uşor“.

Închisoarea Ciucului era cumplită. Pe marea poartă de la intrare, cu ochii minții noi vedeam inscripția de pe poarta infernului lui Dante: „Lasciate ogni speranza, voi che 'ntrate“. Pazi a vorbit mult despre viața noastră de acolo, în cartea sa. Vreau să reamintesc că nu am renunțat să luăm legătura, una cu alta, prin limbajul morse şi chiar prin scrisori. Eu comunicam cu o prietenă dintr-o celulă, aflată în cealaltă aripă a închisorii. Cu mari riscuri am ajuns în posesia scrisorii, când am ieşit la „Programul zilnic“. Când am intrat în celulă am citit repede biletul, care, surprinzător, era scris pe o bucată de hârtie (de sac de ciment). De obicei scriam pe pânză. Un pumn în perete m-a anunțat percheziție. L-am pus în buzunarul de la zeghe şi ne-am trezit afară, pe sală, cu fața la perete, în timp de două milițience „masacrau“ sufletele. Am reacționat ca un automat. Am scos biletul, l-am făcut bucățele, cu gândul să-l înghit. O mână în dreapta mea s-a întins discret, şi-am auzit o şoaptă: „Dă-mi şi mie“. Apoi toate mâinile şi-au cerut porția. Am dus „mizeria de hârtie“ la gură şi am început să mestecăm, Era oribil. Nu ştiu cum am reuşit să înghițim. Am scăpat cu „fața curată“ la percheziția corporală. A fost un gest de solidaritate pe care eu nu pot să-l uit. Doamne, ce s-ar fi întâmplat dacă l-ar fi găsit? Anchete, pedepse nesfârşite.

După ani de zile, am întrebat-o pe Pazi la telefon dacă îşi mai aduce aminte scena. A stat puțin pe gânduri. Da, aproape uitase. Pentru ea a fost ceva firesc. Apoi a zis: „Da, acum parcă simt gustul de hârtie îmbibată în ciment!“ Dar emoțiile? Când alunec în amintire, imi place să mă gândesc la „clipele frumoase“. Paradoxal au existat. Şi acolo o întâlnesc mereu pe Pazi, străduindu-se să schimbe urâtul în frumos. Altfel ar fi fost mult mai grea crucea noastră.

Aspasiei, sorei mele dragi

Maica Patricia Codău

Astăzi este ziua ta
Zi senină ca tine
Măicuța noastră Sfîntă,
Cu inima ei te alintă,
Cu aleasă binecuvântare,
La Sfânta Înălțare
Să primeşti daruri bogate
Pe deplin meritate.
Fiindcă din dragostea de cer şi de țară
Ne împărtăşeşti şi nouă cu îmbelşugare.
Peste ani şi peste zile
Când eu poate nu voi mai fi
Vreau să ştii că-ntotdeauna
În inima mea vei trăi.
Şi-n singurătate şi grijă
Rugăciunea mea te va ocroti.
Că dragostea de Dumnezeu şi de frați
Niciodată nu va pieri.

Citind cu însetare spirituală minunata carte a Doamnei Aspasia Oțel Petrescu *Strigat-am către Tine, Doamne*, m-a săgetat la inimă măreția gândurilor şi sentimentelor pentru care am notat următoarele:

Izvor nesecat de simțire românească, înveşmântat în respectul sacru pentru tradițiile ortodoxe româneşti. Simțul demnității naționale şi resposabilității eroice plămădite din exemplul de vitejie al strămoşilor. Surprindere emoționantă cu uimitoare sensibilitate a suspinelor, dorurilor, nădejdiilor, visurilor şi înfrîngerilor dureroase ale neamului.

O memorie harică imprimând ca într-o enciclopedie spirituală cele mai tainice şi mai adânci năzuințe şi decepții. Flori gingaşe, culese din grădina îngrijită cu dragoste ca şi cele spirituale, crescute pe ogorul fertil al inimii.

Mircea Platon:

„Trăiți cu o icoană în fața ochilor minții“

Mircea Platon s-a născut la 23 iunie 1974 în Iaşi. Studii primare, gimnaziale, liceale şi universitare în oraşul natal. În prezent este doctorand în istorie la Ohio State University at Columbus. A colaborat la majoritatea publicațiilor culturale din țară, de la Idei în dialog *la* Convorbiri literare *şi de la* Cuvântul *la* 22. *A fost unul din membrii fondatori ai revistei* Biserica şi problemele vremii. *A publicat, printre altele, volumele:* Ortodoxie pe litere *(Christiana, 2006) şi* Cine ne scrie istoria? *(Timpul, 2007). E căsătorit şi are doi băieți. Este colaborator permanent al revistei ROST. Recent, i-a acordat un interviu lui Silviu Man, pentru site-ul www.bookblog.ro. Am preluat integral textul, cu acordul autorului.*
Am schimbat titlul şi unele intertitluri.

Silviu Man (bookblog.ro): *Domnule Mircea Platon, căutând pe internet informații despre cărțile Dvs., am descoperit reacții foarte contradictorii. Unii vă elogiau pentru nervul polemic şi bagajul intelectual, alții păreau să spună, ca în scrierile lui Ilf: „Are 33 de ani. Şi ce-a realizat? A creat vreo teorie? A rostit predici? L-a înviat cumva pe Lazăr?“. Cum vă explicați naveta aceasta între „tânărul cărturar“ şi „papagalul“, „nemernicul complexat“?*

Mircea Platon: Insultele sunt o constantă a vieții literare româneşti. Faptul că cineva te înjură pentru ce-ai scris dovedeşte că respectivul te-a citit şi că nu e capabil să-ți răspundă altfel. Dacă nu poate participa la turnir, te pândeşte din boscheții „sferei publice“. Debitul şi agresivitatea insultelor la adresa mea sunt surprinzătoare având în vedere că mai toate cărțile mi-au apărut în tiraje mici, la edituri mici, şi că mediatizarea mea e nulă. Nu am rubrică la ziar, nu apar la televizor, şi ăsta e primul interviu pe care l-am dat vreodată. Când, marginal fiind, te înjură oameni din „mainstream“, înseamnă că, de fapt, acei oameni îşi dau seama că sunt nişte impostori, a căror poziție în ierarhia culturală oficială nu e legitimă. Dacă sunt înjurat deci de oameni mult mai bine plasați în actualele structuri culturalo-mediatice, e pentru că, probabil, ceea ce scriu eu îi atinge. Ceea ce mă bucură.

„Viața culturală românească îmi apare ca o tornadă care stă pe loc“

Silviu Man: *Cum arată peisajul cultural românesc văzut din Columbus, Ohio?*

Mircea Platon: Peisajul cultural românesc văzut din Columbus, Ohio, arată ca nesfârşite pagini de web. Am fost, şi am rămas, un avid cititor de reviste literare şi de ziare aşa că, dacă în țară cumpăram reviste literare cu brațul, aici citesc pe internet tot ce se poate citi, în ordine alfabetică, de la *Arca* la *Ziarul de Duminică*. Precizez toate acestea pentru a face clar că am un contact mediat şi imperfect, chiar dacă susținut (unii din prietenii mei îmi spun că ştiu, de aici, mai multe decât ei, în România), cu viața culturală românească. Aşadar, ce văd prin hubloul internautic? Văd multe figuri noi, dar văd aceeaşi desfăşurare a frontului. Viața culturală românească îmi apare ca o tornadă care stă pe loc. Citesc polemici uriaşe, pamflete năprasnice, chiuituri sângeroase,

care nu schimbă nimic. Şi asta pentru că, mi se pare, aceste învâlvorări nu au drept scop lămurirea unor situaţii sau concepte, ci reclamă, promovarea produsului, legitimarea şi autolegitimarea cuiva.

De exemplu, tânărul marxist Nul îl atacă pe mare filosof Sastisit. Nul îl atacă pe Sastisit nu pentru că ar şti mai mult sau altceva decât Sastisit, ci pentru că vrea să-şi facă publicitate pe seama lui Sastisit. Sastisit, vulpe bătrână, simte acest lucru, aşa că se retrage în propria barbă şi evită polemica directă şi la oră de maximă audienţă cu Nul pentru a nu-i face reclamă acestuia, pentru a nu-l lansa polemizând cu el. Logica polemicii româneşti e aşadar una strict publicitară. Nici Nul, nici Sastisit nu spun ceva decisiv, sau cu miză, contra sau în favoarea marxismului. E un fel de tiribombă, în care cei de sus nu pot decât să coboare dacă ies din staza care îi menţine în vârful roţii.

Acest tip de logică publicitară ar putea sugera că, în România, există o piaţă culturală, şi că aceasta impune distorsionarea discursului cultural, transformarea lui din maieutică în *advertising*. Din păcate, nu piaţa liberă impune acest lucru, ci tocmai absenţa unei asemenea pieţe, monopolul pe care îl au câteva mari edituri, televiziuni sau lanţuri de difuzare asupra cererii şi ofertei de idei. Ceea ce s-a întâmplat după 1989, dar mai ales după 1996 când a început să se „strângă şurubul", în România, a semănat mai mult a îndoctrinare decât a răspuns la o anumită cerere (aşa cum a fost, de exemplu, iniţiativa editurilor Humanitas, Anastasia, Christiana, Agora, de a re/publica scrierile generaţiei interbelice). Ce mi s-a părut ciudat a fost că, deşi critică „sistemul capitalist" pentru modul în care excita false nevoi pentru a te determină să consumi, stânga noastră (neomarxistă sau mizerabilistă) a apărut tocmai ca o astfel de falsă nevoie. E o stângă de eprubetă, un soi de generaţie de homunculuşi incubată în laboratoarele de propagandă ideologică ale Poliromului. E o făcătură. Nu naţiunea e o invenţie, ci cariera literară, sau brand-ul, tânărului Nul. Deşi răcneşte împotriva monopolurilor capitaliste, stânga noastră culturală e tocmai produsul unui astfel de monopol mediatico-universitar.

Ceea ce mă interesează deci nu e confruntarea dintre cele două monopoluri, cel al unei

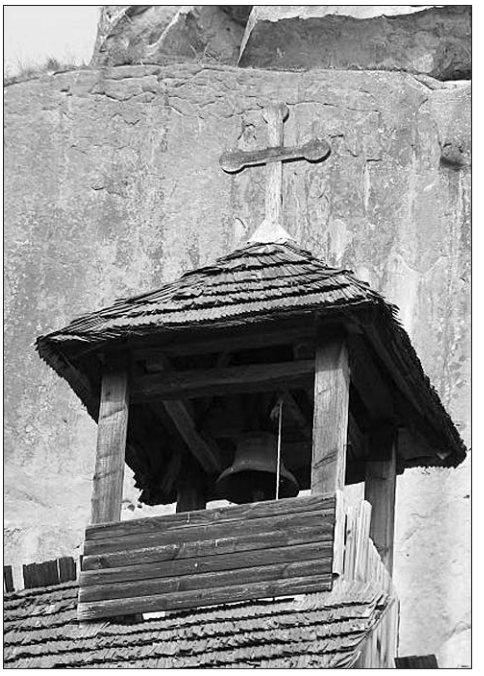

aşa-zise drepte – care e de fapt o stângă liberal-(a)gnostică – şi cel al unei stângi pretins revoluţionare, dar care e de fapt o nomenclatură în formare, ci semnele de autenticitate şi spontaneitate în ambele tabere. Mă interesează ceea ce depăşeşte previzibila politică de cadre şi logica publicitar-instituţională – de genul „ocupaţi gările", universităţile, fundaţiile etc. – a celor două ordii. Îi citesc deci cu plăcere, interes şi/sau seninătate pe Dan C. Mihăilescu, Sorin Lavric, Dan Puric, Daniel Cristea-Enache, Vianu Mureşan, Vlad Mureşan, Bogdan Creţu, Doina Ruşti, Dan Stanca sau Răzvan Codrescu, dar şi pe un Ciprian Şiulea, de exemplu, ale cărui memorabile pagini despre blocurile comuniste din Retori, simulacre, impostori le aşez alături de cele ale lui Augustin Ioan, un alt preferat al meu.

Îmi plac personajele ireductibile, şi cred că ele se găsesc mai degrabă la dreapta decât la stânga din pricină că preocuparea constantă a stângii cu „masele" (majoritare sau minoritare), „relaţiile de producţie" şi „procesele/deconstrucţiile mecanice" nu favorizează ireductibilitatea. Cum lucrul cel mai îndepărtat de o reţetă a mântuirii e creştinismul-ortodox, cred că e cumva normal că personajele care-mi captează atenţia să se mişte în haloul tradiţionalist. Pentru că, trebuie spus, conservatorismul nu e înţepenire, ci eliberare de

sub robia determinismului mecanicist, utilitarian, rasist sau de orice alt fel. Aşadar, de văzut văd multe, dar de reținut reţin puține din viața culturală românească.

„Cultura română nu vrea să supere pe nimeni“

Silviu Man: *Avem aşadar o cultură minoră?*

Mircea Platon: Nu ştiu dacă avem o cultură minoră, dar mi-e teamă să nu avem o cultură împăiată, moartă. Şi, la noi, până şi moartea e tot un fel de minorat. Cultura română, dacă a murit, nu a murit apoteotic, ci viclean. Nu poți canoniza o cultură care a murit din laşitate. Şi cultura română suferă de faptul că nu vrea să supere pe nimeni. E curios cum, cu o țară plină de intelectuali țâfnoşi şi dificili precum România, singurul lucru spontan la aceşti intelectuali e machiavelismul. O cultură e afirmarea prezenței unui popor/imperiu etc. în lume. Ori noi nu afirmăm, ca să nu supărăm pe cineva. Noi suntem moderați. Fermi în moderație. Moderați în fermitate. Politicoşi. Sau nu, după cum e cazul. După cum se cere. S-a tot vorbit de faptul că eseismul e semnul lăutărismului culturii române. După părerea mea nu eseismul ne transformă în lăutari, ci faptul că suntem gata mereu să cântăm ce ni se cere.

Azi, marxism lacanian sau neoconservatorism, ieri comunism ceauşist sau stalinist. Nu eseul e vinovat de lăutărismul nostru. Cele trei minute ale unui capriciu de Paganini sau ale unui vals de Chopin şi aroma lor de madeleină aurală nu sunt cu nimic mai puțin transfiguratoare decât o simfonie de Brahms. Sunt nişte „bagatele“ cu personalitate. *Or, culturii române, fie şi în avatar de tratat, îi lipseşte personalitatea* (ca o excepție, printre câteva altele, vezi dicționarul literaturii române până la 1900 scos de istoricii literari ieşeni în anii ’80; minunat tom!). Avem deci o cultură mare, sau mică? Nu ştiu. Avem însă, ca să-l parafrazez pe Primarul (Victor Rebengiuc) din *Balanța* lui Lucian Pintilie, o cultură „atât cât ne trebuie“. Cultura unor oameni complicați, nu complecşi. O cultură firoscoasă, în care rarele afirmări de personalitate au corespuns cu rarele momente de triumf cultural: de la generația Junimistă, la cea interbelică. Statura unei culturi cred că se măsoară după numărul întrebărilor pe care şi le pune şi după modul în care îşi asumă răspunsurile pe care (crede că) le găseşte acelor întrebări.

„Cărțile vechi au caracter, nu mai pot fi reeducate“

Silviu Man: *Apropo de Paganini, Chopin şi Brahms, spuneați că ați dori ca fiii Dvs. să vă moştenească şi pasiunea pentru muzica clasică şi anticariate. La ce bun aceste două pasiuni în vremuri aşa moderne?*

Mircea Platon: Sălile de concert şi anticariatele sunt locuri unde timpul industrial se suspendă (asta dacă nu trimite primăria o echipă de muncitori silitori care să-şi facă de lucru cu ciocanul pneumatic, în preajma Ateneului sau a Filarmonicii, în paralel cu un cvartet de coarde). Am fost dintotdeauna un paseist, mi-a plăcut prezentul care vorbeşte despre trecut şi trecutul prelungit în prezent. M-am format printre oameni şi cărți vechi. *Cărțile vechi au caracter, nu mai pot fi reeducate. Iar timpul muzicii clasice e timp smuls pieirii, mântuit.*

Silviu Man: *V-ați trăit adolescența lucrând ca factotum la o editură, Agora, fondată de tatăl Dvs. Ce importanță a avut acea perioadă în viața Dvs.?*

Mircea Platon: Acea perioadă a fost cea mai frumoasă etapă a vieții mele. Şi nu e vorba numai de faptul că s-a petrecut între 17 şi 24 de ani. Nu a fost numai entuziasm adolescentin, a fost şi bucuria de a găsi oameni adevărați, de a dezgropa ceea ce comuniştii încercaseră şi mai încercau încă să ascundă. A fost, ca şi în cazul anticariatelor, energia pe care ți-o dă epifania trecutului. Aşa i-am întâlnit pe Pan M. Vizirescu şi pe Ovidiu Papadima, pe care i-am şi publicat, alături de alți interbelici precum Grigore Tăuşan, Ion Petrovici, Ernest Bernea, Ion Şiugariu sau Coriolan Gheție. Aşa am apucat să-i cunosc pe Romulus Vulcănescu, pe Axente Sever-Popovici, sau pe minunatul pictor şi creator de muzeu Horia Bernea. Nu ne-am publicat cărțile cu subvenții de la stat sau de la „fundații“. Am fost adevărați „mici întreprinzători“. Aşa am cunoscut şi „bucuriile“ monopolului statului sau foştilor securişti în (ne)difuzarea cărții, şi holurile kafkiene şi birocrații scămoşi ai Ministerului Culturii, am învățat ce greu îi e micului întreprinzător în Ro-

mânia, am învățat despre cum a funcționat monopolul marilor edituri după 1989, am învățat ce studenți frumoși și dornici de învățătură am avut imediat după 1989. Nu a fost numai o experiență intelectuală, ci o experiență de viață care mă ferește acum de excesele elitiste ale „intelectualilor" care nu pot face nici un pas fără acompaniamentul unui cor birocratic, al subvențiilor sau al unei liste de semnături de-ale fârtaților. *Am învățat singurătatea editorului de cursă lungă.* Și chiar dacă editura Agora a dispărut la capătul a aproape zece ani de activitate, continuu să editez, să „plasez" și să descopăr manuscrise și cărți interesante. Continuu să practic guerilla culturală. Nu m-am predat încă.

„Suntem așadar, grație comunismului, o țară de domni"

Silviu Man: *Cum a fost întâlnirea cu Occidentul? Mă refer și la oamenii obișnuiți, dar și la profesorii și studenții din universități...*

Mircea Platon: Întâlnirea mea cu Occidentul, în afara călătoriilor ocazionale în Europa, a fost întâlnirea mea cu New England (Boston), Ontario, Midwestul și California. E așadar mai mult întâlnirea mea cu Occidentul Îndepărtat, cu America. Nu a fost ușor, a trebuit să scriu o întreagă carte (nepublicată încă) pentru ca să mă „echilibrez" (vorba lui Nae Ionescu) cu America. De la puritana New England, la amestecul de veche colonie britanică și nou socialism european care e Ontario, la preriile Midwestului, diferențele sunt mari. Dar cum peregrinările mele americane au fost mai ales sub semnul studiilor universitare, întâlnirea de care vorbești a fost una cel puțin amiabilă, dacă nu chiar pasionată. Obișnuit cum sunt cu viață de provincie, cel mai bine m-am simțit aici, în Ohio, în acea „fly-over country" disprețuită de „intelectualii" de pe cele două coaste, de Est și de Vest. Cred că aici, în inima Americii (ca și în Europa Răsăriteană), s-a păstrat mai mult din vechea Europă decât în așa-zisa „Veche Europă". Și nu mă refer la clădiri, ci la oameni și tradiții. Așa că, pentru un conservator populist ca mine, e bine.

Silviu Man: *Populist? Nu spuneați adineauri că aveți tiraje mici, că nu aveți rubrică la ziar și că, spre onoarea mea și a bookblog.ro, acesta e primul interviu acordat?*

Mircea Platon: Întrebarea ta mi-a adus aminte de cineva care, auzind pe vremuri că sunt redactor la Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, m-a întrebat: „Aha, și deci te duci în weekenduri să stai pe la mănăstiri, nu-i așa? N-ai putea să-mi aranjezi și mie ceva?" A fi „populist" nu înseamnă a face zilnic o baie de mulțime. De fapt, exact contrariul. Și explicația e simplă. Din România a rămas numai elita, „poporul" a dispărut. După 1989, nu am auzit vorbindu-se decât de „elită", așa cum înainte de 1989 eram cu toții „intelectuali". *Oricine nu muncea manual era „intelectual". De la subinginer la gestionarul de la aprozar, cu toții erau „intelectuali". Sau „domni".* Pe câți tovarăși nu i-am auzit afirmând răspicat-recunoscător, în sprijinul Partidului și al emanației Ion Iliescu: „Pe mine comuniștii m-au făcut domn/doamnă." *Suntem așadar, grație comunismului, o țară de domni, de doamne și de elite.* „Moș" sau „babă", sau „țăran" nu mai e nimeni. *Sunt așadar un „populist" în căutarea „poporului pierdut".* Ceea ce trece astăzi la noi drept „populism" nu e decât elitism degenerat: Vadim Tudor însuși e un „intelectual", și la fel sunt și tovarășii colonei care îl înconjoară. Arătați-mi un politician, de la consilier local la ministru, care să nu-și dea doctoratul. Sau să nu intre în masonerie, acea ilustră pepinieră de spirite alese, acea lojă de unde poți să scuipi cojile semințelor de înțelepciune îngurgitate în capul profanilor din stal. Problema e că în stal nu mai vrea să mai stea nimeni. Asaltat simbolic prin „demitizarea" națiunii și eradicat prin pauperizare și avort, poporul român a luat-o la sănătoasa și devine acum „popor european", alături de ceilalți, chinezi și musulmani, de egale abilități de adaptare la mediu.

A fi așadar populist în România înseamnă de fapt, nu-i așa, a fi aproape singur; aș putea spune, dacă nu m-aș teme că cititorii nu-mi vor prinde inflexiunea sarcastică a vocii, a fi o elită. Ceilalți, cu minoritățile, sunt majoritarii, plebeii, produsele de serie. „Societatea civilă" s-a chinuit să descompună poporul român în submulțimi de „minorități". Fie că ești chel, fie că ești gras, fie că ești timid sau homosexual, ești, cumva, încadrabil unei „minorități". Ca atare, ai dreptul la asistența socială și la autocompătimire. În schimb, devii,

din om, din român, un defect. Suntem pe cale de a deveni o țară de defecte. Dar *eu mă încăpățânez să caut poporul român*, să caut călugărul care e călugăr, țăranul care e țăran, profesorul de liceu care e profesor de liceu: oamenii consistenți, nu oamenii plini de sine. Oamenii care-şi înțeleg locul şi rostul lor în lume. Pentru că, în cele din urmă, astfel de oameni alcătuiesc un popor.

„Nu sufăr pentru soarta întregii omeniri odată cu CNN-ul...“

Silviu Man: *Aveți ceva cu intelectualii? Nu sunteți şi Dvs. unul dintre ei?*

Mircea Platon: Intelectualii trăiesc pentru idei, sau de pe urma ideilor. Cei din ultima categorie sunt mercenari, cinici, parazitari. Uneori, talentați. Cei din prima categorie îmi sunt la fel de antipatici. Nu-mi plac idealiştii. Secolul XX e plin de „naivi“, de „idealişti“, de intelectuali care au crezut fie în nazism, fie în comunism, fie în maoism, fie în castrism, fie în mai ştiu eu Che. Oamenii care ucid sau aprobă crima din idealism nu mi se par cu nimic mai buni decât cinicii mercenari. Ba poate că ultimii sunt de preferat având în vedere că luciditatea lor mercenară scapă orbirii ideologice şi amatorismului. *Nu-mi plac intelectualii pentru că îmi plac oamenii care luptă pentru ceva concret: pentru un sat, o stradă, un cartier, un pom, sau pentru umanitatea din ei.* Nu-mi plac oamenii care luptă pentru idei. Intelectualii, aşa cum am arătat cu altă ocazie, sunt un sacerdoțiu secular. Îmi plac oamenii înrădăcinați în umanitatea din ei, nu cei care manipulează discursuri. În timp, s-ar putea ca „intelectualii“ să-mi devină simpatici, pe măsură ce vor fi înlocuiți de rubedeniile lor androide, tehnocrații. E ceva încă boem-profetic în intelectual, ceva legat de epoca 1750-1950, de mult hulita modernitate, care îmi e simpatic: „republica profesorilor“, cum se numea Franța celei de a III-a republici.

Dar a fi un „intelectual“ nu e o meserie, e o pretenție de superioritate. Intelectualul e un pretendent la tron, un uzurpator din naştere al regelui/boierului/preotului/patriarhului care domneşte peste şi străjuieşte rânduiala. Nu degeaba e intelectualul boem. E în neorânduială. Acolo unde modernitatea mecanicistă şi tehnologizantă a creat o ordine masificantă, intelectualii vin cu o dezordine masificantă. Cu protestul, cu petiția, cu apelul semnat de o masă de „intelectuali“. Intelectuali sunt egocentrici, dar nu şi autonomi. *Or, ceea ce mă interesează e omul care poate stă pe propriile picioare, care nu e dependent nici de mase, nici de cluburi.* Ortodoxia ne învață că ne trecem că florile câmpului, că suntem călători prin lume, dar şi că Dumnezeu s-a întrupat în istorie şi că ne mântuim în istorie, în interval. Concretul, biografia, realitatea, trupul aşadar contează. *Nu ne mântuim lepădându-ne de realitate în favoarea ideilor, a „jocului ielelor“, ci asumându-ne realitatea.* E o „cădere“ care înalță, nu o locuire în trup, o înrădăcinare care damnează, precum în gnosticism. Prefer deci intelectualilor oamenii care au o chemare. Nimeni nu are chemarea să salveze lumea, doar Iisus Hristos, şi doar puțini au chemarea să se roage pentru mântuirea sufletelor noastre. Dar îndeobşte nu e o chemare care se manifestă prin scrisul de apeluri, petiții şi articole la ziar. Nimeni nu are vocație de „intelectual“. Poți fi poet, romanicier, eseist, scriitor în fine. Sau artist. Profesor. Dar a fi intelectual înseamnă a asuma sacerdoțiul nimicului.

Silviu Man: *Dacă ideile nu ne fac mai buni, la ce bun să mai citim? Dvs. pentru ce lucru „concret“ luptați atunci?*

Mircea Platon: Eu lupt pentru vechea Românie, atâta câtă mai este. Lupt pentru normalitatea pe care o mai descopăr în anumiți oameni, pentru frumusețea anumitor străzi vechi (sau sate), pentru Adevărul Bisericii mele Ortodoxe trăit liturgic. Scriu medieval, din fidelitate, din fidelitate față de oamenii care m-au format, direct sau prin cărțile lor. Nu sunt fidel unei ideologii. *Nu sunt nici măcar un „umanitarist“, nu sufăr pentru soarta întregii omeniri odată cu CNN-ul.* Ceea ce mă ține scriind însă, printre altele, e amintirea studenților de 18-19 ani care, la târgurile de carte din anii ’90, treceau pe la standul editurii noastre, Agora, şi descopereau cărțile lui Kant, Aristotel, Grigore Tăuşan despre filosofia lui Plotin, Ernest Bernea, Ion Petrovici sau Pan Vizirescu. Dacă nu i-aş fi văzut pe acei studenți cum se bucurau când le dăruiam cărțile pe care nu îşi îngăduiau să le cumpere (puteam să fac asta, editura Agora era o editură mică, a familiei mele), poate că astăzi mi-ar fi mai greu să mă opun „generației

Polirom", poate că aş avea un mobil mai abstract. Dar aşa, am văzut cu ochii mei ce tineri avea România la începutul anilor '90, şi tot cu ochii mei am văzut cum au fost îndoctrinaţi, folosiţi, risipiţi.

Mi-a plăcut întotdeauna Sf. Apostol Toma, ale cărui atingeri confirmau realitatea. Nu scriu deci mânat de credinţă, idealistă sau interesată, în bunătatea omenirii. Scriu încercând să apăr normalitatea oamenilor pe care-i cunosc. În sensul acesta sunt, după cum spuneam, un „populist": mă interesează omul, omul mic. Umaniştii sunt interesaţi de OM, o făptură prometeică de elită, marxiştii agită masele proletare sau minoritare disprețuind țăranii, dreapta neoconservatoare pare interesată doar de „piaţă" şi de bunul mers al „corporaţiilor". Pe mine mă interesează omul normal, omul a cărui normalitate ascunde straturi după straturi de tradiție. Normalitatea ca adevăr e normalitatea ireductibilă. *Or, ceea ce mă interesează e realitatea ireductibilă a omului de caracter.* Adevărul te face liber pentru că e ireductibil, pentru că nu poate fi corupt, ci doar asimilat transfigurator.

„Geme ţara de atâta tensiune materialist-dialectică..."

Silviu Man: *Tinerii din anii '90 – cu ce îndoctrinaţi, de cine folosiţi, pe unde risipiţi?*

Mircea Platon: Pentru a găsi un răspuns la această întrebare trebuie să ne reamintim că actuala configurație teologico-politică a României actuale e rezultatul unei dureroase faceri de 6 luni: 14 decembrie 1989 – 15 iunie 1990. Dacă înțelegem acea perioadă vom înțelege şi ce se întâmplă acum. Dacă înțelegem cine a controlat mass-media acelei perioade vom înțelege şi cum s-a întâmplat de-a rămas România fără lustrație, de ce nu s-a adoptat punctul 9 al Declarației de la Timişoara (care prevedea ca nomenclaturiştii PCR să nu candideze pentru funcții publice vreme de 5 ani), de ce minerii au bătut studenți, şi de ce muncitorii strigau „moarte intelectualilor". Tinerii din Piaţa Universităţii (născuți, în mare, între 1965 şi 1975) cântau, în schimb, „mai bine mort decât comunist", răspundeau la înjurături îngenunchind şi spunând Tatăl Nostru, voiau să refacă legătura cu România normală, interbelică, prin restaurarea monarhiei şi a rânduielii românești. Dacă ne uităm însă la opțiunile ideologice ale „intelectualilor" acelei perioade, vom înțelege şi de ce viaţa noastră culturală e înțesată de marxişti. Imediat după decembrie 1989, cu unele memorabile excepții (de la Petre Ţuțea la Horia Bernea), „intelectualii" (chiar şi unii dintre cei care au susținut Piaţa Universităţii) s-au precipitat spre „stânga anticomunistă". Spun „stânga" pentru că idealurile lor: civism, antitotalitarism, piaţa liberă, societate deschisă, nu sunt, în esență, ale dreptei conservatoare care ar fi putut pune România pe propriile picioare, ci ale stângii antistaliniste, liberal-democrate sau social-democrate. *Poți fi pentru capitalismul globalist şi împotriva marxismului doar pentru că ți se pare că primul e mai eficient în nivelarea şi amalgamarea naţiunilor şi tradițiilor decât al doilea.* „Intelectualii" au luptat cu Iliescu de-a lungul unui front stângist: a fost lupta dintre comunismul „cu faţa umană" al lui Iliescu, în care statul şi partidul încă dețin un rol important în economie, şi „statul terapeutic" al „corectitudinii politice". Citiți presa vremii – mă refer la cea din anii '90 – şi veți avea suprize mari. Nu numai presa din anii comunişti conține surprize, ci şi cea din anii '90, presa care la o lectură reînnoită ar face să se veştejească multe papioane. De la internaționalismul comunist, la cel al drepturilor omului sau, mai nou, al neoconservatorimului – care concepe „naționalismul american", sub semnul lui Trotsky, ca pe obligația de a impune drepturile omului şi democrația seculară întregii omeniri – trecerea s-a făcut uşor, pe bază de supozitoare ideologic-financiare.

De ce nu comparăm cele două decenii trecute de la Revoluția din decembrie 1989 cu primele două decenii trecute după instaurarea comunismului în 1945. Ce se întâmpla în 1964-65? Se încheia colectivizarea, deținuții politici care supraviețuiseră iadului lagărelor comuniste ieşeau din închisori zdrobiți, Nicolae Ceauşescu devenea boss-ul comunist al României, în şcoli se învăța Nina Cassian şi Lenin, şi vechea elită cultural-politică fusese ucisă sau marginalizată. Ce se întâmplă acum, la 20 de ani după decembrie 1989? Păi, de exemplu, în Iaşi, oraşul meu natal, oraş boieresc şi tradiționalist, se organizează, sub egida Centrului Cultural Francez şi a lui British Council, sub egida Europei aşadar, manifestarea

„Stop rasism“. Afişul manifestării, cu un Lenin punkist, deci cool, pe înţelesul tinerilor de azi, a împânzit toate liceele din Iaşi. Aşadar, la două decenii de la revoltă anticomunistă din decembrie 1989, după ce procesul comunismului nu s-a făcut şi după ce ne-am petrecut anii ’90 sub atenta monitorizare a lui Zigu Ornea şi competenta îndrumare a „Profesorului“ Silviu Brucan, liceenii ieşeni sunt educaţi în spirit european prin intermediul lui Lenin. Lenin şi Che în licee, Ernu leninist la gazetă, alţii mai mărunţi dar rafinaţi povestind despre „viaţa ca film porno“ şi despre marxismul lacanian, geme ţara de atâta tensiune materialist-dialectică şi se ascute, cu siguranţă, lupta de clasă conform d-lui Alexandru Cistelecan care, adevărat leninist, se declară mulţumit că, astăzi, „din fericire, lucrurile arată mult mai rău“.

În acest context, nu m-ar mira să aflu că, în 2009, vom celebra 20 de ani de la Marea Revoluţie Socialistă Care A Dus la Înlăturarea Stalinismului-Fascist-Naţional Ceauşist şi la Instaurarea Comunismului Adevărat, care e ca programele Microsoft: suprimă concurenţa, are o groază de defecte, dar e updatat automat în reţea.

Îi tot citesc pe „intelectualii“ noştri protestând împotriva modului în care baronii locali, Gigi Becali, maneliştii şi spectacolele de tip „American Idol“ strică „poporul“ punându-i sub ochi

exemple ale succesului pe bază de impostură, vulgaritate şi corupţie. Dar viaţa noastră culturală în genere a fost, în toţi aceşti ani, exact un astfel de exemplu: de „succes“ prin lepădarea de identitate, prin prostituarea de sine, şi prin vulgaritate calculată sau imberbă. Becali, sau alţii mai puţin disprețuiți de „elită“, şi-a făcut capitalul financiar pe bază de relaţii cu statul. „Elita“ şi-a făcut capitalul simbolic – şi financiar – pe bază de contrafaceri cu suprastatul, cu UE, Soros, SUA, ONU, UNESCO şi orice altă întrupare stângistă a Occidentului. Unde e diferenţa? E o diferenţă de probitate? Poate una de ştaif, deşi şi aia dispare în multe cazuri la o privire mai atentă. Exista vreo fundaţie care să dea onorarii de mii de dolari pentru o conferinţă conservatoare? Nu. Exista fundaţii, organizaţii, asociaţii care să susţină financiar mişcarea de stânga în România? Da. Şi-atunci de ce să ne mai întrebăm: dar de ce au dinţii atât de mari? Ca să ne înghită mai bine.

Silviu Man: *Credeţi că e vorba de vreun plan bine organizat, sistematic sau pur şi simplu aceasta a fost prima alternativă a intelectualităţii româneşti de după ’89? O naivitate de neacceptat, bine speculată, un compromis sau un plan machiavelic asumat?*

Mircea Platon: În primul rând trebuie să menţionez că nu cred în nici un fel de determinism istoric: nici în teoria conspiraţiei, nici în materialismul-dialectic şi istoric, nici în teoria raselor. Ca istoric, cercetând, de exemplu, istoria Revoluţiei franceze sau a războaielor civile din Anglia secolului al XVII-lea, am constatat că explicaţiile moniste nu ţin. Nu poţi explica nimic doar prin politică, sau doar prin baza economică sau rasială, sau doar prin religie. Contingenţa, libertatea de acţiune au rolul lor în istorie. Tocmai de aceea, în numele acestei libertăţi, susţin că elitele noastre cultural-politice nu au făcut tot ce se putea face pentru o Românie normală. Ele au acţionat convinse, parcă, de o conspiraţie sau de un determinism misterios care le face să repete, de 20 de ani încoace, mantra „inevitabilităţii“ secularizării, globalizării, deznaţionalizării etc. În loc să mă întrebaţi pe mine, care nu am fost „factor de decizie“ în toţi aceşti ani, mai bine am merge şi i-am întreba pe cei care ne conduc sau ne luminează de două decenii încoace: ştiu ei ceva ce noi nu ştim? Atunci să ne spună şi nouă, ca să vedem

dacă nu-i putem ajuta. Neputința lor, paradoxal mănoasa financiar, cere ajutorul nostru. *Democrația înseamnă guvernarea cu asentimentul celor guvernați. Românii, după cum o arată şi prezența la urne la ultimele votări, nu sunt guvernați cu asentimentul lor, ci în apatia lor.* Şi fenomenul e similar întregii Europe, unde avansarea proiectului UE a dus la dezafectarea a tot mai largi pături ale electoratului. Şi cum nu ar fi aşa când, aşa cum o demonstrează cazul constituției europene respinsă prin referendumuri şi aprobată apoi pe furiş de parlamente, nu se ține cont de voința electoratului. Nu am surse „oculte", deci nu ştiu ştiu cine, cum şi de unde „trage sforile". Tot ce ştiu e ceea ce văd în jur şi ceea ce citesc în presă. Văd că România e parte a unor alianțe internaționale, a unor organisme supranaționale, precum UE sau NATO. Văd că România are un Consiliu Național de Combatere a Discriminării care încearcă să penalizeze abaterile de la disciplina corectitudinii politice. Văd că există o judicioasă alocare a fondurilor în scopul susținerii cauzelor noii majorități alcătuite din minorități. Ştiu că, în 1999, mi s-a spus de către coordonatorul paginii editorial/opinii a unui onorabil cotidian românesc că apreciază scrisul meu dar că ar vrea să nu mai vadă niciodată în pagină termenii „național/naționalist" (o „ultimă picătură" care a dus la întreruperea colaborării mele cu ziarul respectiv şi, apoi, la expatriere). Văd deci că există o voință politică de a „implementa" anumite idei şi o baterie instituțională care trage în anumite direcții. De ce s-au oferit mulți intelectuali să fie curelele de transmisie ale acestui mecanism? Din multe cauze: din fatalism naiv sau interesat, din lipsă de originalitate, din idealism, din dorința de a arăta calea şi de a fi în frunte, din spirit de turmă, sau de banc de piranha, din profetism secular, din comoditate, din ignoranță, din sectarism ideologic sau religios.

„Copilul nu mai e educat să devină un om pe picioarele sale"

Silviu Man: *În articole şi eseuri, criticați foarte dur stânga politică. V-aş întreba dacă există cumva şi o stângă „bună" sau dacă stânga de acum mai are cumva vreo şansă de salvare...*

Mircea Platon: Vladimir Tismăneanu spunea undeva că „marxismul e o erezie creştină". Dacă e adevărat, atunci eu, creştin-ortodox, nu pot găsi nimic bun într-o erezie. Mai mult, găsesc că această afirmație reabilitează implicit noțiunea de ortodoxie şi datoria noastră de a discerne originile, mecanismele de fabricare şi acțiunea prozelitistă a „ereziilor", a acelor doctrine care rup echilibrul dinamic şi viu al tradiției ortodoxe pentru a accentua ilicit şi morbid doar un singur element: egalitatea în dauna libertății, iubirea în dauna justiției, libertatea în dauna cumințeniei, trupul în dauna sufletului, sufletul în dauna persoanei şi aşa mai departe. Care e deci stânga bună? Stânga întrupată, stânga nemarxistă şi nemilenaristă (lucru valabil şi în cazul dreptei). Nu ştiu dacă mai există aşa ceva, de vreme ce noua stângă pare a avea drept scop modificarea naturii umane, reeducarea globală a omenirii. Ceea ce a început, cu stânga clasică, în mod romantic, neofeudal chiar dacă ne gândim la William Cobbett, la William Morris cu al său *Arts and Crafts Movement*, sau la socialiştii francezi nemarxişti care defineau socialismul drept „nostalgia catedralei absente", pare a se fi mutat spre sfârşitul secolului trecut într-un soi de Frankensteiniadă apocaliptică, într-o febrilă încercare de hibridizare a omului: se hibridizează masculinul cu femininul, omul cu animalul, naturalul cu sinteticul, Dumnezeu cu dracul. Angelismul stângii pare a se abate şi în androginie.

Şi acest lucru nu e evident numai la stânga, ci şi la dreapta, unde dreapta economică, adică liberalismul, e confundată cu dreapta politică, adică conservatismul, pentru a fi amândouă făcute de fapt să dispară în jobenul capitalismului corporațiilor multinaționale ale căror proiect antropologic nu e cu nimic diferit de al stângii secularizate: încurajarea migrațiilor masive de populație, ingineria socială, corectitudinea politică în chip de regulament corporat de ordine interioară, deznaționalizare. Nu ştiu în ce măsură mai există o stângă națională, care luptă pentru drepturile familiei împotriva marilor corporații şi care are la bază morala creştină.

De exemplu, vechea stângă lupta pentru liberul acces la educație al tuturor, pentru dreptul tuturor de a învăța ceva. Noua stângă luptă pentru dreptul tuturor de a nu învăța nimic. Distruge-

rea sistemului de educație publică în Occident se datorează fuziunii dintre ideologia noii stângi şi indolența noii drepte. Pentru noua stângă, de exemplu, care şi-a pierdut interesul în republicanismul patriarhal, şcoala a devenit, dintr-un mijloc de educație şi de transmitere a unei tradiții, un mijloc de adaptare a copilului la mediul social, un mijloc de socializare. *Copilul nu mai e educat să devină un om pe picioarele sale, ci e reeducat să se integreze, să se piardă în mulțime. E îndemnat să se exprime pe sine înainte de a i se antrena sinele la şcoala marilor clasici.* Şi toate acestea sub pretextul că e eliberat de lanțurile trecutului. Şcolarul e lăsat cu un suflet pustiu ca o baltă stătută, populat doar de mormolocii unor frustrări defulate prin consumism, televiziune, prozac şi masacre ale colegilor de şcoală. De cealaltă parte, noua dreaptă liberală şi anticonservatoare e interesată doar de androizi corporați. Paradoxul e că, distrugând sistemul de educație publică, stânga a făcut că doar copiii celor bogați să aibă acces la educație bună, în şcoli particulare.

Stânga onestă pare a fi dispărut. A mai rămas doar în albume. Unii din vechii social-democrați români, fie şi numai pentru mustățile lor patriarhale, îmi sunt mult mai aproape de suflet decât multe dintre guşile rase ale „dreptei liberale“ de astăzi.

„Singura mea teamă e să nu vă lipsească memoria...“

Silviu Man: *Ce ați avut Dvs. în copilărie şi n-am avut noi?*

Mircea Platon: Ce am avut eu în copilărie şi n-ați avut voi? Timp. Un anumit fel de timp. Copilăria mea a avut calitățile defectelor ei. Faptul că, de exemplu, programul la televizor dura doar două ore, şi alea oribile, îmi lăsa tot răgazul din lume, cel puțin în vacanțe, să citesc sau să mă joc în fața blocului. Din câte am înțeles, nici măcar asta nu se mai poate face acum: ispita ecranului de televizor sau de calculator împreună cu frica de predatorii sexuali determină părinții să-şi țină copiii în casă. Ce am avut? Pe lângă lucruri ținând de specificul mizer al unei copilării comuniste în anii '70-'80, lucruri pe care nu le reamintesc aici pentru că ar părea inventate, am avut cărțile cu basme româneşti adevărate. I-am citit băiatului meu de patru ani cărți cu poveşti traduse sau „adaptate“ acum şi mi s-au părut de o stupizenie emasculantă astfel încât mi-am adus toată colecția de cărți cu poveşti de acasă, unde Făt-Frumos încă îl mai înjughie pe zmeu şi Lupul încă o mai înfulecă incorect-politic pe Bunica.

Am avut magia teatrului radiofonic şi a discurilor cu poveşti şi piese de teatru – îi voi iubi întotdeauna pe Ovidiu Iuliu Moldovan, Constantin Codrescu, Mircea Albulescu, Octavian Cotescu, Gina Patrichi, Ştefan Sileanu, pe mai vechii Giugaru, Birlic, Forry Eterle, Nicolae Gărdescu etc. Am avut oraşul Iaşi şi poveştile lui vechi – de la Bojdeuca lui Creangă la teiul lui Eminescu – trăite de parcă atunci s-ar fi întâmplat. Am avut un tată poet şi interesat de literatură de la care am deprins gustul revistelor literare şi al epigramelor, al ironiei. În esență, aş spune că – şi prin basme, şi prin confrații de epigramă ai tatei (de la Mircea Ionescu – Quintus la Al. Clenciu), şi prin contactul cu familia extinsă, şi prin itinerariile ieşene – am avut cumva şansa de a trăi într-o prelungire a României interbelice, a unei Românii patriarhale.

Nu am avut o copilărie de „elită“. Ştiu că e la modă astăzi să te dai „boier“. Nu am copilărit printre „boieri“, ci în cartiere de blocuri, muncitoreşti sau mic-burgheze. Am jucat fotbal pe maidane. M-au bătut „golanii“ sau mi-au „furat mingea de 35“ sau „banii de la urat“. Am mers la o şcoală de cartier şi am fost „comandant de grupă“ într-o grupă cu toți repetenții şi țiganii clasei pe care trebuia să-i conving să aducă banii pentru „fondul clasei, fondul şcolii şi fondul comitetului de părinți“, lucru pe care îl reuşeam făcând apel la misoginia lor (eram singurul comandat de grupă băiat şi le spuneam că, dacă nu „îndeplinim planul“, voi fi înlocuit cu o fată, ceea ce nu le plăcea). Am avut deci o copilărie care m-a învățat valoarea omului mic, a croitorului, a ceasornicarului care supraviețuise comunismului, a străduței care supraviețuise sistematizării, a profesorului care supraviețuise îndoctrinării, a târgului de munte necolectivizat unde îmi petreceam vacanțele, a „golanului bun“, cu motoretă, nevastă frumoasă şi mustața pe oală, care ne apăra pe noi, puştimea cartierului, de „golanii răi“. Poate de aici şi „populismul“ meu.

Ce am avut în copilărie? Integritatea marginii, libertatea maidanelor dintre blocuri în con-

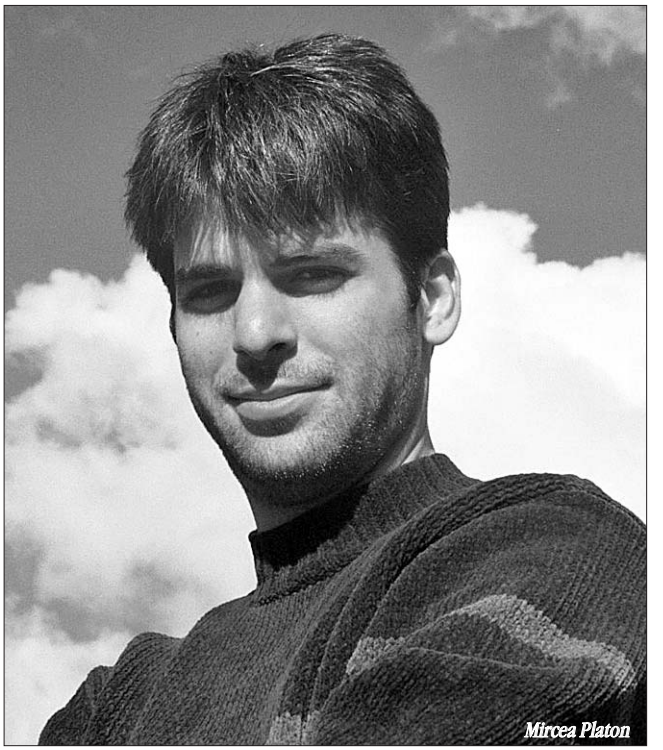
Mircea Platon

strucție, apa cișmelelor (dispărute acum), și frumusețea modestă a luncii Bahluiului, a florilor de romaniță. Ce ați avut voi? Nu știu, nu mă pot pune în pielea voastră. Poate că ați avut mai multe decât noi: mai multe cărți, mai multe haine, mai multă mâncare, mai multă libertate de a călători, mai multă muzică, mai multe filme, mai multă Biserica. Din păcate mi-e teamă că, undeva pe la mijlocul anilor '90, au dispărut și ultimele rămășițe ale României interbelice. Cred că aveți mult mai multe decât am avut noi și mai cred, judecând după discuțiile pe care le-am avut cu adolescenții sau studenții de azi, că sunteți mult mai „colțoși" și mai citiți decât am fost noi. *Singura mea teamă e să nu vă lipsească memoria.* Acesta e timpul de care vorbeam la început, timp cu o textură aparte, timpul memoriei, conștiința că cineva/ceva ne-a precedat: „vechi" însemna în copilăria mea „bun". Cred că asta e ceea ce mi-a dat copilăria mea. Și asta e ceea ce se caută să li se ia copiilor de azi.

„Să ne purtăm destinația cu noi..."

Silviu Man: *Având în vedere că suntem obsedați de modelul occidentului și în învățământ, care credeți că ar fi tratamentul preventiv pe care să-l aplicăm pentru a nu face din elevi și studenți „suflete pustii ca o baltă stătută"?*

Mircea Platon: Cred că ar trebui să ne adunăm: adică să ne reculegem și să ne înfrățim. Cred că cel mai bun lucru pe care îl putem face e să vedem ce au vrut și vor să distrugă comuniștii vechi și noi și să reclădim noaptea ceea ce ei strică ziua. Pentru că acum așa e, ei lucrează legal, deși ilegitim, la lumina zilei și cu autoritatea statului, și noi suntem rezistența. Întruparea limitează, cumințenia stultifică, sfințenia plictisește, așa ni se spune. *Dacă tinerii de azi se vor nonconformiști, atunci nu au decât să fie cuminți, în sensul patriarhal al termenului.* Să-i citească pe marii clasici, să meargă la biserică, să-și iubească neamul și țara. Dacă modelul care ni se propune astăzi e „viața ca film porno", nu ne rămâne decât să ne asumăm viața ca haiducie. Suntem îndemnați, suntem reeducați chiar, să rătăcim, să ne trăim viața ca un proiect estetic deschis, cu adresant necunoscut și final în coadă de pește. Ce putem face? Ce ne poate smulge acestei rătăciri? Repaosul? Nu, pentru că asta e moartea. Pe de altă parte, itinerariile clasice au fost răvășite, hărțile pierdute, firul Ariadnei rupt și încâlcit de un minotaur postmodern.

Ce putem face deci? Să ne purtăm destinația cu noi: să mergem cu Dumnezeu în suflet. Să nu uităm niciodată că, dacă harta realului a dispărut, avem încă icoana lui. Ce înseamnă, concret, acest lucru? Înseamnă că nu am a da nimănui nici un sfat, nici o indicație de lectură, nici un mercurial bibliografic, afară de acesta: citiți orice, chiar și Marx, cu o icoană în fața ochilor minții. *Trăiți cu o icoană în fața ochilor minții.* Nu doar ca orizont hermeneutic, sau contrapunct teologico-estetic, nu doar ca disciplină a rugăciunii și nu ca și îmbrobodire conformistă, ci ca prezență care nu îngăduie „urâciunea pustiirii"...

Wittgenstein şi epoca vieneză

Allan Janik, Stephen Toulmin, Viena lui Wittgenstein*, Ed. Humanitas, Buc., '98, trad. Rom. Mircea Flonta, 270 pp.*

Paul-Gabriel Sandu

Cartea publicată la Editura *Humanitas*, cu titlul *Viena lui Wittgenstein*, este într-un anumit sens mai mult decât o biografie, în măsura în care nu se mulţumeşte să zugrăvească desfăşurarea vieţii filosofului pe fundalul unor dimensiuni sociale şi culturale aflate la capătul evoluţiei şi existenţei lor. Miza lucrării este, înainte de toate, o punere în discuţie a interpretării oferite operei lui Wittgenstein de către întreaga tradiţie anglo-saxonă, aşa-numita „interpretare logică", care a debutat cu prefaţa scrisă de Russell la traducerea în limba engleză a cărţii, şi datorită căreia (însă în mod cert nu numai acesteia) Wittgenstein a fost clasat aproape instantaneu drept continuatorul unei tradiţii începute de Frege şi Russell. În locul acestei interpretări asupra căreia Wittgenstein însuşi a refuzat să se pronunţe, autorii propun o „interpretare etică", pentru care întreaga carte serveşte drept argument. Abia pe fundalul acestei interpretări etice, înclinaţia bizară a lui Wittgenstein pentru filmele Western, sau pasiunea sa pentru nuvelele lui Tolstoi (dar şi preferinţa lui pentru Schopenhauer în dauna lui Kant) vor putea fi integrate şi înţelese în unitatea lor structurală.

Încă de la începutul lucrării, cei doi autori se întreabă „ce probleme filosofice avea în minte Wittgenstein *înainte* de a intra în contact cu Frege şi Russell?" (p. 28), iar premisele de la care pornesc autorii pentru a încerca un răspuns la această întrebare sunt: „cele două fapte mai importante [...] cu privire la Wittgenstein sînt, primul, că a fost un vienez şi, cel de-al doilea, că a fost un inginer cu o cunoaştere temeinică a fizicii". (p. 28). Cele două coordonate menţionate aici vor fi lămurite pe parcursul lucrării, printr-un remarcabil efort de cercetare interdisciplinar.

Una dintre figurile asupra cărora autorii se opresc de-a lungul mai multor capitole şi care a reuşit „să pună epoca între semnele citării" (p. 85) este seducătoarea figură a lui Karl Kraus. Scriitor cu un excelent talent satiric, el este poate singurul care a înţeles iminenţa prăbuşirii unei societăţi ale cărei valori erau minate de conflicte indelebile, numind Austria „o staţiune experimentală a declinului lumii" (p. 62). N-a putut şi n-a voit să înţeleagă însă că împotriva acestui declin cuvintele rămân în bună măsură neputincioase. Reacţiile sale faţă de spectacolele teatrale lipsite de autenticitate, în ciuda decorurilor costisitoare sau faţă de invazia foiletonului în spaţiul operei artistice, sunt redate, în esenţă, de o afirmaţie

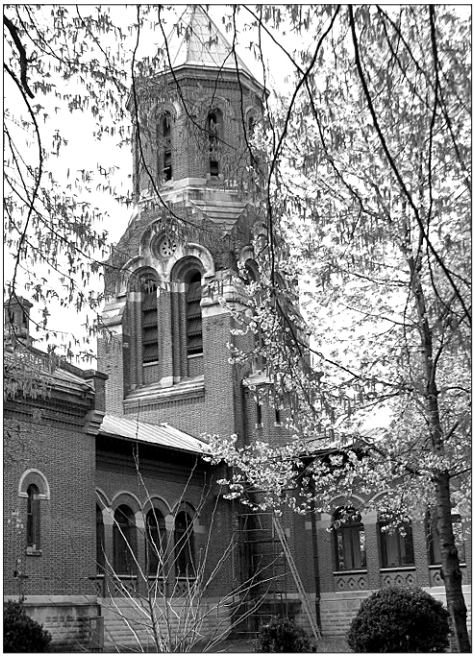

extrem de importantă pentru *Tractatus*-ul wittgensteinian: „«Etica şi estetica sunt acelaşi lucru» ar putea să stea ca moto al operei întregii sale vieţi, ca o formulă desăvârşită a crezului artistic al lui Karl Kraus“ (p. 85), consideră cei doi autori care vor construi nenumărate paralele între operele şi idealurile celor doi contemporani vienezi.

Ideea potrivit căreia limbajul şi toate simbolurile şi mijloacele de expresie diferite (muzica, pictura, arhitectura) oferă imagini sau reprezentări ale fenomenelor naturale, nu este în nici un caz o descoperire wittgensteiniană, ci ea îşi găseşte originea în dezbaterile dintre Kraus şi Bolzmann sau Loos şi Schoenberg.

În încercarea de a susține poziția potrivit căreia pentru Wittgenstein *Tractatus*-ul, deşi porneşte de la o critică a limbajului, are drept miză o problematică de ordin etic (al sensului vieții, al „valorilor”), cei doi autori citează, în repetate rânduri, una sau alta dintre formulările lui Paul Engelmann. În capitolul „*Tractatus*-ul reconsiderat: o faptă etică“ stă scris:

„Dimpotrivă, Wittgenstein era pătruns de convingerea că pentru viața omului ceea ce contează sunt lucrurile despre care, după părerea sa, trebuie să tăcem. Dacă şi-a dat totuşi o atât de mare osteneală spre a delimita sfera acestui domeniu lipsit de importanță, el urmărea prin aceasta să traseze cât mai precis nu fruntariile acestei insule, ci granițele acestui ocean“. (p. 183).

În capitolul următor, evidențiind ruptura dintre Wittgenstein şi pozitiviştii logici (şi criticând înțelegerea acestora, a membrilor „Cercului de la Viena“ în special, a propoziției finale din

Tractatus), autorii citează o altă afirmație a aceluiași filosof:

„Pentru pozitiviști nu există nimic despre care trebuie să se tacă. Pozitivismul crede că lucrurile despre care se poate vorbi sunt singurele importante în viață. Aceasta constituie poanta lui și nimic altceva. În timp ce Wittgenstein era pătruns de faptul că pentru viața oamenilor contează numai lucrurile despre care, după părerea lui, trebuie să se tacă". (p. 209)

Dacă mesajul *Tractatus*-ului wittgensteinian nu este de găsit decât în felul în care a fost interpretat de majoritatea membrilor „Cercului de la Viena", în speță „în sensul devizei pozitiviste: „metafizicianule, ține-ți gura!", atunci însemnătatea lui nu este deloc considerabilă. Pozitivismul, ca orientare filosofică (sau mai curând ca orientare nefilosofică) a luat sfârșit de câteva decenii bune, fără a lăsa vreo moștenire de seamă filosofiei. Însă departe de a fi de factură pozitivistă, mesajul *Tractatus*-ului neagă el însuși, într-un anumit sens, această interpretare.

Un argument hotărâtor în sprijinul acestei afirmații poate fi găsit în turnura pe care a luat-o filosofia wittgensteiniană de după *Tractatus*. El se referă la ceea ce autorii numesc „dilema interpretării etice" a lucrării wittgensteiniene și constă în aceea că programul russellian se baza pe două presupoziții: „că «structura reală» a limbajului are un caracter propozițional în sens formalizabil [...] și că totodată limbajul este un mijloc potrivit pentru descrierea lumii naturale" (p. 181).

Însă în aceste condiții era oare cu putință ca același limbaj aflat într-o conexiune directă cu faptele lumii să poată furniza și descrierea felului în care faptele sunt reluate și oglindite de limbaj? Nu este această încercare, așa cum Wittgenstein însuși mărturisește, nimic mai mult decât încercarea „de a urca pe o scară nerezemantă și de a o menține în același timp nemișcată"? (p. 181). Dar dacă lucrurile stau într-adevăr așa, atunci încercarea lui Wittgenstein este tocmai escaladarea unei astfel de scări, iar toate propozițiile wittgensteiniene cuprinse în *Tractatus*, nu sunt, nu pot (și într-un sens nu se vor a fi) mai mult decât niște afirmații „lipsite de sens". Acest lucru a fost însă trecut sub tăcere de pozitiviștii logici care au ales să facă din acestă lucrare care depășea granițele pozitivismului, dogma crezului lor filosofic.

Mai târziu însă, în scrierea sa ulterioară publicată postum în 1953, *Cercetări filosofice*, Wittgenstein renunță la asumpția că există o legătură puternică între limbaj și realitate (legătură susținută de altfel până atunci, destul de incert, cu un citat dintr-un dialog platonician).

„A fost, așadar, o greșeală să presupună, în cartea sa mai timpurie, existența unei legături între limbaj și realitate ceea ce se explică oarecum pe sine și poate fi percepută nemijlocit [...]. Pentru a ajunge la un limbaj în care sunt posibile «enunțuri» despre lumea faptelor nu este suficient să ne facem «imagini despre fapte»" (p. 211).

Metafora jocului va deveni centrală pentru înțelegerea limbajului, care va fi privit de acum înainte de către Wittgenstein ca Sprachspiele (jocuri de limbaj), „în cadrul cărora funcționează aceste reguli [pragmatice ce conduc folosirea diferitelor forme de exprimare] și asupra «formelor de viață» ce conferă [...] sens și semnificație acestor jocuri de limbaj" (p. 211).

Dacă aceste afirmații sunt luate în seamă, atunci ele însele se constituie într-un motiv suficient ca perspectivele hermeneutice asupra *Tractatus*-ului să fie reconsiderate, iar interpretarea logico-pozitivistă să-și piardă întâietatea. Încercarea lui Allan Janik și Stephen Toulmin este de fapt încercarea de a privi lucrarea wittgensteiniană, așa cum a fost privită chiar de autorul ei. Ca pe o scară provizorie care nu trebuie folosită decât o singură dată. Membrii „Cercului de la Viena" au pierdut din vedere statutul de provizorat al treptelor și s-au entuziasmat de posibilitatea de a îmbrânci din înălțîmea scării orice purta numele de filosofie continentală.

Dacă interpretarea logico-pozitivistă a *Tractatus*-ului a deținut o perioadă atât de îndelungată întâietatea, în ciuda numeroaselor împotriviri (dintre care poate cea mai importantă este cea a autorului însuși) acest lucru se poate explica nu numai privind conjunctura istorică, ci poate și prin desconsiderarea cu care Ludwig Wittgenstein a ales să privească orice epocă, alta decât a sa. În ultimul capitol al lucrării autorii citează o interesantă afirmație wittgensteiniană, cu care este poate potrivit să încheiem: „Ce mă interesează pe mine istoria? Lumea mea este prima și unica lume!" (p. 228).

Ovidiu Hurduzeu: Unabomber – profetul-ucigaș

Nicolae Stroescu Stînișoară

Sînt, din capul locului, conştient că o lipsă importantă a acestor note despre cartea *Unabomber – Profetul ucigaş* este că ele ar fi trebuit să fie precedate de o prezentare a ideilor esențiale ale cărții-eveniment a lui Ovidiu Hurduzeu, *Sclavii Fericiți*, apărută în Editura Fundației Culturale Române (Bucureşti, 2002). Există totuşi speranța unor prelungiri de sens implicite sau explicite care să lase să se întrevadă şi ceva din substanța acelei cărți. Oricum, în calitate de truditor al speranței, am primit prin ea şi eu încă un semnal că în Patrie nu ne paşte soarta lupilor singuratici. Mult mai important este faptul că preocupările, reflecțiile şi frumoasa, dar deloc fantastica, şarjă a unor cavaleri ai cuvîntului precum Ovidiu Hurduzeu şi Mircea Platon împotriva ademenitoarelor pînă la veşnică adormire spirituală crezuri imanentist-progresiste, fie ele post-moderniste sau neo-vetero-iluministe, pot fi de ajutor pentru o speranță românească nemimetică şi nestipendiată.

Cartea *Unabomber – Profetul ucigaş* ne pune sub ochi povestea necosmetizată a uceniciei şi comiterii de crime motivate (ai zice visceral-) ideologic ale lui Ted Kaczynski, un american cu dotare (şi pasiune) matematică excepțională, care şi-a făcut studiile în universități celebre americane, apreciat de profesori de mare clasă, şi le-a încheiat cu o lucrare de doctorat „rămasă în analele matematicei“, în tot timpul acesta devenind din ce în ce mai închis în sine şi tentat de a compensa acea izolare existențială prin mobilizarea unei dîrzenii a voinței, centrată pe cultivarea frenetică a propriilor forțe intelectuale şi fizice. Fiul unor emigranți polonezi, alunecati pe scocul schizofreniei dintre practica unui conformism al asimilării la mediul american şi mocnirile resentimentare, Ted Kaczynski nu a putut el însuşi, în nici un fel, găsi drumul dialogului autentic, fiind treptat cotropit de aversiunile insuportabile şi divergențele mînioase (şi în acelasi timp mute) față de mediul intelectual şi mentalitatea dominantă, culminînd în refuzul, cu descărcare violentă, al acceptării condiționării socio-tehnologice a epocii. Ted Kaczynski consideră că revolutia industrială occidentală a fost şi este opacă atît față de natura nealterată, cît şi față de capacitatea de autonomie autentică a ființei umane. Sistemul tehnologic creat de această revoluție industrială dezvoltă o dinamică intrinsecă distructivă implacabilă, care nu poate fi întîmpinată decît printr-o contrarevoluție antitehnologică. Numai că scepticismul radical al lui Ted Kaczynski îl determină să nu mizeze nici pe cîştigarea treptată a unei adeziuni colective şi nici pe cooperarea cu stînga politică sau mişcarea ecologică.

La 26 mai 1978, o bombă artizanală camuflată într-un colet, de mărimea unui pantof, adresată profesorului Cris Buckley, explodează în clădirea unui institut tehnologic universitar, rănindu-l numai uşor pe un ofiter de poliție care tocmai îl despacheta; la 9 mai 1979, o cutie cu trabucuri abandonată într-o cameră de studiu explodează în acelaşi institut, din nou fără a răni pe cineva în mod serios; la 15 noiembrie 1979, în cala unui avion ale unei linii de transport un colet explodează înfundat, inundînd cu fum avionul. Bomba eşuată a produs numai uşoare tulburări respiratorii, dar şi o aterizare precipitată periculoasă; în iunie 1980, un colet în care era împa-

chetată o carte este deschis de preşedintele companiei United Airlines. Rezultatul: „un fragment de țeavă galvanizată îi sfîrtecă soldul, altul face o gaură în tavan, aşchii de lemn i se înfig dureros în pielea feții şi în mîini“; a patra bombă trimisă poartă şi o semnătură pe o plăcuță de metal cu inițialele F.C. Mai tîrziu, scriindu-i unui ziar, Ted Kaczynski a explicat semnificația: „Freedom Club“ („Clubul Libertății“); un nou atentat, din 5 mai 1982, i-a provocat secretarei unui profesor universitar răniri grave; a urmat bomba plasată la Universitatea Berkeley care „i-a făcut ferfeniță mîna stîngă a profesorului Diogene Angelakos de la Universitatea Berkeley“.

Despre aceste atentate şi pregătirea lor s-au găsit referiri precise în jurnalul personal al lui Ted Kaczynski ridicat cînd a fost arestat. Inclusiv despre nemulțumirea lui pentru „slaba calitate“ a bombelor pe care le manufacturase şi expediase. Au urmat, probabil şi din cauza aceasta, trei ani de abstinență a terorismului lui Ted Kaczynski. Şi, pe urmă, la 15 mai 1985, tot la Universitatea Berkeley, este pusă o bombă a cărei explozie i-a lovit brațul stîng şi i-a retezat degetele unui student care era căpitan de aviație şi pilot talentat pe punctul de a fi recrutat de NASA. Plan zădărnicit, aşa că după terminare studiilor el s-a dedicat carierei universitare. „În sfîrşit o reuşită după nenumăratele eşecuri menționate în aceste note“, scria Ted Kaczynski în jurnalul său. Căci el nu stătuse degeaba, ci îşi perfecționase şi întărise pachetele-bombă. La 8 mai 1985, a expediat un asemenea exemplar pe adresa companiei aeriene Boeing. Pachetul a zăcut mai mult de o lună în mesageria companiei. Pînă la urmă a fost remarcat de un funcționar căruia i s-a părut suspect. A fost controlat cu raze X, s-a văzut că e vorba de o bombă şi fiind cu multiple precauții dezamorsată s-a constatat că era „foarte puternică şi extrem de bine făcută... şi ar fi ucis pe oricine se afla pe o rază de 20-30 de picioare“. În noiembrie 1985, o bombă trimisă prin poştă unui important profesor de la Universitatea din Michigan îi cauzează acestuia o cvasi pierdere a auzului; la 11 decembrie 1985, Hugh Scrutton, proprietarul unui mic magazin de închiriat computere este ucis de o bombă trimisă de Ted Kaczynski; la 20 februarie 1987, o bombă aproape identică pusă în parcarea din spatele altui magazin de computere îi produce proprietarului acestuia răniri multiple şi paralizarea mîinii stîngi. A urmat o pauză de şapte ani şi apoi, în 1993, două atacuri. Primului i-a căzut victimă celebrul genetician Charles Joseph Epstein care a fost grav rănit. Salvat printr-o complicată intervenție chirurgicală, a pierdut trei degete de la o mînă. Al doilea atac s-a soldat, pentru profesorul de la Yale University, cu leziuni serioase la plămîni şi la piciorul drept, fracturi de brate şi pierderea a două degete; în decembrie 1994, omul de afaceri Tom Mosser a fost hăcuit de o bombă trimisă de Ted Kaczynski; la 24 aprilie 1995, un efect mortal tot atît de groaznic l-a avut o bombă a lui Ted Kaczynski asupra lui Gilbert Murray, preşedintele Asociației Forestiere din California.

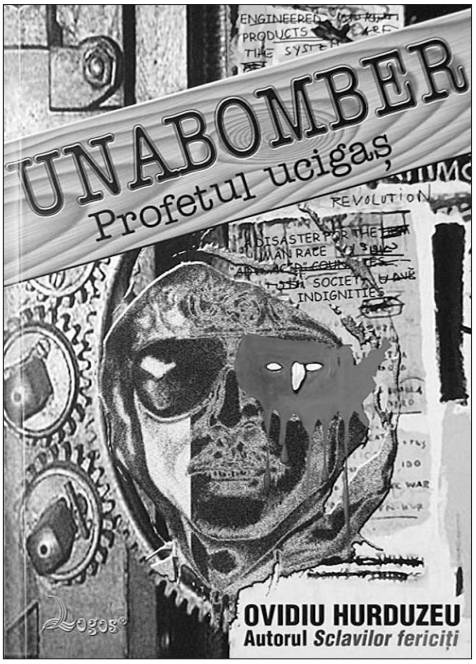

În tot timpul acesta, FBI-ul bîjbîise din ce în ce mai alarmat în căutarea unui atentator în serie al cărui profil rămăsese multă vreme tot atît de enigmatic precum şi mobilurile sale. Ovidiu Hurduzeu reînsufleţeşte peripețiile psihologice, impasurile culturale, logice şi imaginative prin care au trecut vînătorii, dar în paralel şi orizontul afectiv, perceptiv şi de concepție asupra lumii al acelei „fiare“ pînă la urmă „capturate“. Ajuns să dea socoteală societății detestate Ted Kaczynski îşi doreste o răfuială generală la lumina zilei după cea picurată cu sînge din întuneric, dar nici aici zi-

durile duşmănite nu pot fi dărîmate, ci par a avea rezistența în veci elastică. Cît despre justiție ea nu se poate sustrage perplexității. Ea îi „fură show-ul“, dar în schimb, cum necum, îl salvează de la condamnarea la moarte. Sîntem încă departe de 11 Septembrie 2001 şi urmările!...

În privința doctrinei lui Ted Kaczynski, cartea lui Ovidiu Hurduzeu cuprinde şi un amplu manifest pe care acesta îl trimite în iunie 1995, din ascunzătoarea sa, ziarelor New York Times, Washington Post şi Penthouse Magazine sub titlul: „Societatea industrială şi viitorul ei”. Este vorba de un eseu apologetic al lui Unabomber, susținut de analiză istorică, antropologică, socialpolitică, în raport cu distructivitatea sistemului industrial-tehnologic şi imposibilitatea reformării lui, precum şi problema libertății în cadrul societății industriale. Este criticată şi acțiunea şi influența crescîndă a mişcărilor de stînga fățişe sau criptice. Ted Kaczynski vorbeşte de „robia la care sistemul industrial supune specia umană“, nu vede altă soluție în afară de revoluție, a cărei pregătire o preconizează, precizînd că aceasta „fie că va recurge sau nu la violența fizică, e sigur că nu va fi o revoluție *politică*“. Ea va ținti tehnologia şi economia, nicidecum sfera politicului. Singurul scop de care trebuie să fie însufleţit noul revoluționar este distrugerea sistemului industrial.

Ovidiu Hurduzeu şi-a scris această carte plonjînd în drama unei vieți periclitate şi primejdioase în acelaşi timp, iscată la intersecția dintre existența exacerbată a unei minți de excepție, însă fără darul transcenderii, pe de o parte, şi una dintre provocările majore ale timpului, cu întrebările şi patologiile lui, pe de altă parte, dar sondînd adîncurile acelei drame, s-a ridicat mereu la suprafață pentru a expune rezultatele imersiunii la lumina analizei şi a sintezei filozofice. „Nu aş fi scris niciodată o carte despre «cazul Unabomber» dacă Ted Kaczynski ar fi fost doar un Jack Spintecătorul al timpurilor postmoderne. A reduce «cazul Unabomber» la aspectele sale senzaționale şi patologice ar fi o dovadă de miopie intelectuală şi neînțelegere a unor evenimente contemporane majore. Viața lui Ted Kaczynski, ideile şi actele sale teroriste au o legătură directă cu istoria postbelică a Statelor Unite şi a Occidentului în general. Nu se poate discuta cu seriozitate despre Unabomber eludînd contextul social-politic al anilor 50-60 din Occident, revoluația tehnologică şi consecințele ei, trecerea de la capitalismul tradițional al «eticii protestante» la hedonismul societății de consum“ (*Unabomber*, p. 96).

Ted Kaczynski este ca şi obsedat de postulatul, nostalgia, impulsul, ai zice organic, spre o autonomie individuală, cu convingerea că ea este subminată pînă la anulare de către sistemul tehnologic.

Ovidiu Hurduzeu în cartea sa *Sclavii Fericiți*, observă că „Societatea postindustrială nu suportă alteritatea întrucît o consideră neintegrabilă. A fi în spațiul tehnologic înseamnă, pur şi simplu a fi integrat. «Integrarea» nu tolerează libertatea“. Dar, în acelaşi timp, Ovidiu Hurduzeu reține că Ted Kaczynski, adversarul total al acelui sistem refractar la alteritate, de fapt se comportă adialogic, îl pedepseşte pe „celălalt“ fără a-l vedea, „a evitat cu grijă confruntarea față la față“, e un justitiar mut şi impenetrabil.

„Ca şi tehnologia pe care o urăşte, Ted Kaczynski nu se raportează la ființe umane vii” (*Unabomber*, p. 390).

Aş spune şi că, după ce, aşa cum arată Ovidiu Hurduzeu, revoluția preconizată de Ted Kaczynski este „în primul rînd un act distructiv“, deci nicidecum un act inspirat de un model istoric concret sau de un program socio-politic, idealul postulat de Ted Kaczynski „din motive strategice“, „natura sălbatică“ (T.K.) suferă la el de aceeaşi inadecvare la relația comprehensivă cu lumea înconjurătoare. Aceasta este o altă față a tragediei lui Ted Kaczynski. Căci dacă el iubeşte ceva aceasta este viața în mijlocul naturii pe cît mai este posibil nealterate şi nesubjugate de om. Nu putem desigur reconstitui simțămintele lui față de natura încă virgină. Dar, din felul cum sînt exprimate de el însuşi, ele sînt foarte îndepărtate, de pildă, de cele care se oglindesc în lirica noastră populară sau în opera lui Mihail Sadoveanu. Şi nu este numai o deosebire de grad, ci de substanță. Poate că se manifestă aici şi subdezvoltarea sau blocarea conştiinței şi experienței religioase la Ted Kaczynski, o debilitare a simțului sacrului. „Natura sălbatică“ la care vibrează Ted Kaczynski s-ar putea să îi dăruiască o mirare şi admirare a puterilor care lucrează şi se înfățişează în lumea vegetală şi animală, dar circumscrise luptei „oarbe“ pentru perpetuare şi supraviețuire

a speciilor. Marea tradiție a unei viziuni transimanente asupra naturii (care şi semantic te duce la misterul „naşterii"), prezente de pildă în gîndirea sfîntului Augustin, că natura e o carte în care poți citi ceva din voința lui Dumnezeu, reluată şi adîncită de Cusanus: *„Dei potentia creativa not sit evacuata in ipsis"* („Puterea creatoare a lui Dumnezeu nu se termină în creația Lui"), îşi are o bogată şi diversificată succesiune în filozofia occidentală şi pînă la vîrfurile ştiinței moderne. Nu sînt semne că Ted Kaczynski s-ar fi putut încerca în citirea voinței divine în sau dincolo de natură. C.S. Lewis spunea: „Însăşi noțiunea de natură este una la care am ajuns numai revendicînd un fel de statut supranatural pentru noi înşine (C.S. Lewis, *Undeceptions-Essays on Theologie and Etics,* London 1971, p. 7). Iar Nikolai Berdeaev, meditînd relația dinspre supranatural spre natural, scria cu avînt ortodox: „Supranaturalul este, simplu spus, naturalul pe un plan superior şi de însemnătate supremă" (N. Berdeaev, *Spirituality and the spiritual Spirit*, p. 37-38). Pentru Unabomber restabilirea „naturii sălbatice" de după înlăturarea Sistemului Tehnologic ne va aduce libertatea. Iar libertatea înseamnă putere: „Prin «libertate» înțelegem posibilitatea de a exercita procesul de putere prin urmărirea unor țeluri reale... fără a fi stînjeniți, manipulați sau supravegheați, mai ales de o mare organizație" (Manifest – art. 93). Ted Kaczynski este de părere că ființele umane „simt nevoia (probabil de ordin biologic)" de ceva pe care îl numeşte „proces de putere". Chiar dacă el precizează că această putere nu înseamnă controlarea altor oameni nu e mai puțin adevărat că o intenție fundamentală a ştiinței şi tehnologiei a fost controlarea „naturii sălbatice" (şi la nevoie şi a oamenilor) pînă la recordurile tehnice contemporane a căror exaltare după părerea lui Gabriel Marcel „merge mînă în mînă cu slăbirea sau istovirea sentimentului sacrului" (Gabriel Marcel, *Les hommes contre l'humain*, Paris 1953, p. 61). De altfel istoria tragediei lui Ted Kaczynski conține şi frămîntările şi frustrările lui în legătură cu imperfecțiunile tehnice şi randamentul bombelor sale. Nu numai aici, revoltatul împotriva domniei absolute a tehnologiei se apleca foarte adînc în fața ei. H. Bergson spunea *„La mecanique demande une mistique"*. Postfața lui Mircea Platon este intitulată: „Teroristul ca «sfînt» gnostic". Între Mircea Platon şi Ovidiu Hurduzeu, doi exponenți de puternică originalitate ai culturii actuale românești, din interior şi din exterior, există fecunde afinități elective. Iar dincolo de invitația lui Ovidiu Hurduzeu de a-i scrie o postfață la cartea lui, Mircea Platon mărturiseşte şi un imbold interior destul de acut (nici acesta exterior amintitelor afinități): „Motivul e lipsa de spirit critic şi autocritic a stîngii româneşti" (p. 391). Nu e chiar rău că în Țara noastră, în ciuda veşnicelor mimetisme, controversa stînga-dreapta (am citit odată declarația făcută în perioada interbelică de un om politic care respingea o asemenea strictă sau abruptă demarcație spațială aplicată omului politic, în calitate de ființă umană integrală, spunînd: „doar nu vreți să insinuați că am suferi de hemiplegie?") posedă, pe lîngă inevitabile similitudini cîteva caracteristici, aş zice foarte aparte. Unele dintre ele nu țin numai de fizionomia generală a acestui răstimp românesc, ci şi de configurația specială şi conținutul unei confruntări nu numai interpretative, ci şi, potențial, creatoare, întru depăşirea răstimpului. O asemenea caracteristică inconfundabilă în concertul european o constituie ponderea inedită şi de o remarcabilă altitudine calitativă reprezentată în spațiul românesc de o generație tînără de scriitori, filozofi, teologi, oameni ai disci-

plinelor umanistice şi ştiinţifice, care, cu franchețe şi soliditate argumentativă au ales calea unui nonconformism conservator-personalist, cu tot ce înseamnă aceasta pentru reînviorarea, în condițiile lumii actuale, a unor valențe creştine şi naționale. Nu voi insista asupra elementului de excepție reprezentat de acest învolt reviriment conservator juvenil în peisajul postmodernismului tîrziu. Şi nici asupra şanselor unei autenticități în care specificul s-ar putea întîlni cu universalul. Mircea Platon face parte cu sagacitate, artă şi dăruire din această avangardă antifuturistă a conservatorismului românesc. Citat: „Departe însă de a fi originală, stînga românească nu face decît să copieze în mod incompetent alonja somniferă a modelului ei occidental“ (p. 392). Şi aici Mircea Platon face două observații pertinente. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea stînga occidentală avea un obiect al programului şi al deservirii: proletariatul. Odată cu ştergerea conturilor sale de clasă şi îmburghezirea proletariatului occidental, stînga a trebuit să-şi găsească alte categorii-țînte. În afară de zonele paupere ale lumii a treia şi de cele bîntuite de sechelele comunismului în Europa de Est, stînga aceasta şi-a căutat noul adresant în minoritățile rasiale, sexuale, dezavantajate economic precum şi în complexul mediatico-universitar occidental. „Aceasta face ca, astăzi, stînga să fie baricadată în universități“ (p. 393). Stînga aceasta şi discursul ei, ca şi consecințele îi sînt bine cunoscute lui Mircea Platon din directă şi actuală experiență. Privind spre Patrie, Mircea Platon scrie: „Gîndind global şi acționînd local, stînga românească (nu vorbesc aici despre partide, ci despre nuclee de energii intelectuale) e şi ea mărginită la discurs, după modelul suratelor occidentale“ (p. 393). Şi găseşte că acest tip de stîngă „e mai puțin un mod de a schimba lumea, cu riscurile aferente, şi mai mult un mod de a te închide în propria odaie pentru a te deconstrui privat cu Derrida şi cu Foucault“ (p. 393).

Cît despre Ted Kaczynski, ar putea fi privit şi el ca un produs hibrid şi paradox (dar şi exploziv) al acelei stîngi de data aceasta universitar-americane, cu ruperea ei de realitate şi dezorientările istorice, cu adaosul insolit că în final el „a fost pus la index nu pentru crimele sale, ci pentru opiniile sale îndreptate împotriva elitelor de stînga“. Mircea Platon reține ambivalențele de gîndire şi acțiune ale lui Ted Kaczynski care perpetuează eroarea tehnologică prin aceea că luptă adoptînd însă armele adversarului pentru o iesire din sistemul acestuia şi astfel lupta devine de fapt iluzorie. E un prizonier al modernității în lupta lui pentru regăsirea arhaicei „naturi sălbatice“.

Citind această postfață întîlnesc spiritul multora din propriile mele reacții la tragedia, aş zice la păcatul autodestructiv pentru Ted Kaczynski. În treacăt fie spus, ateismul lui Ted Kaczynski, nemilitant dar insurmontabil, odată mărturisit chiar cu o undă de regret pentru lipsa de forță interioară pe care o implică, cred că nu poate fi desprins de dramă de la început pînă la capăt. Impresionantă, indiferent de eclipsa de Dumnezeu, este absența oricărei urme nu de religie, pur şi simplu a paradigmei creştine la un emigrant polonez (e adevărat că el afirmă că şi părinții lui erau atei, dar nu fratele). De aici probabil prezența centrală la el a urii trăită spontan şi ridicată, din cînd în cînd, la rangul unui fel de principiu justificativ. Mircea Platon se opreşte şi el asupra „dublei dezrădăcinări“, a lui Ted Kaczynski ca urmare a dorinței de adaptare şi asimilare a unei familii de imigranți, dar şi a orientării unei părți din mediul american propriu-zis. Însingurarea funciară a lui Ted Kaczynski (iar ateismul e o supremă formă de însingurare) o vede Mircea Platon oricum ca pe o consecință a hiperrationalizării omului sistemului tehnologic pînă la căderea în irațional. Privirea finală a postfeței lui Mircea Platon se opreşte asupra suferinței reale care a întunecat viața lui Ted Kaczynski sub „invazia tehnologiei“, dar şi a refuzului său de a şi-o asuma. Răspunsul ales de Ted Kaczynski a fost revolta omului modern care a pierdut sensul ascezei. Şi mă bucur să citez încheierea, nu numai frumoasă, a lui Mircea Platon: „Drama seculară sau liturgică e centrată pe o prezență, pe prezența zeului şi a eroului sau sfîntului... Calendarul liturgic e profund antimodern şi profund subversiv la adresa (comuni/)consumismului şi abundenței preambalate. Terorismul e o formă de a răspunde morții cu moarte. Dar numai alături de Hristos se poate – «cu moartea pre moarte călcînd» – învia. Restul e publicitate“.

München, 9 martie, 2008

A murit Părintele Ioan de la Recea. Legenda continuă

A fost o legendă din timpul vieții. Un mărturisitor al lui Hristos, luminat de har, care își purta crucea cu smerenie și dragoste. Când îl întâlneai, ți se plecau genunchii în mod reflex. Era ca și cum un sfânt s-ar fi desprins din icoană și ar fi venit spre tine. Te copleșea prin prezență, dar nu pentru că era dominator, ci pentru bunătatea, pacea și modestia care transpăreau pe chipul acestui călugăr. Părintele Arhimandrit Ioan Iovan de la Recea.

La 17 mai, legenda s-a destrupat. Sufletul Părintelui Ioan s-a ridicat la ceruri, spre a se uni cu Tatăl.

Născut în 1922, ca fiu al preotului Gavril și al presbiterei Maria Iovan, a studiat Dreptul timp de trei ani, a absolvit Facultatea de Teologie și a făcut studii pentru doctorat, cu Părintele Dumitru Stăniloae, fără să-și mai susțină însă teza. În 1947 a intrat la Mânăstirea Vladimirești (Galați), unde, la 27 noiembrie 1949, a fost tuns în monahism, cu numele de Ioan, o lună mai târziu fiind hirotonit ieromonah. Părintele Ioan a slujit la Vladimirești până în 1955. Predicile și sfaturile sale duhovnicești au făcut din mânăstire loc de mare pelerinaj. În plină prigoană asupra Bisericii, veneau să-l asculte, în aer liber, pe orice vreme, stând în genunchi, 20.000-30.000 de oameni. Autoritățile comuniste au trecut de la uimire la furie și apoi la panică. Sfinția Sa făcea spovedanii colective și era pentru împărtășirea cât mai deasă, și zilnică, dacă era posibil, pentru tot păcătosul, chiar dacă acesta nu apuca să se curățe prin canon și rugăciune. Din această pricină, într-o scrisoare deschisă semnată de câțiva mari duhovnici, între care Părintele Cleopa Ilie, Părintele Petroniu Tănase de la Sfântul Munte Athos, Părintele Arsenie Papcacioc și Mitropolitul Antonie Plămădeală, în 1954, Părintele Ioan a fost acuzat de erezie. În 1955, Părintele Ioan a trimis un memoriu conducerii Statului și Sfântului Sinod, în care spunea: „...de ce se pedepsesc elevii, studenții, militarii, învățătorii și alți membri de partid pentru că merg la Biserică? În ce consta libertatea religioasă, care sunt limitele ei? Dacă este o colaborare între Biserică și Stat, atunci de ce Statul are drepturi nelimitate și se amestecă grosolan în toate ale Bisericii, inclusiv în predici și slujbe, pretinzând să fie scurtate sau chiar anulate în anumite zile? Unii au zis că suntem reacționari: în sens duhovnicesc, au dreptate – vrem sa fim reacționari până la moarte, împotriva diavolului și a ucenicilor săi". A fost acuzat de instigare la terorism și condamnat la muncă silnică pe viață. A supraviețuit regimului de exterminare din închisorile prin care a trecut – Galați, Văcărești, Jilava, Gherla și Aiud –, deși a suferit multe torturi și s-a îmbolnăvit grav de TBC. În temniță, Părintele Ioan a continuat să oficieze Sfânta Liturghie în fiecare zi, cu ajutorul unor detinuți de drept comun, care aveau o mai mare libertate de mișcare și puteau introduce în închisoare vin pentru împărtășanie. Antimisul îl avea cusut pe spatele maieului. Potirul era o cutie de medicamente din ebonită sfințită.

Părintele Ioan a fost printre puținii care au rezistat reeducării de la Aiud. A fost eliberat în 1964, cu decretul de grațiere generală.

După închisoare, Mitropolitul Antonie Plămădeală a cerut și obținut în Sinod ridicarea caterisirii Părintelui Ioan, pentru dovezile de credință pe care le-a dat.

După 1990, a devenit duhovnicul mânăstirii de maici „Naşterea Maicii Domnului" de la Recea, de lângă Târgu Mureș. Acolo a și fost îngropat la 19 mai a.c.

IPS Andrei, arhiepiscopul Albei Iuliei, a spus: *„Părintele a fost un mărturisitor al lui Hristos. Cu orice risc și-a exprimat crezul său, fiind un mare misionar. Misiunea lui pornea din convingerea că se poate regenera viața noastră duhovnicească printr-o regăsire a comuniunii cu Hristos în Sfânta Euharistie. Nădăjduim că Domnul nostru Iisus Hristos îl va face partaș al ospățului crediței cel veșnic".*

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Claudiu Târziu

România în tranziție: de la Orwell la Huxley

Hamlet: Ai desluşit ceva?
Horaţio: Foarte limpede, alteţă.
Hamlet: Cînd se vorbea de otravă?
Horaţio: L-am dibuit foarte bine.

Hamlet, III.ii

Gheorghe Fedorovici

Majoritatea românilor este convinsă că din momentul căderii regimului comunist, România a devenit o țară liberă şi că eventualele crize apărute între timp se explică prin atrofierea discernămîntului provocată de îndelungata absență a exercițiului libertății. Dar faptul că tensiunea anilor '90 a fost înlocuită cu nepăsarea de astăzi pare să arate că sîntem, în prezent, încă şi mai departe de exercitarea responsabilă a libertății decît eram în urmă cu aproape douăzeci de ani. Cu alte cuvinte, deşi în decembrie '89 am ieşit dintr-un univers concentraționar, asta nu înseamnă că am devenit mai liberi decît fusesem înainte. Tot ce s-a schimbat a fost modalitatea de exercitare a unei puteri care, în esența ei, nu a renunțat la încercarea de a-l schimba pe om dinafara omului; această nouă manifestare a puterii este cu atît mai subtilă cu cît are o aparență mai binevoitoare. Dacă în ordinea descrisă în cărțile lui Orwell (*1984* şi *Ferma animalelor*), ordine pe care Europa răsăriteană a trăit-o pînă în 1989, adevărul este vizibil tocmai pentru că este ascuns cu străşnicie şi protejat de nişte minciuni atît de grosolane, în universul huxleyan adevărul este ascuns tocmai prin felul în care este prezentat, la un loc cu alte adevăruri relative ori parțiale. Neil Postman a rezumat această diferență în pagini memorabile: „Desigur, nu Orwell a fost cel dintîi care ne-a arătat dezastrul spiritual produs de o tiranie. Ceea ce este valoros în opera lui constă în efortul de a arăta că *nu are nici o importanță care este ideologia gardienilor noştri*. Porțile închisorii rămîn la fel de impenetrabile, supravegherea la fel de aspră, idolatrizarea stăpînilor tot atît de răspîndită. În schimb, ceea ce ne spune Huxley este că, într-o epocă avansată tehnologic, dezastrul spiritual va fi adus mai degrabă de un adversar cu o față zîmbitoare decît de unul al cărui chip inspiră suspiciune şi ură. În cadrul profeției huxleyene, Big Brother nu ne urmăreşte pentru că aşa îşi doreşte el: noi îl urmărim, fiindcă aşa dorim. Nu mai este nevoie de gardieni, de porți sau de Ministere ale Adevărului. Atunci cînd o populație întreagă nu face altceva decît să se distreze prin emisiuni de divertisment, cînd viața culturală este redefinită ca un cerc nesfîrşit de distracții, cînd discuția publică serioasă devine un fel de gîngureală, cînd, în sfîrşit, un întreg popor devine un auditoriu şi întreaga lui preocupare publică un act de vodevil, atunci poporul respectiv se află sub o gravă amenințare iar moartea culturii lui este cît se poate de probabilă“ (N. Postman, *Amusing Ourselves to Death*, Penguin, 1986, pp. 155-156, subl. n.)

După cum rezuma Ovidiu Hurduzeu într-un eseu-manifest la care mă voi întoarce imediat, „în nici o epocă anterioară conformismul, banalitatea şi sterilitatea intelectuală nu au fost transformate în norme de gîndire şi conduită morală. Doar în epoca postmodernă ele fac legea în regat“ („Renaşterea conştiinței critice şi a speranței“, ROST, nr. 59-60, 2008, p. 18. Amintesc că acest text împreună cu „Ce-a mai rămas de apărat?“ de Mircea Platon, eseu apărut în acelaşi număr al revistei ROST, pp. 23-26, au fost publicate şi în revista *Idei în dialog*, nr. 40, 2008, pp.

26-29. Observația dlui O. Hurduzeu a fost de altfel imediat confirmată prin replica constituită de articolele lui Ioan Buduca şi H.-R. Patapievici, în nr. 41/2008 al revistei *Idei în dialog*, o replică în care spiritul înregimentării a atins apogeul în articolul lui Al. B. Duca din nr. 43/2008 al *ID* unde cititorilor li se serveşte o porție consistentă de gîndire de lemn mîncată de cariile corectitudinii politice şi un soi de servilism care face transparentă în fiecare paragraf singura preocupare reală a autorului: „domnu' Patapievici, am zis bine?")

Concret, Postman ne spune că un popor care încetează să mai fie interesat de adevărurile lui şi de adevărurile omului, este condamnat la moarte. Dacă în ordinea represivă în care am trăit pînă în '89, instinctul adevărului rămăsese treaz în noi tocmai din cauza eforturilor grosolane ale puterii de a-l extirpa, precum şi datorită ultimei generații de mărturisitori care continua să supraviețuiască, din '89 încoace adevărul este ultimul lucru care contează deşi pare să fie în permanență accesibil oricui este interesat. Diferența esențială între cele două lumi, afirmă Postman în prefața cărții lui, constă în faptul că în timp ce „Orwell se temea că adevărul ne va fi ascuns, Huxley se temea că adevărul va fi înecat într-o mare de banalitate". „Lumea nouă" este cu adevărat „uimitoare" fiindcă în acest „loc rău" (sensul literal al termenului „distopie") nimeni nu mai este interesat de adevăr, două maxime hotărînd de la bun început neseriozitatea unei astfel de preocupări. Una, pragmatică chipurile, care susține că „adevărul nu ține de foame" şi o alta, cu valoare de dogmă în lumea pretins intelectuală, care declară irevocabil că „fiecare cu adevărul lui". În fața acestor judecăți implacabile, Adevărul nu poate decît să tacă.

Dar noi, cei care ştim şi vedem lucrurile acestea, nu sîntem Adevărul ci martori ai Adevărului; doar în măsura în care vom vorbi, vom rămîne în Adevăr, adică în Viață. Şi chiar dacă mărturisim într-o lume care obişnuieşte să îi ucidă pe mărturisitorii Adevărului, izolîndu-i cel mai adesea într-o „conspirație a tăcerii", după cum o sublinia Czelaw Milosz, noi nu trebuie să încetăm să mărturisim din dragoste pentru Cel care „aşa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică" (*Ioan* 3, 16).

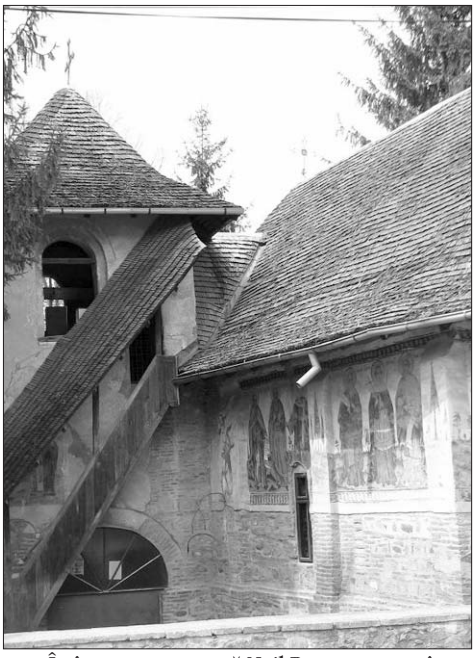

În întreaga sa operă Neil Postman nu a încetat să arate că lumea de astăzi se îndreaptă tot mai repede către o societate de tipul celei din *Brave New World*, o lume care moare de rîs la propriu, chiar dacă acesta nu este decît fie un rîs forțat, dirijat din culise, fie cel al unui nebun, precum rîsul cu care Foucault ne recomandă să întîmpinăm orice pretenție de adevăr şi orice discurs despre natura umană (cf. *The Order of Things*, Vintage Books, 1994, p. 343). Dar dacă Postman a subliniat foarte bine că orice ideologie sfîrşeşte prin a construi o societate totalitară, el nu a reuşit în schimb să ofere nişte soluții satisfăcătoare; după cum sublinia un recenzent al lucrării *Amusing Ourselves to Death*, a spune că lucrurile se schimbă imediat ce oamenii vor scoate televizorul din priză şi se vor întoarce la lectura clasicilor, nu este nici nou, nici convingător (Grant Morrison, „Culture and Colossus", *Modern Age*, vol. 40, nr. 2, 1998, pp. 221-222). Numai că Postman nici nu avea cum să ajungă la o soluție realistă, cîtă vreme continua să creadă că la originea răului lumii moderne se află o tehnologie ieşită de sub control. Este drept că Postman era convins de faptul că tehnologia însăşi este produsul ideologiei, însă nu a reuşit să arate de ce ideologiile ajung în mod necesar să producă sisteme totalitare; pentru a putea explica acest fapt, trebuia ca specialistul american în ştiințele comu-

nicării să ştie şi să dorească să dezvăluie adevărul pe care aceste ideologii îl ocultează. Este ceea ce au întreprins în ultimii ani printr-o serie de articole şi volume cei doi gînditori români pe care i-am amintit mai devreme, Mircea Platon şi Ovidiu Hurduzeu. Analiza ideologiilor contemporane, a obiectivelor reale pe care le urmăresc şi a modului în care ne putem elibera de aceste ideologii a fost dusă pînă la capăt cu grație, claritate şi foarte mult curaj în „A treia forță", text pe care-l putem considera manifestul *conservatorismului personalist*. Deşi la prima vedere un text teoretic, eseurile pe care le adună trebuie văzute mai degrabă ca o mărturisire decît ca o construcție teoretică, ca o atitudine mai mult decît ca o înşiruire de argumente. În rîndurile următoare voi încerca să prezint sintetic principiile afirmate în cadrul manifestului şi să subliniez totodată relevanța lor teologică în general şi cea politică în special.

Nu vreau să spun că în România de astăzi ar lipsi mărturisitorii; dacă ar fi aşa, nu ar mai exista nici o Românie, nici măcar România *lor*, a celor care dețin monopolul politic, economic şi cultural. Numai că, prin poziția pe care o ocupă în cultură, prin formația lor intelectuală, mărturia celor doi nu afirmă doar adevărul, ci ne arată şi cine sînt cei care-l ascund, şi de ce. De pildă, în „Renaşterea conştiinței...", O. Hurduzeu demonstrează că dificultatea intelectualilor români de a se orienta în peisajul culturii postmoderne este sporită atît de păstrarea involuntară a unor categorii conceptuale care sînt de mult depăşite, cît şi de integrarea voluntară într-un sistem care le oferă categorii prefabricate. Spre deosebire de Neil Postman şi de critica obişnuită a ideologiilor moderne, autorii manifestului „A treia forță" subliniază esența distructivă a oricărei ideologii: aceea de a-l construi pe om, dinafara lui, plecînd de la o anumită idee despre om. Or, dacă omul poate fi apărat, ne spun M. Platon şi O. Hurduzeu, aceasta nu se va putea realiza printr-o altă ideologie, adică printr-o altă idee despre om, ci numai plecînd de la omul real, de la omul ireductibil şi neasemănător: omul concret al cărui temei concret este dat de Persoana Fiului întrupat, răstignit şi înviat.

Reflectînd asupra acestei situații în care ne aflăm astăzi, cînd adevărul este tăinuit cu atît mai mult cu cît nimic nu pare să împiedice accesul la el, cînd mărturisitorii adevărului sînt brusc izolați astfel încît afirmarea lui să nu aibă nici o consecință *chiar dacă* ideea însăşi de adevăr a fost deja extirpată din conştiința oamenilor, cînd dialogul nu mai este cu putință decît între complicii la minciună, pe de o parte, şi mărturisitorii adevărului, pe de alta, am văzut că, în definitiv, situația aceasta nu este deloc nouă. Din perspectivă creştină, nu este vorba decît de o nouă radicalizare a vechiului conflict dintre omul vechi, mort în Adam, şi omul nou, viu în Hristos. Adevărul ascuns de lumea postmodernă este acelaşi adevăr căruia i s-au împotrivit toate culturile, toate timpurile, toate cetățile; postmodernitatea o face doar cu mijloacele sinucigaşe de care un Foucault sau Deleuze s-au folosit efectiv. Iar adevărul este acesta: că omul este mort, dar poate să învie.

Fiecare cultură, religie, filozofie pleacă de la o pereche fundamentală de contrarii: în Orient este vorba despre aparență-realitate, în platonism despre ideal-material, în existențialismul sartrian despre libertate-inautenticitate, etc. Din perspectivă creştină, de la Cădere încoace, pentru lumea creată distincția inițială dintre creat şi necreat este înlocuită cu distincția dintre moarte şi viață, distincție care străbate întreaga fire creată. Aceasta este noua separație cu care se confruntă lumea creată şi ea are precedență înaintea oricărei alteia: este limpede că cineva poate fi liber sau nu, poate exista cu adevărat sau nu doar în măsura în care este, înainte de toate, viu. Aşa că atunci cînd Hamlet meditează asupra lui „a fi sau a nu fi", el nu deliberează în gol, nu caută pretexte intelectuale pentru a-şi amîna acțiunea, ci aşază gesturile omului în locul lor propriu, proiectîndu-le pe fundalul veşniciei. Gesturile noastre şi deci viețile noastre contează cu adevărat, ne spune Hamlet, doar în măsura în care au consecințe veşnice. Numai că postmodernismul anulează din capul locului această confruntare fundamentală între religii, culturi şi filozofii: pentru intelectualul contemporan, toate aceste perechi de opoziții esențiale se reduc la nişte construcții intelectuale ale ideologiilor dominante. În monologul lui Hamlet nu vorbeşte Hamlet, şi nici măcar Shakespeare, ne învață maeştrii deconstrucției, ci instituția represivă a Bisericii elisabetane; de altfel, orice operă din istoria culturii, precizează intelectualul postmodern, nu reprezintă decît o manifestare a puterii politice.

Cum să vorbeşti cu cineva cu care nu poţi vorbi despre ceva pe care nu-ţi este îngăduit să-l numeşti a fost misiunea creştinilor dintotdeauna. Lazăr este simbolul cel mai elocvent al lumii în care trăim. Dar, spre deosebire de cel din Evanghelii, acest Lazăr, deşi aude din fundul mormîntului chemarea de a ieşi afară, nu vrea sa iasă, nu vrea să învie. Acest neprieten al Domnului preferă să putrezească în veci decît să recunoască faptul evident că sursa vieţii lui este înafara sa, adică în Persoana Fiului în care firea omenească este unită cu cea dumnezeiască. Precum mumiile antice care trebuie examinate în condiţii speciale de laborator, omul de astăzi ştie că se fărîmiţează dacă se închină Dumnezeului cel viu. Omul postmodern „nu-şi înclină capul înaintea nimănui", după cum îi descrie Czeslaw Milosz pe tăinuitorii adevărului („Slow River", în C. Milosz, *New and Collected Poems: 1931-2001*, Harper Collins, 2003, p. 20).

Aşadar, creştinii se află faţă de necreştini într-un raport cu totul diferit decît cel care exista între marii filozofi greci şi sofişti. Dacă cei din urmă se confruntau în cadrul unei culturi comune, în schimb, între creştini şi necreştini „s-a întărit prăpastie mare, că cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi" (*Luca* 16, 26): un mormînt gol ne separă în mod radical de restul lumii. Dialogul este aşadar imposibil: ei nu ar asculta nici dacă ar învia cineva din morţi, cum ne spune Hristos cîteva versete mai departe.

Dar atunci ce rost are mărturia şi la ce bun că am înviat, dacă întîlnirea este cu neputinţă? În primul rînd, mărturisim pentru că ni s-a poruncit (*Marcu* 16, 15, etc.). În al doilea rînd, mărturia este legată de propria noastră identitate. Spre deosebire de membrii comunităţii lipsite de însuşiri a lumii de astăzi, creştinul nu mărturiseşte pentru a participa la un mediu social, mărturisirea lui nu seamănă cu „adeziunea" grăbită faţă de Big Brother, el nu mărturiseşte pentru a deveni „ceva" ori pentru a „socializa", ci pur şi simplu pentru că este viu. Mărturia lui reprezintă mulţumirea pentru o viaţă pe care o primeşte dintr-o dragoste care este, ca orice dragoste, inexplicabilă. Şi care, tot ca orice dragoste, se vrea împărtăşită. Acesta ar fi încă un motiv pentru care creştinul mărturiseşte *public*: pentru a le vesti celor care încă nu s-au resemnat cu povara morţii că există o opţiune, că libertatea este opusul autonomiei.

În acelaşi timp, acţiunea creştinului nu are nimic în comun cu acel tip de umanism care se simte dator să „salveze omenirea". Misiunea conservatorismului autentic, arată Mircea Platon în „Ce-a mai rămas de apărat?", constă în afirmarea „definiţiei omului, a înţelesului naturii umane". Prin însăşi această afirmare este definită totodată şi esenţa epocii postmoderne, ca tăcere complice faţă de adevărul omului. Sarcina celor înviaţi constă prin urmare în apărarea adevărului naturii umane, o natură umană care se dezvăluie în taina persoanei care, la rîndul ei, este revelată în Taina Sf. Euharistii. Manifestul „A treia forţă" descrie singura atitudine politică pe care o poate adopta un creştin. Prin importanţa acordată memoriei şi prin întemeierea concretului şi a realului în Întrupare, este depăşită alternativa clasică stînga-dreapta şi, în acelaşi timp, este formulată acea miză politică şi existenţială care este singura demnă de om pentru că este singura care-i descoperă adevărul.

În calitatea sa de mărturisitor, omul este un paznic la porţile realului. Porunca de a păzi şi de a lucra grădina raiului (*Facerea* 2, 15) nu este anulată în urma păcatului, ci devine doar mult mai greu de realizat în intervalul de pînă la Întrupare. În timp ce intelectualul postmodern nu-şi poate îngădui nici o judecată de valoare, Mircea Platon vorbeşte despre omul *ireductibil* (vezi interviul pe care M. Platon l-a acordat lui Silviu Man pe www.bookblog.ro). Într-o lume în care a fi *neclasificabil* reprezintă criteriul identităţii autentice, a spune nu doar că există ceva ireductibil ci că tocmai omul reprezintă „atomul" realului, este un scandal – nu altul decît scandalul Întrupării. Fiindcă ceva poate fi ireductibil doar în măsura în care există un temei ontologic al realului, condiţie care intră într-un conflict de neîmpăcat cu principiile lumii intelectuale de astăzi.

Noutatea adusă de cultura postmodernă constă în respingerea realităţii naturii umane şi a adevărurilor universale. Creştinismul contemporan nu se mai confruntă, aşa cum s-a întîmplat pînă acum, cu o nouă viziune asupra naturii umane, ci cu una care contestă, într-o flagrantă contradicţie logică, posibilitatea de a rosti adevărul, posibilitatea oricărei viziuni asupra naturii uma-

ne. În lumea postmodernă, creştinului i se reproşează precum odinioară lui Lot: „eşti un străin, dar faci pe judecătorul!“ (*Facerea* 19, 9). În lumea postmodernă, omul este acceptat doar în măsura în care se desparte de natura sa umană, de adevărul omului. În această lume lipsită de criterii şi standarde, oricine judecă devine automat „străin“ fiindcă întrebuinţează nişte criterii şi standarde fără de care judecata nu este posibilă. Binele şi răul nu sînt nişte idei, înnăscute sau dobîndite, ci hotarele naturii umane. Lot, „străinul“, îi păzeşte pe cei doi oaspeţi ai săi de furia unei mulţimi stricate la propriu, în natura ei, o mulţime care nu mai poate fi recuperată fiindcă şi-a ieşit din hotarele firii (de aceea homosexualitatea este un păcat infinit mai grav decît desfrînarea sau uciderea şi de aceea orice creştin trebuie să-l denunţe cu încăpăţînare); stînd de pază la uşa casei sale (*Facerea* 19, 6) Lot îi înfruntă pe vrăjmaşii firii omeneşti a căror orbire spirituală va fi imediat apoi urmată de orbirea trupească: cei care refuză să vadă adevărul firii omeneşti vor sfîrşi prin a nu mai vedea omul cu totul.

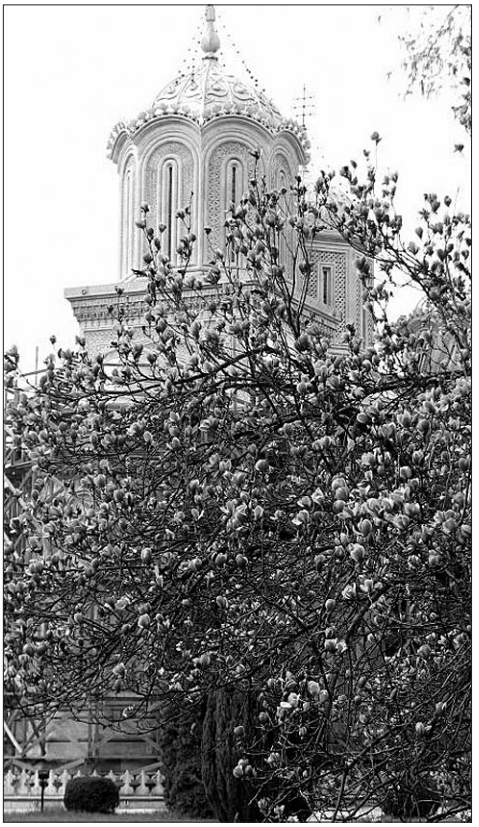

Omul sau este ireductibil, sau nu este om – acesta este tipul de alternativă pe care creştinismul trebuie să i-o prezinte lumii contemporane. În mod opus lui Lot, care poate fi descris ca un paznic al realului, intelectualul postmodern este un impresar al omului neclasificabil, al unui fel de om care este identic cu toţi ceilalţi oameni fiindcă nimeni nu mai are nici o trăsătură distinctivă în mod esenţial: roadele pămîntului, legumele şi fructele cultivate în lumea postmodernă şi-au pierdut gustul odată cu omul; iar omul postmodern şi-a pierdut gustul fiindcă s-a lepădat de miezul său. Cu o formulă sugestivă, M. Platon îl defineşte pe intelectualul de astăzi drept „sacerdot al nimicului“. Intelectualul este urmaşul gnosticilor, divinitatea lui este ideea, neant pur proiectat peste o lume de umbre.

În *Sfîrşitul lumii moderne*, Romano Guardini considera că acest nihilism absolut al lumii moderne l-ar putea ajuta pe om să vadă că nici o formă de idolatrie nu mai este posibilă, că toţi idolii – Cultura, Umanitatea, Istoria, Natura – au fost „demascaţi“ şi că acum s-ar vedea mai limpede că numai Întruparea poate garanta realitatea, sensul, valoarea fiinţei umane. Astăzi vedem că teologul german s-a înşelat: la douăzeci de ani de la publicarea cărţii lui Guardini, Foucault îl desăvîrşea pe Nietzsche, desfiinţînd sistematic orice pretenţie la posibilitatea şi transmisiunea cunoaşterii, la existenţa sensului şi a realităţii.

Yeats încă mai putea spune *„the centre cannot hold“*. În schimb, omul de astăzi întreabă mirat: *„what is «a centre»?“* De aici şi importanţa fundamentală a memoriei, ca exerciţiu de păstrare şi recuperare a sensului cuvintelor, a adevărului, a conservării şi afirmării corespondenţei dintre cuvinte şi lume. Înaintea întrebării lui Pilat, „ce este adevărul?”, Hristos tace. El nu putea răspunde fiindcă nu există nimic către care ar fi putut indica, pentru că în Persoana Lui semnificatul şi semnificantul noţiunii de „adevăr“ coincid. În Hristos avem în acelaşi timp depăşirea gîndirii şi întemeierea ei – depăşirea gîndirii, fiindcă adevărul nu este un concept, şi întemeierea ei, fiindcă adevărul există efectiv, în mod deplin, real şi viu ca Persoană.

Dar acest sens al memoriei este evident respins de gîndirea postmodernă, care fie încura-

jează doar acel tip de îndeletnicire arhivistică, de clasare şi înregistrare mecanică a unor lucruri care trebuie să rămînă exterioare, fie, printr-o manipulare ideologică a istoriei, denunță perspectiva pretins ideologică a istoriografiei tradiționale. Astfel, prin intermediul unor săpături mai mult sau mai puțin competente, sînt „excavate“ (pentru a folosi o terminologie foucaultiană) acele cazuri din trecut care condamnă trecutul în mod irevocabil. Istoriografia postmodernă prevalează mostre din trecut doar pentru a bloca orice acces la trecut. Or, cercetarea trecutului are rost doar în măsura în care ceva fundamental s-a petrecut acolo, ceva fundamental care asigură continuitatea şi legătura oamenilor în timp. Acest fapt fundamental care iluminează Istoria de la un capăt la altul în fiecare punct al ei este Întruparea-Răstignirea-Moartea-Învierea Fiului.

Dar dacă acesta este evenimentul fundamental al Istoriei, dacă acesta este temeiul realității, dacă pe această „piatră“ stă adevărul omului iar omul nu este adevărat decît în virtutea acestei întemeieri, urmează că omul, cel care păstrează memoria Adevărului, trebuie desființat. Foucault a înțeles cel mai limpede acest lucru elementar: Dumnezeu nu moare pînă nu moare şi omul. Modernitatea l-a „ucis“ pe Dumnezeu (în sensul ca l-a scos din orizontul Istoriei), iar postmodernitatea l-a „ucis“ pe om. Şi cum poate fi „ucis“ omul? Prin uitare: dacă în creştinism omul trăieşte fiindcă îl pomeneşte pe Dumnezeu şi este pomenit de Dumnezeu, necreştinul ştie că moare, sau riscă să moară, dacă aude de Dumnezeu. Dacă nu va auzi niciodată de Viață, omul nu va şti niciodată cît este de mort. Atunci cînd M. Platon îl defineşte pe intelectual drept „sacerdot al nimicului“, el l-a surprins totodată perfect pe Foucault şi întreaga cultură postmodernă. Cum spunea părintele Iustin Pârvu, problema intelectualilor nu este că sînt orientați spre Occident, ci că nu sînt orientați deloc şi, de aceea, „nu au convingeri temeinice, convingeri reale, ale vieții“. („Poate fi spovedit un preşedinte?“ Interviu publicat în *Ziua*, 20 ianuarie, 2001) Convingerile reale sînt cele „ale vieții“. Dacă „elitele nu cred în nimic, cu atît mai puțin în puterea ideilor de a schimba societatea“, după cum observă Ovidiu Hurduzeu, este tocmai fiindcă pentru „elite“ ideile sînt cele care contează, nu oamenii. Or, nu poți să crezi în idei decît dacă-ți pierzi mințile, precum Nietzsche, Foucault & Co.; de crezut, se crede fie în zei, fie în oameni, fie în Dumnezeu-omul – deşi, cea din urmă este singura afecțiune mintală pe care omul postmodern o consideră mortală!

Ceea ce-l împinge pe gînditorul creştin să apere adevărul omului nu este pasiunea intelectuală, datoria sau „dragostea“ față de „umanitate“, ori înflăcărarea unei firi idealiste, ci realitatea concretă a Întrupării. Datorită Întrupării, arată O. Hurduzeu, oamenii sînt *neasemenea* şi tocmai de aceea se pot întîlni şi au ceva esențial să-şi dăruiască. Omul este real în virtutea acestui eveniment, iar a afirma Întruparea nu este altceva decît respirația firească care însoțeşte noua viață a creştinului. Omul ireductibil este omul „al cărui centru de greutate este în afara sistemului“ adică, după cum o subliniază M. Platon în finalul articolului său, pe Golgota. Precum Lot care-şi aştepta oaspeții la poarta cetății, omul ireductibil este un marginal. Dar nu este un marginal în sensul dat de stînga acestui termen, ca unul care este exclus şi alungat la periferia cetății, ci este marginal tocmai pentru că este unul care include, el este marginal, mai precis, prin ceea ce include, prin ceea ce păzeşte: adevărul omului. Omul ireductibil, spre deosebire de intelectualul „sacerdot al nimicului“, este un paznic al realului, el stă la poarta realului determinat de Întrupare, Răstignire, Înviere şi Înălțare. Aceste repere *„nu sînt poziții metafizice* pe care omul trebuie să le accepte ca să evite o pedeapsă oarecare sau ca să i se dăruiască mîntuirea, *ci evenimente istorice*. Ele definesc coordonatele în care au fost create şi în care s-au aflat după Cădere şi se regăsesc în Hristos omul şi lumea. Din acest motiv, ele definesc adevărata natură a omului, adevărul istoriei. În afara acestora, creația e contrară naturii şi numai în ele îşi găseşte ea naturalitatea şi înaintează spre desăvîrşire“ (Panayotis Nellas, *Omul-animal îndumnezeit*, Deisis, p. 128).

Toți creştinii mărturisesc, şi fiecare gest al unui creştin ar trebui să fie o astfel de mărturisire. Ca în poemul lui C. Milosz, în preajma unui creştin, adică a unui om concret, „se dezvăluie primăvara şi cerul, mările şi fața pămîntului“, se dezvăluie realitățile ireductibile. Unii dintre creştini sînt însă chemați în mod special să-i înfrunte, în numele adevărului omului, pe tăinuitorii ade-

vărului viu şi dătător de viaţă. Dacă omul este o poartă a realului, atunci el trebuie să se străduiască s-o păzească atunci cînd vrăjmaşii realului o blochează, neagă că ar fi existat vreo poartă sau pur şi simplu o scot din ţîţîni, precum ne anunţă Hamlet: „Vremurile-s/ Smulse din ţîţîni. Ah, ce blestem/ Că eu m-am născut ca să le-ndrept!“ (II.v) Dacă în cetatea greacă, omul adevărat era filozoful-rege, în ordinea creştină omul împlinit este omul mărturisitor. În rîndurile următoare mă voi folosi anume de tema acestei tragedii shakespeariene pentru a ilustra mai clar situaţia României şi sarcina prinţilor-mărturisitori.

„Lumea-ntreagă e o scenă şi toţi oameni-s actori“ (*Cum vă place*, II.vii), afirma unul din oamenii care a ştiut poate cel mai bine ce-i lumea, scena şi actorul. Dacă toţi oamenii sînt actori, aceasta se explică prin faptul că, din capul locului, toţi oamenii sînt distribuiţi într-o singură piesă, indiferent de timpul şi de locul reprezentaţiei. Cu toate că uneori ni se pare că asistăm cînd la tragedii, cînd la comedii sau la simple farse, în realitate piesa este una şi aceeaşi: atunci cînd este privită dinspre Înviere, piesa este o tragedie (întrucît reprezintă, conform definiţiei lui Aristotel, imitaţia acţiunii unui om ales, adică a lui Hristos, Alesul lui Dumnezeu) care sfîrşeşte cu bine. Dimpotrivă, de fiecare dată cînd lipsesc reperele Răstignirii şi Învierii Fiului întrupat, piesa nu poate fi percepută decît fie ca o „tragedie“ în sensul comun al termenului, fie ca o satiră. Teatrul absurdului nu este decît forma ultimă la care ajunge viziunea dramatică atunci cînd cele trei unităţi veritabile sînt respinse sau uitate: unitatea de timp (33 A. D.), unitatea de loc (Ierusalim) şi unitatea de acţiune (Jertfa de pe Cruce).

Despre această piesă ambivalentă şi despre rolul nostru în ea va fi vorba în continuare. Şi pentru a sublinia caracterul dramatic reciproc al creştinismului şi al istoriei, mă voi folosi de *Tragedia lui Hamlet, Prinţul Danemarcei*, una din piesele cele mai izbutite ale celui mai mare dintre dramaturgii lumii. În definitiv, dacă e să existe un Ur-Hamlet care precedă şi inspiră piesa lui Shakespeare, acesta s-ar regăsi cel mai bine în drama creştină însăşi, a Regelui ucis pentru curajul său de a spune adevărul şi pentru iubirea lui eliberatoare. Tulburaţi de vestea învierii Lui, asasinii le-au poruncit slugilor să răspîndească pe tot cuprinsul regatului toate minciunile posibile: ba că trupul i-ar fi fost furat de ucenicii săi, ba că nu ar fi murit cu adevărat, ba că nici măcar nu ar fi existat în realitate, totul nefiind decît o poveste, un mit, o fabulă. Tot astfel, în *Hamlet*, regele legitim este asasinat de Claudius, fratele său, fără ca nimeni să bănuiască ceva. Încet, încet, din interes, frică, laşitate, indiferenţă ori prostie, aproape toată lumea a înghiţit minciuna lui Claudius devenit acum, prin căsătoria cu mama prinţului, şi rege, şi tată a prinţului moştenitor. Fiul bătrînului Hamlet, însă, precum Hristos în scena ispitirii din pustie, nu poate fi îmbrobodit: el ştie cine este tatăl lui, ştie cine este el însuşi, iar tatăl lui se întoarce din morţi pentru a-i cere să-i păstreze amintirea. Şi nu este cu totul singur, căci are un prieten de încredere, pe devotatul Horaţio. La prima vedere, cei doi nu pot face nimic, nu au nici o şansă: minciuna este universală, iar crima, săvîrşită prin picurarea îndemînatecă a otrăvii în urechea oamenilor în timp ce dorm, nu poate fi dezvăluită public. Pe de o parte, nu există dovezi directe şi nici martori ai crimei, iar pe de alta curtenii stau sub puterea seducţiei lui Claudius. Hamlet pune însă la cale un plan ingenios, prin care regele impostor va fi confruntat cu o piesă-oglindă în care acesta să-şi vadă chipul, firea sa adevărată. Planul reuşeşte doar în parte: deşi Claudius reacţionează violent, întrerupînd reprezentaţia pentru a se retrage mînios, asistenţa nu pricepe nimic, în ciuda faptului că piesa tocmai jucată rezuma evenimentele petrecute la palat în ultimele două luni (uciderea bătrînului Hamlet şi căsătoria lui Claudius cu soţia acestuia). De-abia în final, cu prilejul unei reprezentaţii organizate de această dată de Claudius (un spectacol de duel măsluit), Hamlet va reuşi, cu preţul propriei vieţi, să-l dea în vileag pe regele criminal. Înainte a-şi da duhul, Hamlet îi cere lui Horaţio să-i spună povestea.

Nu despre Danemarca ne vorbeşte Shakespeare, ci despre cetatea omului, cetate care putrezeşte din cauza unei crime şi a tăinuirii ei. De aceea este omul bolnav, în toate timpurile şi locurile. La răstimpuri, cei puţini care i-au rămas fideli victimei sînt cercetaţi de duhul ei. Istoria este o artă inspirată de-o muză. Întrucît orice creştin are vocaţia memoriei (*Luca* 22, 19), orice creştin este într-un sens „istoric“; cu atît mai mult creştinul care este istoric prin formaţie şi profesiune va fi

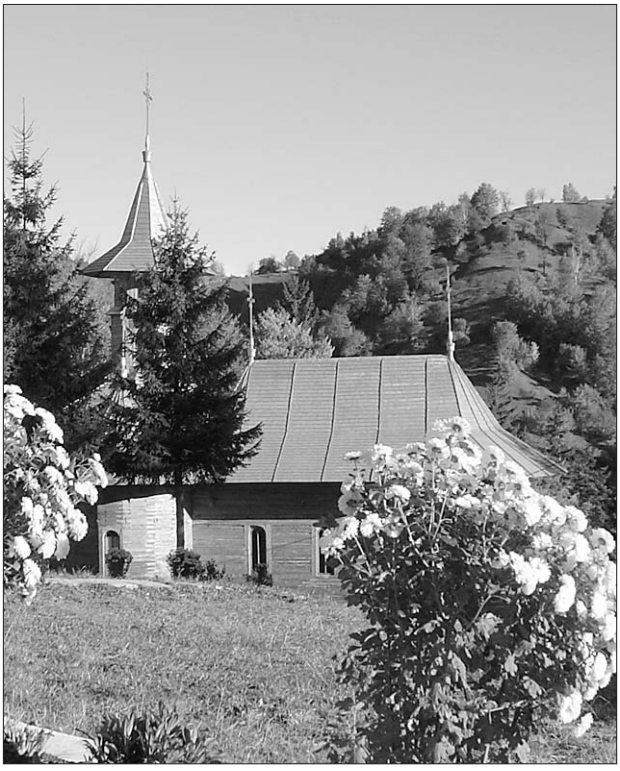

inspirat de o muză, sau, mai bine zis, de un duh: de Duhul Celui ucis. Un astfel de om cercetat astăzi de Duhul ne vorbeşte acum. Iar dacă cineva ar dori să-l împiedice, el avertizează cu o splendidă înflăcărare: „În numele Domnului, de nu-l voi preface în duh pe cel ce-mi stă în cale!" (*Hamlet*, I.iv.) Potrivit părintelui Nicolae Steinhardt, aceasta este ultima din cele trei soluții pe care le avem la îndemînă într-un univers distopic: este soluția celui care, în numele adevărului, „intră în ei ca un tanc". În România de astăzi, doi oameni „intră în ei ca un tanc", vorbind necruțător despre victimă, despre criminali şi despre complicii lor, tăinuitorii crimei.

Încă o dată, crima constă în ascunderea cu bună ştiință a adevărului despre om. Omul este fiu al regelui, adică icoană şi moştenitor al lui. Claudius, regele uzurpator, nu are nici tată, nici fii, ci doar supuşi. El nu are nimic şi pe nimeni de moştenit şi de aceea nu poate stăpîni decît în mod nefiresc, prin crimă, minciună şi seducție.

Hamlet nu este o piesă creştină, ci o dramatizare a creştinismului însuşi. Tocmai de aceea, piesa lui Shakespeare este la nesfîrşit relevantă. În contextul culturii postmoderne, dominantă astăzi în România ca peste tot în lume, *Hamlet* trebuie privită ca acea piesă-în-piesă, drept acea „mouse-trap" (III.ii) pregătită regelui impostor de singurii oameni care ştiau adevărul, Hamlet şi Horațio. Iată, astăzi, doi oameni care împărtăşesc exilul temporar al lui Hamlet făcîndu-l pe Claudius şi curtea lui să spere că-şi vor lăsa oasele pe-acolo, sau măcar amintirea patriei, îi spun României adevărul despre cei otrăviți, despre otravă şi otrăvitori. Ei îl sfidează pe Claudius, îl disprețuiesc pe Osric, îşi rîd de Guildenstern şi Rosencrantz, îl compătimesc pe Laertes (Claudius ştie cum să-i învrăjbească pe potențialii săi adversari) şi se miră de prostia lui Polonius. Mai ales, sînt gata să fie ucişi, adică să intre în plasa de tăcere aruncată peste România, fiindcă acolo, în această moarte spirituală, cuvintele lor vor răsuna cu atît mai puternic. După cum o spunea C. Milosz, „într-o încăpere unde toată lumea păstrează o conspirație a tăcerii, un singur cuvînt adevărat are efectul unui foc de armă".

Dar nu dovedeşte oare această impermeabilitate perfectă faptul că ne aflăm într-un univers de tip concentraționar? Iar pentru a pune un astfel de univers în criză, sau pentru a ne sustrage lui (ceea ce este totuna), avem oricînd la dispoziție oricare din cele trei soluții prezentate de Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii*: a mortului, a zurbagiului şi a eroului, un erou a cărui sursă de curaj nu se află în propriile puteri şi nici în aspirația la o glorie lumească, ci în harul lui Dumnezeu şi în rădăcinile neamului său, adică în cele două puteri care compun, vectorial, „A Treia Forță". Prin urmare, nici una din aceste soluții nu este „strict lumească", cum credea pe atunci părintele Nicu Steinhardt. O dată, pentru că nu există lucruri strict lumeşti în lumea omului: însăşi găsirea unei soluții şi aplicarea ei este un efect al harului. Dar, mai ales, pentru că aşa cum încheie chiar N. Steinhardt, „secretul celor care nu se pot încadra în hăul totalitar e simplu: ei iubesc viața, nu moartea".

Laşul şi licheaua

Mihail Albişteanu

În zilele campaniei electorale pentru locale, Gabriel Liiceanu a revenit cu un scurt excurs despre lichele, amintind publicului de „Apelul" său din 1989. Nu voi comenta în nici un fel comportamentul şi atitudinea civică pe care domnul Liiceanu le-a arătat în această perioadă şi nu voi face mai mult de o trimitere la acuzele aduse de Paul Goma. Ceea ce mă interesează acum este „licheaua eternă" (aşa cum o denumeşte domnia sa) – licheaua perenă românească i-aş zice eu –, căci ea pare uneori să fie indisolubil ataşată spaţiului nostru moral. Deseori s-a vorbit despre „trădarea la români" – şi s-a plecat de la atât de puţin românul Burebista, trecând prin agitatele secole al XIV-lea şi al XV-lea cu acei poate mai puţin cunoscuţi Vlad Uzurpatorul şi Radu cel Frumos (ca să nu mai pomenim de Petru Aron), pentru a ajunge la binecunoscutul episod al morţii lui Mihai Viteazul. Şi după ce am reuşit să ne transformăm în martiri ctitorii – precum Brâncoveanu –, ne-am dat definitiv în petic în timpul regimului fanariot, unde lichelismul a căpătat valenţe hiperbolice. Uciderea lui Tudor Vladimirescu, trădat – cum altfel? – a pus capăt perioadei. Cât chin pentru naţionaliştii secolului al XIX-lea să creeze o ţară din mehlemul fanariot! Cât de greu a fost, ce piedici au avut de trecut, într-o societate, devenită, pe alocuri o latrină morală, ne arată comediile lui Caragiale. Am putea spune că de lucrurile grave şi fără speranţă de îndreptare nu mai poţi face altceva, decât să râzi – aşa a făcut şi dramaturgul nostru, până a obosit şi a plecat din ţara în care „duhoarea" devenise „prea mare", într-o ţară normală – civilizata Germanie imperială.

Cu regret trebuie să observăm că nu putem arunca vina lichelismului nostru doar pe comunism. Că atunci a fost exacerbat, asta este altceva. Poate că de vină or fi lotrii cu care (aşa cum susţin unii istorici unguri „obiectivi") Traian ar fi umplut Dacia, sau poate este doar inerenta condiţie umană. Din păcate trebuie să recunoaştem că lichelismul, la noi, s-a manifestat, mult prea mult, în rândurile elitelor. Că este aşa o demonstrează şi faptul că a fost nevoie de un rege german ca să facă ordine în România secolului al XIX-lea – şi câte a mai avut de îndurat pentru atitudinea sa intransigentă. Dacă nu a reuşit să eradice „duhoarea" care l-a îndepărtat pe Caragiale, măcar a creat în vârful statului un bastion de corectitudine şi moralitate, care s-a menţinut şi în timpul urmaşului său. Războiul, dispariţia Partidului Conservator ca urmare a reformei agrare, alegerile bazate pe votul universal (pentru bărbaţi), dar mai ales venirea pe tron a primului „rege român" (aşa cum îl caracteriza Carol I pe tânărul prinţ, pentru că nu se ţinea de cuvânt şi întârzia la întâlniri) – Carol al II-lea au scufundat iarăşi ţara în mocirla din care părea că iese. Când peste acestea au venit rapturile teritoriale din vara anului 1940 şi războiul – pierdut, scena era deja pregătită pentru actul final al dramei care avea să zdrobească un popor. Comunismul, cu teribilele sale crime i-a dat lovitura de graţie. De ce să ne mirăm că în zilele noastre lichelele sunt la putere, atâta vreme cât au condus şi s-au perpetuat în ultimele şapte decenii?

Mulţi am fost păcăliţi în decembrie 1989 (şi domnul Liiceanu între alţii) când au văzut atunci explozia de curaj a tinerilor (care l-a îndemnat probabil să scrie respectivul „Apel către lichele"). S-a crezut atunci că începe o revoluţie morală şi lichelele au stat ascunse – nu datorită „Apelului" făcut lor de domnul Liiceanu, ci datorită disprețului de moarte al unei generaţii care a fost gata să se sacrifice. Dar revoluţia s-a încheiat la 20 mai, iar epilogul său a fost la 13-15 iunie. Primele alegeri libere postcomuniste au consfinţit victoria lichelelor asupra celor care făcuseră Revoluţia (câtă a fost ea): chiar dacă nu au adus, decât într-o măsură moderată, lichelele la putere, alegerile au demonstrat că este mai uşor să înlocuieşti două lichele cu alte câteva mii decât să scapi de întregul sistem, atât de bine consolidat după 1945. Lichelele au înţeles extrem de bine ce a

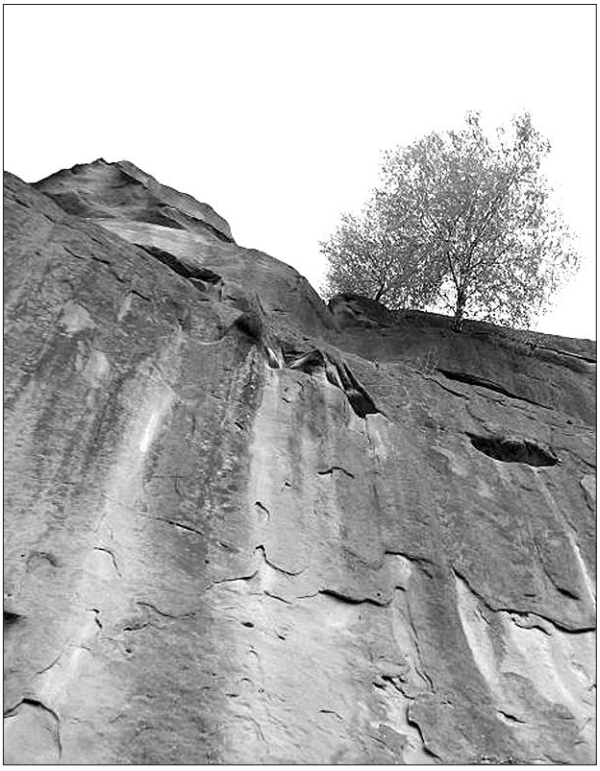

însemnat Duminica Orbului – anume că Restaurația lor era posibilă şi chiar probabilă. Trebuia doar un singur ingredient – tupeul – pe care acestea îl aveau din plin.

Asta au înțeles cu disperare şi tinerii – de aici încercarea de a repeta revoluția, la 13 iunie – şi poate că ar fi reuşit, dacă sistemul bine închegat al lichelelor nu ar fi apelat la aliații de nădejde, cei fără de care nu ar fi fost şi nu ar fi capabile să existe: marea masă tăcută, formată din micile lichele şi cei prea laşi să ia atitudine. Aceştia, care au stat în fața televizoarelor în decembrie 1989, sperând în căderea „dictatorului", primii din oportunism, iar ceilalți din bune intenții, pe care însă nu aveau curajul să le exprime, au fost cei care şi-au impus punctul de vedere la 20 mai 1990. Această masă tăcută şi-a făcut auzită atunci „vocea". Şi vocea aceasta cerea „ordine". Cei care, din laşitate nu au ieşit în stradă să lupte pentru un obiectiv dorit, cei care erau mulțumiți să scape de Ceauşescu şi să rămână într-un comunism „cu față umană", găsiseră, în sfârşit, modalitatea, nepericuloasă, de a ieşi în față: votul. Ei sunt cei care au avut neruşinarea să spună tinerilor care luptaseră: „mulțumim că v-ați sacrificat pentru noi, acum dați-vă la o parte!" Şi toți aceştia au decis, că singurii care întrupau şi puteau impune ordinea erau tovarăşul Ion Iliescu şi echipa lui. Iar când tinerii au încercat să-şi recupereze revoluția furată la 20 mai de marea masă laşă, reacția acesteia a fost pe măsură: să ne amintim de persoanele de felurite vârste, care băgaseră capul la cutie în decembrie 1989, dar care la 14 iunie 1990 îi ovaționau pe mineri în stradă. 14 iunie 1990 a arătat foarte clar diferențele dintre cei care protestaseră în 1977 în Valea Jiului şi în 1987 la Braşov şi tinerii din 1989: era diferența între cei care ieşiseră în stradă mai ales pentru că îşi simțeau stomacul amenințat şi cei care deciseseră să moară pentru o idee. Altfel nu putem explica cum (trecând peste epurările făcute de regim după 1977 în sectorul minier şi înlocuirile de personal – cu securişti) minerii s-au lăsat manipulați în 1990 să spargă capetele celor care nu mai voiau să vadă în fruntea țării un fost politruc şi echipa lui „de bine".

Problema României nu este deci licheaua (fie ea mare sau mică), ci laşul şi indiferentul, cei care, din frică sau pură comoditate lasă licheaua să se cațere. Poate că România are un procent considerabil mai mare de lichele față de alte state europene, dar cu siguranță, procentul mare al celor care se fac că nu văd şi nu aud, care nu vor să se implice, este cel care determină lichelele să acționeze cu atâta neruşinare. Nu lichelele sunt vinovate că au ajuns să conducă România, ci noi toți ceilalți care le-am permis şi sprijinit cățărarea către vârf, noi, cei care îi permitem primului miner al țării ca şi aproape octogenar fiind, să facă jocurile în țară. Cum să nu îşi permită el atunci să îl califice drept „lichea" pe chiar autorul „Apelului", numindu-l drept cel care „perturbă" (ce-i drept, nu cel mai important dintre perturbatori) „ordinea" în țară – vechea ordine atât de scumpă comuniştilor de frunte ca tovărăşia sa. Este oare vinovat acest politruc care nu mai vrea să iasă odată la pensie şi să ne lase? Desigur. Dar mai vinovați suntem noi, că îl lăsăm să îşi facă încă mendrele în viața politică românească.

Biserica, între comuniune şi comunitate de interese

Marcel Răduț Selişte

Sfântul Apostol Pavel ne învață că Biserica este Trupul lui Hristos şi Hristos este Capul ei. (Efes. I, 23; V, 23), iar Trupul are mai multe mădulare: „Căci precum trupul unul este şi are multe mădulare, iar toate mădularele trupului multe fiind, sunt un trup, aşa şi Hristos. Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toți, ca să fim un singur trup, fie iudei, fie elini, fie robi, fie liberi, şi toți la un Duh ne-am adăpat. Căci şi trupul nu este un madular, ci multe“ (I Cor. XII, 12-14). Această definiție ortodoxă a ceea ce înseamnă Biserica, definiție completată cu ceea ce ne mărturiseşte Simbolul de Credință despre Biserică – Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească – este cunoscută în mediile clericale şi printre credincioşi. O astfel de înțelegere strict teoretică a noțiunii de Biserică este însă inutilă dacă nu o însoțim şi de o asumare practică, în viața de zi cu zi a fiecăruia dintre creştini şi deopotrivă a tuturor creştinilor membri ai Bisericii Creştine. În realitatea vieții Bisericii au existat numeroase momente în care asumarea definiției pauline a fost incompletă sau chiar inexistentă şi pervertită de oameni prin slăbiciunile şi păcatele lor. Ereziile din primul mileniu de creştinism, al căror moment de victorie întunecată a fost Marea Schismă, degradarea dogmei în Biserica Romano-Catolică şi apariția sângeroasei Inchiziții, criza din Biserica Ortodoxă a Imperiului Bizantin aflat în decădere care a culminat cu o aşa-zisă „unire“ a ortodocşilor romei cu catolicii, cu puțin timp înainte de ocuparea Constantinopolelui de către musulmani, apariția Reformei şi a Contra-Reformei în Europa Occidentală, curente religioase şi politice cauzatoare de războaie religioase, fărâmițarea Bisericii Creştine Răsăritene în biserici autocefale locale, multiplicarea cultelor protestante şi neoprotestante pretendente la calitatea de biserici purtătoare ale mesajului creştin, toate aceste fenomene nu reprezintă altceva decât o îndepărtare de la definiția Sfântului Apostol Pavel. Biserica ce era cândva Una, Sobornicească şi Apostolească este acum o oglindă sfărâmată în zeci de cioburi, de diferite mărimi, o oglindă care în vremurile de început ale creştinismului reflecta Cerul Dumnezeirii.

Privind la evenimentele mai apropiate timpului şi locului nostru, vom observa că secolul XX a fost un fel de culme a crizei Bisericii Creştine. Cele două războaie mondiale, dictaturile fascistă, nazistă şi comunistă, secularizarea profundă a societăților democratice din Vestul Europei şi America de Nord au afectat atât structura Bisericii, cât şi mesajul acesteia. Aceste frământări au avut repercusiuni, cum era de aşteptat, şi asupra Bisericii Ortodoxe Române. Nu voi insista asupra aspectelor încă neclarificate ale relației Bisericii noastre cu regimul dictaturii comuniste – marea „necunoscută“ a istoriei BOR din secolul XX – cu toate că o mare parte din problemele care afec-

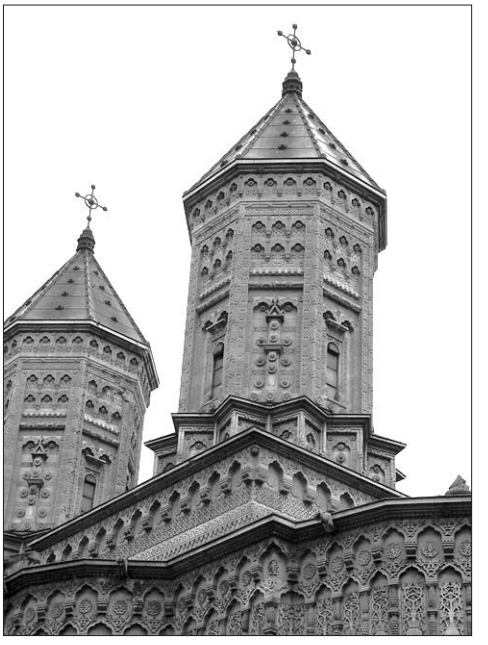

tează BOR îşi au cauzele în această relaţie. În actualul context istoric în care poporul român îşi duce existenţa – România ca ţară membră a Uniunii Europene, fenomenul globalizării, criza resurselor naturale – mult mai importantă îmi pare problema aplicării definiţiei pauline în viaţa de zi cu zi a clerului şi credincioşilor creştini-ortodocşi români. Evenimentele din decembrie 1989 care au provocat căderea dictaturii comuniste, dezbaterile intense din anii '90 legate de rolul şi locul Bisericii în viaţa societăţii româneşti, redescoperirea de către tineri a valorilor creştine ortodoxe păreau să reprezinte premizele unei relansări a activităţii Bisericii Ortodoxe Române şi mai ales ale unei reîncreştinări a poporului român grav pervertit de ateismul totalitarismului comunist.

Creştinism de paradă

Din nefericire, speranţele nu s-au confirmat decât într-o mică măsură şi la aproape douăzeci de ani de la dispariţia regimului comunist, Biserica noastră ni se înfăţişează mai mult ca o aglomerare de comunităţi de interese, decât ca un spaţiu al vieţuirii în comuniune hristică. În Biserica Ortodoxă Română apar în mod distinct mai multe categorii de comunităţi care ar fi chemate să trăiască într-o astfel de comuniune. Cea mai importantă comunitate este aceea a credincioşilor, a mirenilor. Conform recensământului din 2002, numărul credincioşilor creştini ortodocşi din România este de 18.817.975, adică 86,8% din populaţia ţării. Aplicând superficial aritmetica, am putea spune că poporul român este un popor creştin ortodox. Totuşi, această statistică este insuficientă. Dacă însoţim datele statistice privind apartenenţa religioasă pe care le oferă recensământul din 2002, cu datele statistice despre avorturile, natalitatea, violenţa în familie, divorţurile din România şi dacă privim spre mediul politic românesc ce transmite în societate o imoralitate ridicată la rang de mod de viaţă, atunci vom pune sub semnul întrebării valoarea de adevăr a acestui procent de 86,8% cu care în multe situaţii oficialii Bisericii se mândresc. A te declara creştin-ortodox e una, a trăi ca un creştin-ortodox este cu totul altceva. Administraţia bisericească este totuşi mulţumită de acest procent, de această recunoaştere formală a apartenenţei. Dacă nu ar fi aşa, am fi aflat de iniţiative ale acestei administraţii care să urmărească să afle, măcar la nivel statistic, cât mai înţeleg şi mai practică mirenii Bisericii din credinţa pe care o proclamă la recensământ. Cred că rezultatul ar fi înfiorător, asta numai dacă mă gândesc la imaginile şocante difuzate de diferite televiziuni în perioada Sfintelor Paşti, imagini înfăţişând credincioşi călcându-se unii pe alţii în picioare din dorinţa neînţeleasă şi nejustificată de „a lua primul lumină"!

Comunitatea mirenilor din Biserica noastră pare că şi-a asumat, în majoritate, o zicală din popor: „Să faci ce zice popa, nu ce face popa!" Există riscul ca această asumare să devină definitorie pentru relaţia mirenilor cu clerul ortodox şi indirect cu credinţa creştină ortodoxă. Mirenii încă merg la biserica din parohie să se cunune, să-şi boteze copiii sau să-şi îngroape rudele. Valoarea de viaţă şi de cunoaştere a acestor evenimente majore în viaţa unui creştin ortodox este însă necunoscută sau chiar pervertită. Mireanul merge la preot pentru cununie, botez sau înmormântare pentru că „aşa trebuie!". Nu caută să pătrundă în profunzimile cunoaşterii lui Dumnezeu pe care i le oferă minunatele noastre Sfinte Taine şi slujbe ortodoxe. Din păcate, nici preotul nu este preocupat să-l călăuzească pe mirean, ci are mai multă grijă faţă de beneficiile pecuniare pe care le obţine de pe urma cununiei, botezului sau înmormântării. În general, interesele comunităţii mirenilor din Biserica Ortodoxă Română gravitează în jurul unui confort psihic oferit de conformarea faţă de tradiţia moştenită în familie cu privire la relaţia lui cu preotul şi Biserica. Problema mântuirii sufletului, participarea regulată la Sfânta Liturghie, mersul la scaunul de spovedanie, rugăciunea ca parte a vieţii de familie, faptele bune, iertarea, iubirea de aproapele sunt chestiuni de care se îngrijesc prea puţini dintre credincioşii creştini-ortodocşi. Să nu confundăm credinţa adevărată cu procesiunile şi ceremoniile religioase, care la ceas de praznic adună mii de credincioşi pe Dealul Patriarhiei sau pe la vreo mânăstire vestită. Acestea nu reprezintă dovada că valorile creştine ortodoxe ar caracteriza cu adevărat viaţa mirenilor din Biserică şi în multe situaţii sunt doar mecanisme de *„public relations"* folosite de administraţia bisericească pentru buna imagine publică a Bisericii.

Comunitatea mirenilor își trăiește propriul creștinism, un creștinism înțeles la nivelul unor noțiuni foarte generale și amestecat cu tradiții și superstiții păgâne. Comuninea între membrii acestei comunități este temporară, cu ocazia unor sărbători bisericești sau evenimente din familie, și este lipsită de cele mai multe ori de dimensiunea duhovnicească și de finalitatea obștească.

Tradiționaliștii și „cumpărătorii“ de mântuire

Din marea masă a comunității mirenilor se desprind însă două grupuri care sunt tot mai vizibile în societatea românească a începutului de secol XXI. Pe de o parte, întâlnim grupul destul de redus ca număr, dar foarte activ în mărturisire al celor tradiționaliști, mireni care își asumă nu doar teoretic, ci și practic, valorile creștin-ortodoxe. Pe de altă parte, vom da de un grup format din oameni de afaceri și politicieni așa-zis creștini care încearcă să-și „cumpere“ mântuirea prin danii deosebit de generoase aduse Bisericii și dulceag lăudate și recompensate cu diferite distincții oficiale de către reprezentanții ierarhiei bisericești. Tradiționaliștii nu sunt agreați de administrația Bisericii, pentru că nu vor „să se adapteze“, nu acceptă „modernizarea“ Bisericii și pun prea des întrebări incomode despre moralitatea unora dintre membri clerului sau despre deciziile

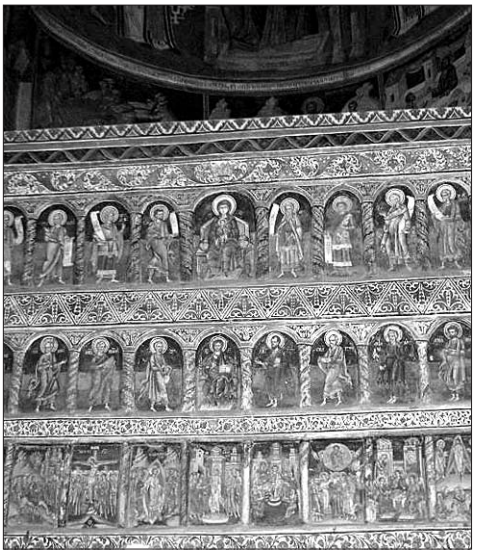

prin care administrația bisericească renunță la respectarea învățăturii de credință în schimbul unui câștig lumesc. Dimpotrivă, „binefăcătorii“ de genul lui Gigi Becali sau al fostului prim-ministru Adrian Năstase – ca să amintesc doar doi dintre „cumpărătorii“ de mântuire mult lăudați de unii ierarhi ai BOR – sunt așezați în fruntea meselor festive organizate pe la mânăstiri de protocol și foarte stimați de reprezentanții ierarhiei Bisericii. Nu are prea mare importanță că donațiile sau aranjamentele făcute în favoarea BOR de acești „binefăcători“ au ca sursă vreun act imoral sau chiar ilegal. Între tradiționaliști și „binefăcători“, administrația bisericească îi alege pe aceștia din urmă și astfel, poate fără voie, promovează în fața mirenilor de rând, ca „modele de viață creștină“, persoane controversate și imorale care prin acțiunile lor politice sau economice au contribuit la jefuirea și sărăcirea României.

Alături de comunitatea mirenilor, un rol deosebit de important în viața Bisericii noastre îl are comunitatea preoților de mir, preoții din parohiile ortodoxe răspândite pe tot cuprinsul țării. Preoții sunt chemați a fi purtătorii și mărturisitorii învățăturii de credință, cei care, prin puterea Sfântului Duh, administrează Sfintele Taine ale Bisericii, oameni sfințiți și model de viață pentru mirenii din parohia pe care o păstoresc. Altfel spus, preoții sunt sau ar fi necesar să fie Chipul lui Hristos printre oameni. Organizați în structuri care s-au birocratizat puternic după 1989, dependenți de grupurile de interese care uneori controlează diferite domenii de activitate din Centrele Eparhiale, preoții de mir nu au reușit, în cei optsprezece ani de democrație post-decembristă, să risipească și să arunce în uitare vorba de care pomeneam în rândurile de mai-sus: „Să faci ce zice popa, nu ce face popa!“ O monitorizare simplă, fără a intra în prea multe detalii de statistică, a presei românești locale și naționale din ultimii zece ani ne oferă ca rezultat sute de cazuri de preoți acuzați de îmbogățire imorală, de practici necreștine, ba chiar de fapte penale. Bunăstarea pe care o dobândesc mulți dintre preoții de mir prin administrarea avuției parohiei – avuție în acumularea căreia un rol major îl au taxele percepute pentru serviciile religioase și proprietățile parohiei – a determinat o mulțime de tineri să îmbrățișeze cariera de preot privită ca o cale lejeră

de atingere a prosperității materiale. Transformarea preoției din Taină în carieră lumească generatoare de belşug material a provocat o degradare treptată a asumării misiunii de păstorire a poporului la nivelul multora dintre preoții de mir. Credincioşii nu mai află în preotul lor pe trimisul lui Hristos, pe omul înduhovnicit care îi învață despre sensul vieții pământeşti şi dobândirea veşnicie, pe educatorul care îi dojeneşte pentru faptele rele, pe doctorul şi binefăcătorul care îi ajută în momentele lor de slăbiciune trupească şi sufletească. Preotul de mir s-a transformat pentru mulți dintre credincioşi într-un simplu „oficiant" de slujbe şi ceremonii religioase sau şi mai grav, într-un comerciant care, contra unei sume de bani destul de substanțiale, îți vinde produsele sale: cununia, botezul, înmormântarea, sfeştania...

Clanurile popești

În oraşele mari şi în comunele prospere putem întâlni uneori adevărate familii preoțeşti în care preoția a fost transmisă din tată în fiu, într-un fel de spirit iudaic. Prosperitatea acestor familii este evidentă. Preoțimea de mir a devenit o castă cu reguli proprii, care luptă pentru propria bunăstare, administrând relația credincioşilor cu Dumnezeu. Sunt de mult apuse vremurile în care preotul de mir înființa în parohia sa o cantină a săracilor, o bibliotecă, o şcoală de duminică pentru copiii săraci (vorbim de majoritatea slujitorilor, nu de toți). Despre mărturisirea lui Hristos chiar cu riscul de a merge şi a muri în închisoarea, aşa cum au făcut mii de preoți în perioada regimului comunist, este inutil să mai vorbim. Nu am fi înțeleşi de „negustorii de Hristos".

Ierarhia Bisericii nu s-a preocupat cu seriozitate de viața morală a preoțimii de mir. Formal, la nivelul fiecărei Eparhii a BOR se organizează periodic conferințe preoțeşti în care se dezbat problemele specifice păstoririi unei parohii, se fac instruiri, se transmit îndrumări, ba chiar se judecă în consistoriu cazurile mai grave de abatere de la disciplina bisericească. Pe hârtie, în administrația bisericească există o mare grijă pentru monitorizarea vieții şi activității preoților de mir. În practică, însă, în rândul multora dintre preoții de mir predomină o rutină plictisită, lipsa de preocupare pentru catehizarea credincioşilor, ignorarea problemelor sociale cu care se confruntă membrii parohiei şi goana după prosperitatea personală. Ca şi când situația nu ar fi suficient de serioasă, din partea Sfântului Sinod preoții au primit acceptul de a se implica în viața politică prin candidaturi independente pentru consiliile locale şi județene, astfel că lista de ispite lumeşti la care sunt supuşi preoții de mir a fost completată cu încă o ispită. Există însă şi zone de lumină în comunitatea preoților de mir. Putem afla destule parohii în care preotul este iubit de credincioşi nu pentru că „vorbeşte frumos", ci pentru că este implicat în rezolvarea problemelor de viață pe care le au oamenii din parohia pe care o păstoreşte. Cunosc preoți de mir care au înființat grupuri parohiale de tineret şi fac o frumoasă şi eficientă lucrare de catehizare cu tinerii parohiei. Am văzut preoți care îi catehizează pe candidații la Taina Cununiei, care fac filantropie pentru bătrânii, săracii şi bolnavii parohiei sau care editează şi distribuie lunar o foaie parohială de învățătură. Am întâlnit preoți de mir care nu fug de parohia săracă de țară unde au fost rânduiți să slujească şi care îşi fac datoria față de Dumnezeu şi Biserică în ciuda resurselor limitate de care dispun. Avem preoți de mir care au darul scrierii de cărți şi de studii teologice de mare valoare duhovnicească şi dogmatică şi despre care putem mărturisi că reprezintă cu onoare intelectualitatea creştină din România. Avem speranță, lumina nu s-a stins. Totuşi, întunericul este încă prea mare...

O a treia comunitate din cadrul Bisericii noastre este formată din membri administrației bisericeşti. Teoretic, administrația bisericească, acest lanț format din componentele administrative ale Bisericii, are rolul de a chivernisi resursele umane, materiale şi financiare ale Bisericii. Administrația bisericească este un fel de interfață atât între membrii Bisericii, cât şi între Biserică şi societate. Din nefericire, administrația Bisericii a fost afectată de fenomenele nocive din viața altor instituții importante pentru societatea românească de după 1989. Corupția, traficul de influență, nepotismul şi birocratizarea au adus multe prejudicii bunului mers al administrației bisericeşti. Schimbarea de generații produsă în ultimii ani în interiorul acestei administrații a lăsat impresia că imoralitatea s-a diminuat şi că a lăsat

locul unei anumite eficienţe. În cuprinsul eparhiilor Bisericii noastre au apărut numeroase centre de asistenţă socială, au fost înfiinţate organizaţii neguvernamentale filantropice şi culturale păstorite de Biserică, au apărut posturi de radio şi periodice creştin-ortodoxe, s-au dezvoltat puternic activităţile economice ale Bisericii. În aparenţă se putea spune că se merge pe un făgaş bun, însă în realitate criza morală a reapărut. Schimbarea de generaţie nu a fost suficientă pentru că o parte din noii administratori, oameni tineri şi bine pregătiţi profesional, au legături de rudenie şi mai ales de mentalitate cu cei vechi. Acum avem de a face în multe cazuri cu un fenomen mai grav decât simonia sau arghirofilia. În administraţia bisericească au apărut cei care mimează slujirea Bisericii. Mecanismele pe care le dezvoltă Biserica în domeniul filantropiei, al educaţiei, al culturii, al mass-media sau al activităţii economice sunt pe cale de a fi infestate de aceşti „mimi". Grupuri bine organizate şi formate din reprezentanţi ai unor clanuri preoţeşti sau ai unor „protejaţi" – favoriţi ai unor ierarhi – controlează în interes propriu o parte din noile componente ale administraţiei pe care Biserica le dezvoltă în relaţia ei cu credincioşii şi societatea. Administraţia bisericească este formal condusă de ierarhi, dar, pe măsură ce aceste grupuri dobândesc un tot mai mare control asupra sistemului, este posibil ca raportul de forţe să se inverseze. Ceea ce este deocamdată doar o stare de excepţie de la regulă, de la normalitate, poate deveni o pseudoregulă şi o stare care să caracterizeze administraţia Bisericii noastre. Descoperim deci că în unele cazuri administraţia bisericească este după chipul administraţiei laice, cu aceleaşi lipsuri grave. Diferenţa este că din faţa administraţiei laice poţi să fugi fără să te sminteşti şi să-ţi pierzi sufletul...

Taberele ierarhilor

O a patra comunitate de interese din Biserica noastră este lumea ierarhilor noştri, o lume încă ascunsă în spatele unei cortine frumos decorate în culorile veşmintelor înalţilor slujitori ai Bisericii. Prin voia lui Dumnezeu, un colţ al acestei cortine s-a ridicat anul trecut, în perioada luptei pentru scaunul patriarhal. Atunci, credincioşii de rând au avut ocazia să afle despre luptele de interese din interiorul Sfântului Sinod, despre această permanentă confruntare între lumină şi întuneric în care sunt implicaţi şi ierarhii noştri. În comunitatea ierarhilor Bisericii noastre vom întâlni oameni pentru care a fi urmaşul Sfinţilor Apostoli reprezintă o înaltă misiune asumată în faţa lui Dumnezeu. Avem ierarhi înţelepţi, care refuză compromisul în faţa ispitelor acestor timpuri şi aleg să-L mărturisească pe Hristos. Avem însă şi ierarhi care se înconjoară de luxul lumesc şi aspiră la dobândirea puterii în Biserică, o putere privită nu ca puterea conducătorului care vrea să slujească aşa cum a făcut Hristos, ci o putere utilizată ca instrument de satisfacere a unor orgolii străine de duhul credinţei creştine ortodoxe.

În ultimul timp, o influenţă crescândă o au ierarhii care afişează o aşa-zisă deschidere spre „modernizarea" Bisericii. În demersul lor, se folosesc de ecumenism, de relaţia cu Vaticanul, dar şi de colaborarea cu mediul politic din România. Asistăm la un fel de manipulare a unor noţiuni precum „progres", „adaptare", „colaborare" prin ignorarea adevăratului înţeles pe care aceste noţiuni îl au din perspectivă creştin-ortodoxă. Mărturisirea credinţei ortodoxe către cei căzuţi în rătăcire de-a lungul istoriei devine astfel pretext pentru căderi de la credinţă în cadrul mişcării ecumenice. Mirajul dobândirii de burse de studii sau de fonduri din partea diferitelor organizaţii ecumenice a provocat o falsă efervescenţă ecumenică în unele eparhii ale Bisericii. În realitate, ecumenismul declarat de către reprezentanţii pe care îi are acest curent în Sfântul Sinod şi în Biserică este, în cele mai multe cazuri, nesincer şi dictat doar de interese lumeşti. În relaţia cu Vaticanul, ierarhia Bisericii noastre a comis de asemenea suficiente erori pentru a ne dovedi că şi abordarea acestei relaţii a fost greşită. Vaticanul are ca întotdeauna în istoria sa, un plan de acţiune bine elaborat cu privire la BOR. Papalitatea foloseşte biciul şi zăhărelul în aplicarea acestui plan. Pe de o parte, se oferă Bisericii noastre burse de studii la instituţiile academice catolice, ajutoare financiare şi bunele oficii ale Vaticanului pe lângă diferite instituţii europene. Pe de altă parte, papalitatea utilizează Biserica Greco-Catolică din România ca un instrument de presiune şi prozelitism. Ierarhia ortodoxă uită faptul că în nume-

roase cazuri greco-catolicii au provocat stări de tensiunie la ordinul sau sub îndrumarea Vaticanului. Ierarhii noştri nu reuşesc să se adapteze ritmului impus de Vatican în relaţia dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Catolică. Apar erori de evaluare în baza cărora se comit acţiuni cu efecte grave asupra vieţii Bisericii noastre, aşa cum a fost capitularea reprezentanţilor noştri la întâlnirea de la Ravenna din 2007, când indirect s-a acceptat primatul papal.

O altă dimensiune specială a activităţii ierarhilor adepţi ai „modernizării" Bisericii este aceea a relaţiei cu clasa politică românească. O relaţiei de altfel necesară într-o ţară democratică. Însă nu relaţia ca noţiune este problema, ci conţinutul acestei relaţii. Biserica a reuşit să obţină de la clasa politică din România post-decembristă numeroase avantaje: predarea religiei în şcoală, retrocedarea proprietăţilor Bisericii, salarizarea clerului, finanţarea unor programe sociale şi educative etc. Am pierdut însă respectul din partea politicienilor, prin faptul că ne-am implicat în jocurile politice ale acestora. În schimbul diferitelor gesturi făcute de politicieni în favoarea Bisericii, unii ierarhi au acceptat calitatea de „agenţi electorali" pentru aceştia. Glasul profetic al Bisericii a amuţit. Prea puţini ierarhi au avut curajul să-i dojenească pe politicieni pentru comportamentul lor imoral sau pentru jaful la care au supus ţara. Reprezentanţii Bisericii au renunţat la a mărturisi valorile creştine în relaţia lor cu politicienii. Politicienii s-au lepădat însă de această relaţie atunci când interesul le-a dictat o astfel de atitudine...

Nădejdea ne e în mănăstiri

Ultima, dar nu cea de pe urmă comunitate de interese din Biserica noastră este formată din vieţuitorii mânăstirilor. Într-o bună măsură acolo ne este nădejdea. În mânăstirile ortodoxe care înfrumuseţează ca nişte flori chipul ţării, i-am aflat pe marii noştri duhovnici. De acolo, din mânăstiri izvorăşte lumina credinţei noastre şi este transmisă către popor prin intermediul ierarhilor care îşi respectă slujirea asumată, al credincioşilor şi preoţilor de mir care vin în pelerinaj la mânăstire pentru a afla cuvânt de învăţătură şi călăuzire către Dumnezeu. Războiul dintre lumină şi întuneric este prezent însă şi în viaţa de obşte a mânăstirilor. Duhovnicii cu inima sus, la Dumnezeu, sunt tot mai puţini. Setea după duhovnici reapare. Chemarea spre viaţa de mânăstire este tot mai redusă în rândul poporului, prea puţini tineri se mai încumetă să purceadă pe drumul plin de greutăţi al călugăriei. Duhul lumesc bântuie pe la porţile mânăstirilor. Mânăstirile încep să fie transformate în obiective turistice, lumea vine la mânăstire nu pentru a se mărturisi, pentru a căuta vindecare la boala sufletului, ci mai degrabă vine la odihnă. Petrece mireanul câteva zile în confortul pensiunii mânăstirii, merge dimineaţa – dacă merge – la Sfânta Liturghie şi restul zilei mănâncă, face drumeţie prin munţii din jur, se odihneşte. Întors acasă, se poate lăuda că a fost la mânăstire.

Uneori întâlnim printre monahii şi monahile noastre şi persoane care transformă călugăria în carieră. Se alipesc de vreun ierarh, se luptă să devină stareţ, arhimandrit, visează la episcopat, urmează doctorate în teologie, scriu cărţi, înfiinţează centre de consiliere, se implică în felurite activităţi culturale, aproape că trăiesc în lume. Chilia este uitată, devine doar loc pentru somnul de noapte şi nu spaţiul rugăciunii cu lacrimi şi al vederii de Dumnezeu. Căutarea sfinţeniei se transformă în căutarea succesului în noua carieră – cariera de călugăr. Poate că dintr-un astfel de mediu apar uneori ierarhi care nu înţeleg slujirea la care îi cheamă Dumnezeu...

Acestea sunt marile comunităţi de interese din Biserica noastră. Comuniunea este treptat înlocuită de comunitate, o comunitate legată nu prin mărturisirea celor dumnezeieşti, ci prin realizarea intereselor lumeşti. Reîntoarecerea la comuniune în Biserică şi păstrarea comuniunii acolo unde aceasta este intactă reprezintă ţeluri deosebit de importante pentru creştinii ortodocşi ai vremurilor noastre. Mântuitorul nostru Iisus Hristos s-a rugat „ca toţi să fie una" (Ioan XVII, 21) şi cu certitudine că El nu se referea la aspectele administrative, formale ale Bisericii Sale, ci la comuniunea noastră întru Hristos. Reaşezarea în comuniune este singura cale de a mărturisi pe Hristos acestei lumi şi mai ales, este condiţia cea dintâi pentru a păşi pe drumul dobândirii mântuirii noastre ca indivizi şi ca neam. Dumnezeu să ne ajute!

Naţiunea şi naţionalismul în viziunea lui Nicolai Berdiaev (I)

Cristi Pantelimon

Suntem obişnuiţi cu ideea dreptului internaţional, ca regulă de convieţuire ce decurge din drepturile naţiunilor individuale. Cu alte cuvinte, regulile internaţionale sunt urmarea unor principii corecte ce rezultă în mod obligatoriu din filosofia drepturilor popoarelor. Dar ce sunt aceste drepturi ale popoarelor? Sunt ele drepturi „naturale“, în maniera în care se vorbeşte despre aşa ceva în cazul indivizilor? Răspunsul „diplomatic“ la această întrebare este afirmativ. Popoarele sunt subiecte ale dreptului internaţional cu acelaşi statut în lume, cu aceleaşi drepturi, cu alte cuvinte. Egalitatea acestor drepturi este chiar baza de principiu pe care se stabileşte aşa-numitul drept internaţional.

Drepturile popoarelor

Gânditorul rus răstoarnă viziunea modernă asupra dreptului popoarelor la autodeterminare (pe care se întemeiază, aşa cum se ştie, ideologia păcii de la Versailles – de inspiraţie wilson-iană) şi vorbeşte despre drepturi ale popoarelor diferenţiate în funcţie de momentul istoric. Aşadar, nu există un drept al popoarelor abstract, general, universal, ci unul ţinând mereu de contextul istoric, mai bine zis de capacitatea de moment a poporului respectiv de a „face“ istorie. Popoarele au şi momente slabe în viaţa lor, în devenirea lor. Aceste momente slabe nu pot fi însoţite de drepturi inalienabile. Pur şi simplu Berdiaev produce un argument de natură geopolitică din arsenalul lui *Realpolitik*, atunci când afirmă cele de mai jos. Nu numai că acelaşi popor nu are aceleaşi drepturi în diferite epoci istorice, dar drepturile diferitelor popoare sunt diferite în acelaşi moment al istoriei. Acesta deja este un principiu de inegalitate în viaţa popoarelor, în viaţa drepturilor acestora, prin care se poate strecura ideea că popoarele sunt inegale în istorie. De fapt, Berdiaev chiar asta susţine. Luptând împotriva principiilor uniformizatoare ale umanismului şi socialismului, el crede că nu există un drept egal al tuturor popoareor, ci că *popoarele, la fel ca indivizii, sunt inegale în istorie*. Această inegalitate nu este, la rândul ei, abstractă. Nu este, prin urmare, un principiu în sine, cu care s-ar putea legitima nedreptăţile unor popoare mai puternice asupra altora mai slabe, ci este rodul unei stări de fapt, al unei puteri diferite de a rezista valurilor istoriei. „Fiecare naţionalitate, în diferite perioade ale existenţei sale, are diferite drepturi. Şi toate naţionalităţile istorice au drepturi diferite. Aceste drepturi nu pot fi egalizate. Ierarhia naţionalităţilor este complicată. Este fără sens şi ridicol să aplici aceeaşi măsură abstractă în aprecierea drepturilor naţionalităţii ruse şi a naţionalităţii armene, georgiene sau tătare. Este fără sens şi ridicol să aplici aceeaşi măsură abstractă în aprecierea drepturilor naţionalităţii germane şi ale naţionalităţii spaniole într-un moment dat al istoriei. În viaţa naţiunilor sunt perioade de înflorire şi perioade de cădere, perioade de înaltă încordare a propriilor forţe şi perioade de slăbiciune. Iar drepturile lor la autodeterminare în asemenea cazuri sunt diferite. Chestiunea privind drepturile naţionalităţilor la autodeterminare nu este de natură abstract-juridică, ea este, înainte de toate, o chestiune biologică, este, la urma urmei, o chestiune mistico-biologică. Ea se reazămă pe baza vitală iraţională, ce nu se lasă a fi raţionalizată juridic şi moral. Toate naţionalităţile istorice au drepturi cu totul diferite, neegale şi ele nici nu pot formula pretenţii identice. În inegalitatea istorică a naţionalităţilor, inegalitatea propriei lor greutăţi, în preponderenţa istorică ba a unora, ba a altora dintre naţionalităţi, este conţinut marele adevăr, este împlinită legea morală a

realității, atât de neasemănătoare cu legea realității individuale".

Astfel de afirmații ne previn că nu în orice epocă istorică popoarele pot să cucerească sau să recupereze ceea ce au pierdut (dreptul lor asupra unor teritorii, de exemplu), ci că e nevoie de un efort de recâştigare a acestor drepturi de fiecare dată. Aşa cum națiunea este un „plebiscit cotidian", cum spunea Renan, la fel şi drepturile naționale reprezintă un efort cotidian de afirmare a națiunii, un „plebiscit" de altă natură, dar în fond tot un plebiscit, adică un act de voință, de încordare generală. De altfel, dacă ar exista un astfel de for internațional abstract al drepturilor po-poarelor (ceea ce vrea să fie astăzi, ca şi în perioada de după primul război mondial, ONU sau Societatea Națiunilor, cum se numea atunci), nu am putea înțelege de ce, în urma unui tratat ca cel de la Versailles, care avea garanția totală a marilor puteri ale momentului, toată lumea a rămas cu impresia că Viena a fost „asasinată", iar Germania pur şi simplu încurajată, indirect, la reînarmare. Tratatul cu pricina, de o nedreptate flagrantă, din punctul de vedere al învinşilor, neagă orice fel de suport definitiv al ideii de drept al popoarelor, iar unii contemporani lui au simțit acest lucru. Iată, de exemplu, cazul lui J.M. Keynes, un spirit viu, care s-a implicat în problematica economică a tratatului de la Versailles. Opiniile sale despre acest tratat au fost extrem de dure. Aceste opinii trădează exact situația despre care amintea Berdiaev, anume aceea a drepturilor națiunilor reale în istorie: când Franța a putut să dea o lovitură ucigătoare Germaniei, după primul război mondial, ea nu a ezitat să o facă, deşi mişcarea, din punct de vedere geopolitic, s-a dovedit extrem de riscantă. În momentul Versail-les însă, „drepturile" Germaniei au fost mai mult decât ignorate de francezi. Astfel de exemple istorice de umilire a învinşilor de către învingători (*vae victis*, cum spuneau romanii) sunt la discreția celor care studiază raporturile reale dintre popoare şi nu principiile juridice abstracte ale drepturilor inalienabile ale națiunilor.

Eliberatorii sunt tirani

Principala țintă a atacurilor lui Berdiaev este viziunea raționalist-sociologizantă asupra națiunii, care s-a impus odată cu ideologiile moderne din aria secolului al XVIII-lea şi a culminat cu marxismul şi comunismul. Aceste ideologii „desfac" națiunea din leagănul ei istoric şi o privesc cu totul abstract, neputând intui ceea ce filosoful rus numeşte „taina" unei națiuni, specificul ei inefabil. Acesta este tocmai rezultatul dezvoltării aparte a națiunii, dezvoltare care are loc în timp îndelungat, în condiții aparte, de la caz la caz. Cei care, în numele unor ideologii abstracte, vor să „elibereze" națiunile sunt adesea mai departe de spiritul viu al acestor națiuni decât cei care, nefiind interesați de nici o ideologie eliberatoare, nu încearcă să pună în calea națiunii „barierele" eliberării. Paradoxul este la el acasă: adesea, cei care par a elibera o națiune, nu fac decât s-o ignore în adevărul ei fundamental. Desigur, Berdiaev are aici în vedere revoluționarii ruşi animați de ideile „pure" ale comunismului: „Lupta voastră pentru eliberarea naționalităților asuprite şi pentru egalizarea lor este o luptă internațională, o luptă geometrică, o luptă care abstrage şi separă pe omul național de omul viu, de mamă şi patrie. «Opresorii» naționalităților recunosc câteodată mai multe decât «eliberatorii». «Asupresc» pe omul viu național, cel cu neamuri şi alcătuit din carne şi oase, dar «eliberează» pe omul abstract, geometric". În aceste rânduri aproape pătimaşe, Berdiaev atacă la rădăcinile sale răul istoric al abstractizării şi geometrizării gândirii politice prin ideologie. Orice ideologie este abstractizantă, chiar cele care pretind, cum este cazul ideologiilor de stânga, că vin în sprijinul celor oropsiți. Cu atât mai mult trebuie să fim precauți cu ideologia internaționalismului comunist, cu cât, în formula ei teoretică, ea tinde să depăşească națiunea în favoarea internaționalizării frăției dintre proletari. Prin urmare, „popoarele" sunt eliberate numai într-o dimensiune a lor, cea proletară. În însăşi matricea lor, ideologiile sunt creații abstracte, idei anchilozate, care nu fac altceva decât să acopere realitatea concretă, istorică şi s-o desfigureze. În paradoxul de mai sus, al oprimării popoarelor de către eliberatori şi al „eliberării" lor de către cei care le oprimă, se poate desluşi puterea extrem de limitată a ideologiei de a rezolva dramele lumii. În fond, spune Berdiaev, cel care oprimă un popor trebuie să cunoască bine şi să recunoască firea acelui popor, să țină cont de psihologia etnică, de istoria lui, de inimitabilul acelui popor. Oprimarea este adesea mai naturală decât încercarea grăbită de eliberare. Căci în actul istoric al „opri-

mării“ s-a format chiar firea etnică. În schimb, o revoluție grăbită nu poate elibera ceea ce istoria a legat de veacuri. Cei care pretind că eliberează popoarele în momentele de încleștare ale revoluțiilor procedează fără simț și tact istoric, eșecul lor fiind lamentabil. Așa se și explică de ce popoarele sunt reticente cu cei care le promit rapida eliberare. Ele presimt că valul ideologic, paravanul sub care se ascund revoluționarii nu poate dura prea mult și că istoria îl va da la o parte la fel de repede cum l-a adus. Revoluțiile sunt crize, nu momente astrale în viața popoarelor. Un exemplu clasic ne va ajuta să înțelegem și mai bine despre ce este vorba. Iar exemplul clasic nu-l vom culege din chiar istoria Rusiei, obligată de revoluția bolșevică la milioane de victime, ci îl vom alege din istoria paradigmatică a Franței, care, la 1789, a trasat, practic, modelul revoluțiilor violente și „eliberatoare“ din care se vor fi inspirat toate cele care au urmat. Iată ce scrie un istoric francez despre acel moment: „Libertate, câte crime se comit în numele tău!“. După mai bine de două sute de ani, formula atribuită doamnei Roland, pe când urca treptele eșafodului, își păstrează încă înspăimântătoarea vibrație. Adunând condamnările capitale pronunțate de instanța judiciară, execuțiile sumare, decesele în închisoare și victimele războaielor civile (din toate taberele), bilanțul global al Terorii se situează între 200.000 și 300.000 de morți. Adică 1% din populația vremii. În Franța de azi, ar reprezenta aproape 600.000 de morți! În ciuda prejudecăților, prima victimă a acestei hecatombe a fost poporul francez. „Aristocrații în ștreang“, suna refrenul *Carmagnolei*. Dar în timpul revoluției, un „aristocrat“ nu este un membru al nobilimii: meșteșugar sau țăran, el este un rebel față de noul regim. „Cuvântul aristocrat înseamnă, în general, un dușman al Revoluției“, semnalează Thomas Paine. „Macabră contabilitate: studiile statistice arată că între ghilotinați 31% erau muncitori sau meșteșugari, 28% țărani, 20% negustori sau speculanți. Nobilii și oamenii Bisericii n-au furnizat decât 9% și respectiv 7% dintre victime“. Așadar, Revoluția franceză a condamnat la moarte sute de mii de oameni, în numele eliberării lor. De altfel, dacă citim acum unele dintre declarațiile conducătorilor revoluționari ai vremii, realizăm imediat că Teroarea nu este deloc o figură de stil, ci o realitate atât cifrică, cât și sufletească: pur și simplu aceștioameni erau criminali prin ideologie sau din cauza ideologiei. Cunoscutul și înfiorătorul război revoluționar împotriva Vendeii este descris de unul dintre participanții la el: „Nu mai există Vendeea, anunță Westermann în Convenție, a murit sub loviturile sabiei noastre libere. Am strivit copiii sub copitele cailor mei, am masacrat femeile care nu vor mai aduce pe lume bandiți. Nu am să-mi reproșez nici un prizonier. Am exterminat totul“. În fine, la Nantes, 10.000 de nevinovați sunt înecați în Loara, de către Carrier, evident, în numele principiilor sacre ale Revoluției. Cuvintele lui sunt limpezi: „Vom face din Franța un cimitir, dacă n-o putem face să renască așa cum vrem noi“. Având ca țintă tot contrarevoluționara Vendee, iată cuvintele unor reprezentanți ai revoluției trimiși în misiunea de „eliberare“ a acestei provincii îi scriau generalului Haxo: „Trebuie ca Vendeea să fie nimicită pentru că a îndrăznit să se îndoiască de binefacerile libertății“.

Uriașele, neverosimilele crime comise de leniniști în Rusia și apoi de către staliniști nu pot fi nici acum descrise în termeni raționali. E greu să înțelegi cum a fost posibil ca, în numele eliberării clasei muncitoare oprimate de către capitaliști, să fie comise atrocități ca cele din Rusia (și nu numai din Rusia, China este un alt teren de grea încercare în acest sens, ca și alte țări asiatice). După unele calcule, e adevărat, care dau cifrele cele mai ridicate, în vremea teroarei leniniste (războiul civil și foametea ce a urmat în 1921), în Rusia ar fi murit 21.000.000 oameni. În schimb, teroarea stalinistă (1935-1941), așadar, numai până la războiul mondial, s-ar fi soldat cu 19.000.000 victime. Un foarte cunoscut dizident rus, Vladimir Bukovski, era de părere că „purificarea“ operată de regimul comunist în Rusia s-ar fi soldat cu moartea a 40.000.000 de oameni. Aceste cifre sunt atât de mari încât par, de la distanța anilor, aproape de necrezut. Și totuși, zeci sau sute de cercetători din întreaga lume sunt de acord că ele sunt reale și că exprimă chintesența regimului „eliberator“ comunist. Întorcându-ne la Berdiaev, este evident că gânditorul rus avea toate motivele să atace cu putere aceste viziuni revoluționare „geometrice“ și abstracte, care, din nefericire, au dus la victime cu totul concrete. Când ideologia pune stăpânire pe viața politică a unei țări, crimele pot fi justificate cu lejeritate, în numele „idealurilor“ respectivei ideologii. *(va urma)*

Vaticanul între teologie și S.F.

Răzvan Codrescu

Sub ultimii doi papi, Vaticanul pare să aibă o adevărată obsesie „fraternală“: dacă pentru răposatul Ioan Paul II evreii erau „frații noştri mai mari“ *(i nostri fratelli maggiori)*, pentru iezuitul argentinian José Gabriel Funes, astronomul şi consilierul lui Benedict XVI, se poate vorbi despre... „fratele nostru extraterestru“: *Per dirla con san Francesco, se consideriamo le creature terrene come „fratello“ e „sorella“, perché non potremmo parlare anche di un „fratello extraterrestre“? Farebbe parte comunque della creazione...* (în *L'Osservatore Romano*, 13 mai 2008)!

Ceea ce uimeşte la iezuitul din țara *tango*-ului este *nesimțirea teologică* (pentru că n-o pot numi altfel) a întregului discurs. Căci „extraterestrul“ este produsul imaginativ al unei pseudo-mitologii laicizate, altoite pe paradigma scientismului evoluționist, pluralist şi relativist al modernității. Chiar dacă pozitivismul radical al începuturilor s-a mai îmblînzit treptat, lăsînd loc şi unor chinuite dezvoltări metafizice, acest gen de „știință“ nu e mai puțin rezultatul unei gîndiri anti-tradiționaliste şi anti-teologice, în care raționalismul şi empirismul se întîlnesc sub pălăria mai largă a materialismului ateu. Or, nu poți, ca om al credinței, să invoci senin reperele şi poncifele acestui *alt fel de gîndire*, în virtutea nici unei forme de *aggiornamento*, şi cu atît mai puțin să tîrăşti în asemenea elucubrații numele unui sfînt al Bisericii tale (în cazul de față Francisc din Assisi).

A accepta fie şi numai simpla supoziție a existenței unor „civilizații extraterestre“, a ideii că „nu sîntem singuri în Univers“, înseamnă implicit să conteşti întreaga Revelație divină, unicitatea Creației şi centralitatea omului în sînul ei, iconomia mîntuirii şi perspectiva eshatologică a creştinismului, negîndu-L pe Dumnezeu sau pre-

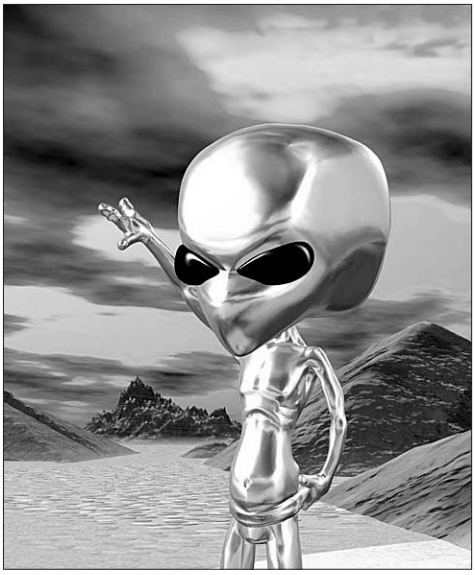

făcîndu-L într-un „Mare Anonim“ fanfaron, care se joacă de-a creația şi de-a întruparea, mințindu-ne fățiş sau doar prin omisiune, cu fapta şi cu cuvîntul.

Pînă a concluziona radical, cu un Seraphim Rose, că „extratereştrii“ nu pot fi decît întruchipări demoniace, menite să-l smintească pe omul dezdumnezeit, e de ajuns să-i identificăm ca fabulații puerile ale imaginarului laic, simptomatic mai apropiate de demonic decît de angelic, ireductibile la vreun element concret al realității sau măcar la vreo sugestie cît de vagă a descoperirilor dumnezeieşti. A încerca să le faci loc în discursul religios, chiar şi numai tangențial sau în glumă, este cel puțin o formă de iresponsabilitate, incompatibilă cu pre-tențiile spirituale şi intelectuale ale Vaticanului.

Dacă un papă de altitudinea teologică a neamțului Ratzinger tolerează fără nici o reacție asemenea enormități colportate chiar în anturajul său, atunci orice suspiciuni sau idiosincrazii față de romano-cato-licismul actual devin de înțeles şi chiar legitime.

Domnul Cărtărescu față cu reacțiunea

Mircea Platon

În numărul de vineri, 23 mai al *Evenimentului Zilei*, domnul Mircea Cărtărescu se arată indignat de „marşul pentru familie şi normalitate“ organizat, în contrasens cu GayFest 2008, de câteva asociații creştine. Acceptând parada gay dar iritat de marşul ortodocşilor, domnul Cărtărescu identifică manifestanții pentru familie şi normalitate cu „grupurile de cetățeni indignați gata oricând să-i aplaude pe mineri şi pe toți ceilalți locuitori paşnici şi normali ai țării“. Asocierea făcută de Cărtărescu e samavolnică, de vreme ce organizațiile care au organizat acest marş au în rândul membrilor şi susținătorilor lor oameni care au susținut Piața Universității. Minerii au fost aduşi în Piața Universității nu de conservatorii creştini, care erau în Piața Universității şi în Liga Studenților, ci de stânga liber-cugetătoare, care susține acum revendicările mişcării gay.

În continuare, domnul Cărtărescu ne trage de urechi în numele Europei, scriind că manifestația pentru normalitate ne va dăuna „ca națiune“ şi va contribui la perpetuarea „imaginii noastre de nu tocmai evoluați şi toleranți cetățeni ai Europei“. În primul rând, dacă am vrea să fim cu adevărat europeni evoluați şi toleranți nu am mai vorbi de o „națiune“. U.E. nu are ce face cu națiunile şi cu statele naționale, ea lucrează cu euroregiuni, cu minorități, cu androizi. În al doilea rând, nu am observat să-i fi luat cineva cetățenia europeană Papei pe motiv de homofobie. Tot ceea ce am observat a fost reacția abuziv-totalitară a birocraților eurosocialişti față de declarațiile în acord cu morala creştină tradițională ale catolicului Rocco Buttiglione.

Mai departe, domnul Cărtărescu ne arată că e normal să existe şi la noi homosexuali de vreme ce „după datele ştiințifice valabile în toate celelalte regiuni ale lumii, patru la sută dintre bărbați şi doi la sută dintre femei sunt pretutindeni homosexuali din naştere“. Ceea ce nu a sesizat domnul Cărtărescu, indignat cu program, e că marşul nu e împotriva homosexualității, ci „pentru familie“ şi împotriva aşa-zisei „căsătorii homosexuale“. În Ortodoxie nu se fac marşuri împotriva unui viciu, nu se fac marşuri împotriva beției, de exemplu, aşa cum fac puritanii abstinenți. Demonstrația creştinilor-ortodocşi a urmărit să atragă atenția în privința pericolului legiferării „căsătoriei homosexuale“. Adică a acelei inginerii sociale prin care cei în medie trei la sută din populația globului ar ajunge să modifice o instituție civilă având în spate mii de ani de istorie şi de tradiție religioasă (creştină, mozaică, musulmană etc.). Dacă luăm în considerație istoria, semnificațiile religioase şi beneficiile sociale ale familiei tradiționale şi le comparăm cu istoria, semnificațiile morale şi beneficiile sociale aduse de moda „căsătoriei“ celor în medie trei la sută din populația României şi a globului, marşul pentru familie e într-adevăr un marş pentru normalitate. În altă ordine de idei, dacă ne referim la date ştiințifice, atunci trebuie spus că statisticile arată că alcoolismul, bolile venerice, consumul de droguri, pedofilia, şi sinuciderile sunt mult mai ridicate în rândul homosexualilor decât în rândul heterosexualilor.

Mai departe, domnul Cărtărescu asociază homofobia cu antisemitismul şi misoginia şi ne povesteşte ce a văzut la Sachsenhausen, în lagărul unde au fost ucişi sute de homosexuali. Ceea ce îi scapă domnului Cărtărescu, mare admirator

al „datelor ştiinţifice“, este că acei homosexuali nu au fost uciși în numele moralei creştine apărate de organizatorii marşului pentru familie, ci în numele ştiinței, al „ştiinței rasei“. Şi singurul obstacol împotriva rasismului e creştinismul. Demnitatea persoanei, reclamată pentru homosexuali de domnul Cărtărescu, nu e ştiinţifică, ci religioasă. În regnul zoologic nu există demnitate. Demnitatea e de provenienţă religioasă şi e un reflex al sfinţeniei patriarhale. Paradoxul mişcărilor pentru drepturile homosexualilor e că vorbesc în numele unei demnități căreia fac tot posibilul să-i submineze sursa, care e religioasă. Dar dacă admitem acest lucru, atunci suntem siliți să admitem şi că, acolo unde homosexualitatea, ca păcat, cere doar rugăciunile noastre, „normalizarea“ legislativă a acestui păcat nu ne poate stârni decât proteste.

Cât despre Da Vinci şi Wittgenstein, despre care domnul Cărtărescu spune că, „deşi invertiți, au dus o viață ireproşabilă şi au fost spirite de o noblețe de neatins“, şi aici se cer a fi făcute anumite precizări. Din păcate, avocatul homosexualilor români nu e Wittgenstein, ci domnul Buhuceanu. Diferența de geniu şi noblețe dintre ei poate explica şi de ce domnul Buhuceanu, şi nu Wittgenstein, se agită pentru căsătoria homosexuală şi pentru dreptul gay-lor de a defila pe străzi cu pene de struț în dos. Wittgenstein a fost un om profund religios, care se gândea „la logică şi la păcatele“ lui. De fapt, mă simt mult mai aproape de Wittgenstein decât de domnul Cărtărescu, cel entuziasmat de „atracția turistică şi ocazia de divertisment“ oferită de GayFest. Spre deosebire de Wittgenstein, domnul Cărtărescu e un om care priveşte totul prin prisma carnavalului global, a divertismentului corporat şi varietăților de masă. Or, pentru aşa ceva există Disney World, nu trebuie să ne „jucăm“ hipiot cu instituții serioase precum familia sau cu asemenea cărți fundamentale precum Biblia, pe care domnul Cărtărescu o citeşte cu rafinament exegetic de preşcolar.

Pe tot cuprinsul articolului, domnul Cărtărescu scrie cu dispreț de înapoierea, intoleranța, violența primară şi vulgaritatea celor din „Estul împotmolit în prejudecăți“. În absența valabilității a măcar unui singur raționament din articolul domnului Cărtărescu, mă mărginesc să constat doar că, din păcate, complexele de superioritate nu dau naştere unui jurnalism bun. Mi-e teamă că, alegând să dea piept cu reacțiunea, domnul Cărtărescu a întors spatele adevăratei probleme.

„Uciderea“ ideologică a naţiunilor

Emilia Corbu

Popoarele europene sunt o invenţie a intelectualilor din secolul XIX, este concluzia susţinută de istoricul american P.J. Geary într-o carte adresată unei audienţe generale şi nu cercetătorilor: *Mitul Naţiunilor* (Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2007). De ce cartea nu este adresată şi cercetătorilor, vom vedea îndată.

De la o vreme se conturează din ce în ce mai clar un curent care propune reanalizarea procesului de etnogeneză. Fireşte că subscriu acestui demers atâta vreme cât presupune integrarea în aria cercetării a rezultelor arheologice, etnologice, sociologice, publicării unor vechi surse documentare etc. din ultima vreme şi renunţarea la un şablon ideologic accentuat mai ales în perioada comunistă. Dar se pare că sunt unii care propun de-a dreptul, renunţarea la studiul formării popoarelor pe motiv că acestea nu există. Pare incredibil, dar acesta este subiectul cărţii americanului P.J. Geary, care l-a fascinat atât de mult pe istoricul Al. Madgearu încât l-a tradus şi l-a prezentat publicului românesc – nu doar ca o carte de referinţă sub raport ştiinţific, dar şi de care istoricii români ar trebui să ţină seama. Fireşte că vom ţine seama ca de bomba de la Hiroshima. O astfel de carte nu se poate uita. Geary calcă doar cu stângul. Rezultatul este o carte mai degrabă ideologică şi mai puţin ştiinţifică iar aceasta reiese din stilul de abordare, metoda de cercetare, argumentaţie.

Stilul lozincă – „Naţionalismul făureşte naţiunea“

Cartea lui Geary nu porneşte de la o problemă, în cazul acesta etnogeneza popoarelor Europei Occidentale, ca în final să ajungă la o concluzie, aşa cum prevăd etapele unei cercetări, ci porneşte de la o concluzie (expusă în capitolul I) pe care încearcă să o demonstreze de-a lungul a patru capitole minuscule şi care se rezumă la următoarele: a) Popoarele au fost inventate de intelectuali, târziu, prin secolul XIX, ca urmare a influenţei romantismului. Idee pe care o repetă şi sub forma „poporul este o creaţie intelectuală“ (p. 95); b) „Naţionalismul făureşte naţiunea“ (p. 46); c) Naţionalismul se identifică cu naţiunea; d) „Cercetarea istorică şi naţionalismul au devenit unul şi acelaşi lucru“ (p. 59). În consecinţă toate atrocităţile săvârşite de naţionalism pe care le exemplifică prin cele două războaie mondiale şi conflictul din Kosovo, sunt atribuite naţiunii. Prin ricoşeu, foloseşte ghilimele pentru toată istoriografia europeană pe care nu se sfieşte să o numească pseudoştiinţă, iar pe istorici îi acuză că au inventat poporul pe care îl studiau; e) „Congruenţa dintre popoarele medievale-timpurii şi cele contemporane este un mit“ (p. 66).

Toate aceste idei sunt repetate, accentuate, înflorite sub forma unui discurs vehement, în care, pe fiecare pagină, un paragraf important e destinat beştelirii întregii istoriografii europene. Merge atât de departe încât îi acuză chiar şi pe antici de inventarea popoarelor menţionate în scrierile lor.

Drumul de la confuzie la concluzie

Primul pas cu stângul a fost teritoriul luat în studiu. Geary susţine că în studiul său despre formarea naţiunilor medievale se referă doar la Europa Occidentală, ceea ce din punct de vedere ştiinţific este o eroare. Termenul de Europa de Vest a apărut abia în epoca Iluminismului (sec. XVIII). În Evul Mediu timpuriu Europa a fost unitară. Acest lucru l-a descoperit autorul pe parcurs de vreme ce pomeneşte destul de des şi despre Europa Cen-

trală şi de Sud-Est. Apoi foloseşte un artificiu derivat din multele definiţii date de-a lungul timpului termenului de popor, aşa încât autorul stabileşte două categorii: popoarele constituţionale (adică acelea care se supun aceleeaşi legi) şi popoarele naturale. Prima categorie o exemplifică prin romani, cealaltă prin tot felul de gentes. Doar că această categorisire nu ţine, de vreme ce există atâtea inscripţii romane ce menţionează originea francă, dacă sau germanică a locuitorilor. Prin urmare, el identifică în mod greşit cetăţenia cu poporul.

Pe acelaşi principiu al prafului în ochi, confundă confederaţiile militare barbare cu poporul concluzionând repede că „popoarele barbare erau tot formaţiuni constituţional" (p. 90). Cu alte cuvinte se înţelege că toate popoarele de-a lungul timpului au fost constituţionale.

În al treilea rând, prin utilizarea unilaterală a unor categorii de surse istorice, doar a documentelor. Prin urmare, trece sub tăcere rezultatele arheologice care trebuie coroborate acolo unde este cazul cu documentele. Or, pentru teritorii întregi doar cercetările arheologice mai pot spune ce s-a întâmplat de-a lungul timpului. Eludarea surselor îl fac să emită afirmaţii de-a dreptul ciudate cum ar fi următoarea: „În Transilvania – o regiune fortificată de unguri în secolul al XI-lea, colonizată de saşi în secolul al XII, dominată de turci, de habsburgi şi de unguri, iar din 1920, parte a României – *dezbaterea asupra legitimităţii politice se exprimă în termenii istoriei secolului al IX-lea şi este purtată în parte de către istorici şi arheologici profesionişti*" (p. 34). Dar de cine poftea domnia-sa să fie purtată, de măcelari şi scafandri? El, care vorbeşte de naţiuni, nu este tot istoric?

Dar Geary nu este supărat doar pe istoricii şi arheologii profesionişti, ci pe întreaga comunitate internaţională care mai ia în serios principiul naţional, aşa că scrie cu superioritatea ignorantului următoarele: „La fel de stânjenitoare este disponibilitatea cu care comunitatea internaţională, inclusiv societăţile pluraliste precum Statele Unite, acceptă premiza de bază că *popoarele există ca fenomene obiective şi că simpla existenţă a acestuia îi dă dreptul la autoguvernare*". (p.40)

Metoda comparativă oferă istoricilor posibilitatea de a analiza fenomene, evenimente, popoare care au evoluat în aceeaşi perioadă istorică, în condiţii asemănătoare de mediu geografic, climatic etc. Geary însă compară popoarele europene din secolele VI-VIII cu zuluşii din sec.XVI-XIX, pe motiv că şi istoria zulusă a fost inventată de A. T. Bryant care, de fapt, a scris primul despre ei. După care conchide „Ambele versiuni ale istoriei zuluse trebuie să fie familiare europenilor" (p. 214). Nu domnule Geary, nu au de ce să ne fie familiare. Mai degrabă sunt familiare americanilor, atâta vreme cât ambele etnogeneze s-au petrecut în acelaşi interval cronologic, în ambele situaţii au fost implicaţi colonişti europeni posesori ai unei tehnici înaintate, în ambele situaţii au fost conflicte militare între aceştia şi băştinaşi, finalizate cu apariţia unor noi state. Singura deosebire era că popoarele analizate s-au aflat în tabere diferite. Unii aveau istoria, iar ceilalţi praful de puşcă.

Un răspuns istoric la o provocare ideologică

Ne-am întrebat, pe bună dreptate, dacă autorul cunoaşte problema despre care vorbeşte, dar din capitolul IV reiese că ştie foarte bine varianta oficial acceptată privind etnogeneza popoarelor europene. O cunoaşte atât de bine încât i-a sesizat şi punctele forte. Astfel că, dacă romanii erau uşor de desfiinţat ca popor, de vreme ce reprezentau un conglomerat multietnic cu cetăţenie romană, totuşi acele *gentes* barbare veneau cu o încărcătură etnică bine precizată. În astfel de condiţii Geary se ocupă în capitolele anterioare de desfiinţarea etnicităţii acestora, considerându-i un amalgam, compus ad-hoc şi purtând nume mitologice date de nişte şefi militari sau de clanuri. Ba, mai mult, consideră că unele s-au format din chiar armatele care atacau pe romani. Prin urmare, în capul autorului nostru nu un popor trimite o armată la război, ci pur şi simplu o armată formează un popor: „Theodoric a căutat să transforme oastea sa barbară eterogenă şi mobilă într-un popor gotic stabil şi sedentar" (p. 150). Comentariile sunt de prisos.

Aşa ajunge la concluzia că tot ce a rămas constant în istoria unui popor este numele, care dă impresia de continuitate, în realitate fiind o serie de discontinuităţi. De pildă, a fi got în vremea lui Cniva din secolul III era diferit de a fi got din Spania secolului VI. De unde ştie dumnealui? A trăit pe

atunci? Până una-alta dovedeşte că interpretează realităţile istorice cu mentalitatea prezentului, încălcând un principiu elementar de cercetare conform căruia procesele istorice trebuie analizate în contextul istoric în care au evoluat şi la nivelul mentalităţii de atunci.

Ca să nu mai vorbesc de lipsa de cultură religioasă a autorului care consideră *„creştinismul o derivaţie a iudaismului"* (p. 104) sau că motivele persecuţiei creştinilor în imperiul roman au fost, de fapt, doar unul *„exclusivitatea devoţiunii creştinilor către zeul lor"* (p. 130). Ori un istoric care se ocupă de o perioadă istorică trebuie să cunoască foarte bine religiile vremii dacă doreşte să înţeleagă mentalitatea timpului. Creştinismul trăieşte încă, ar fi putut să îl studieze.

Popoarele există dintotdeauna. Au fost menţionate de istoricii antici, medievişti, moderni. Au făcut obiectul unor studii istorice, arheologice, lingvistice, sociologice, etnografice etc. Este drept că poporul este dificil de studiat datorită faptului că e un sistem social deschis, în continuă transformare, un organism viu, dar care păstrează anumite frontiere culturale şi frontiere etnice (interdicţia unor popoare barbare de a se căsători cu romani, de pildă). Un popor se naşte, evoluează de-a lungul unui timp şi poate dispare, prin asimilare, genocid, scădere demografică etc. Este adevărat că s-au făcut excese naţionaliste chiar şi în materie de istorie, dar regula a fost totuşi, păstrarea unei linii ştiinţifice. Dar nu se poate confunda poporul unui imperiu cu poporul unei naţiuni.

Naţionalismul nu poate fi confundat cu naţiunea din simplul motiv că naţiunile au existat şi înainte de apariţia foarte târzie a naţionalismului, formă patologică a patriotismului.

Ce s-ar fi întâmplat în mica Europă dacă, atunci când trei imperii au dispărut naţiunile nu erau destul de puternice încât să preia puterea? Am fi avut o Europă comunistă, în care categoriile profesionale şi cele sociale erau învrăjbite unele contra altora. Pentru că trebuie să facem o paranteză. O greşeală care se face în mod constant este aceea de a se afirma că popoarele oprimate au dus la căderea imperiilor. În realitate, nu popoarele, care în definitiv se obişnuiseră de veacuri să trăiască în imperii, au dus la subminarea imperiilor, ci cu totul altceva legat pe de o parte de tocirea în sine a mecanismelor imperiale (pe care nu e timpul să le analizăm aici), iar pe de altă parte de apariţia ideologiei revoluţionare, care a cuprins întreaga Europă în diverse forme, găsindu-şi o formă mai echilibrată în democraţie şi excesivă în comunism, nazism şi fascism. Că a fost aşa o dovedeşte rezultatul primului război mondial, în urma căruia s-a format primul imperiu ideologic din lume, adică URSS. Ideologiei comuniste i s-au opus toate statele care au devenit state naţionale după 1918. Cel de-al al doilea război mondial a fost doar replica primului.

Prin urmare, a face responsabile naţiunile de cele două conflagraţii mondiale este nu doar o mare ignoranţă istorică, ci şi o interpretare cu urmări nefaste. Naţiunile europene au fost doar victimele unor ideologii inventate de intelectuali, de genul lui Geary, de acei liberi-cugetători şi nu de oamenii de ştiinţă. Intelectualii au inventat ideologiile, care însă ar fi rămas vorbă moartă dacă nu ar fi fost înşurubate în mecanismul secular al naţiunilor. Mai întîi al naţiunilor şi apoi imperiilor. Asta se pare că era regula. Pentru că nici o ideologie nu a sprijinit o naţiune, ci fie a ridicat-o împotriva altora (nazismul), fie o pregătea pentru o comunitate mai largă (comunismul), fie o izola (fascismul).

Opinia noastră este că această carte care desfiinţează până şi ideea de naţiune şi de popor nu este altceva decât ecoul unei ideologii imperiale mai vechi. Toate imperiile şi-au pus problema naţiunilor din componenţa lor. Metodele deportării de populaţie, genocidului, aculturaţiei sunt mai vechi decât secolul XX. Dar în ziua de azi nu le mai poţi practica, nu e voie. Însă e voie să inventezi o nouă ideologie cu emblema „fără naţiuni" şi aşa cum şi alte ideologii au fost implementate (e drept mai cu armata şi teroarea) se poate aplica şi asta. De ce nu?

Dar cum ar arăta lumea fără naţiuni? Ce cultură ar avea? Ce limbă ar vorbi? Cum ar fi menţinută ordinea şi liniştea? Unde ar fi diversitatea şi culoarea lumii? Lumea fără naţiuni, în opinia mea, ar fi un stat totalitar, care s-ar ocupa de tot, ar fi domnia legii seci, a convenţiei artificiale, a unei lumi fără trecut.

Dacă dacă totul e un mit atunci ofensiva bolşevică a ruşilor a fost doar un coşmar, dar şi visul american e o himeră.

ROST: cuvînt, raţiune, sens, ordine

În latină, *rostrum* însemna „deschizătură“, „cioc“, „plisc“, „bot“. Mai tîrziu, în latina populară, a început să însemne şi „gură“ în general. În româna veche, sub forma rost, a fost moştenit cu acest din urmă înţeles, păstrat astăzi doar în cîteva expresii de largă răspîndire (a învăţa pe de rost, a lua la rost) şi stînd la baza verbului a rosti. Rost a evoluat spre înţelesul „raţiune“, „sens“, „tîlc“, „noimă“, „scop“, cu care se foloseşte astăzi în mod curent. Aşa a apărut verbul a rostui („a da sens“, „a pune ordine“), cu derivatele rostuire, rostuitor etc.

Creat prin Rostirea (Cuvântul) divină, omul este el însuşi făptură rostitoare, dar şi rostuitoare. Omul are un rost dat de Dumnezeu, dar uneori caută să-şi facă singur alt rost, după mintea lui. În orice caz, starea cea mai rea a omului este aceea de a fi fără rost pe lume. Iar cel mai mare serviciu care poate fi făcut omului este de a-l ajuta să-şi (re)găsească rostul.

Revista ROST îşi propune tocmai acest obiectiv la nivelul lumii româneşti, care în comunism şi-a pierdut rostul şi care trebuie să se redescopere pe sine, în primul rînd prin recursul la tradiţie.

În acest număr semnează: ● **Demostene Andronescu** – istoric, poet, fost deţinut politic, a publicat volumul de versuri *Peisaj Lăuntric* (1995) ● **Mihail Albişteanu** – profesor, doctorand în istorie, publicist ● **Răzvan Codrescu** – scriitor, ultima carte publicată: *Gâlceava dracului cu lumea. Mic tratat de demonologie aplicată* (2005) ● **Emilia Corbu** – doctor în istorie, arheolog, ultima carte publicată: *Sudul României în Evul Mediu timpuriu* (2006) ● **Gheorghe Fedorovici** – absolvent al Facultăţii de Teologie, traducător ● **Silviu Man** – student ● **Constantin Mihai** – doctorand în litere la Universitatea Michel de Montaigne, Bordeaux 3, ultima carte publicată: *Descartes. L'Argument ontologique et sa causalité symbolique*, (Paris, L'Harmattan 2007) ● **Mircea Platon** – scriitor, doctorand în istorie la Columbus University din Ohio – SUA, ultima carte publicată: *Cine ne scrie istoria* (Timpul, Iaşi, 2007) ● **Luminiţa-Irina Niculescu** – profesor doctor, publicist, autoare a volumului *Palmele oamenilor. Minuni spuse şi nespuse* (2006) ● **Cristi Pantelimon** – sociolog, conferenţiar universitar doctor la Universitatea „Spiru Haret“ Bucureşti, ultima carte publicată: *Sociologia corporatismului şi a capitalismului* (2007) ● **Paul-Gabriel Sandu** – student la Facultatea de Filosofie a Universităţii Bucureşti ● **Marcel Răduţ Seliştе** – teolog, publicist ● **Nicolae Stroescu-Stânişoară** – doctor în Filosofie, scriitor, fost director al Departamentului Român de la Radio Europa Liberă, ultima carte publicată: *În zodia exilului. Întrezăriri – Fragmente de jurnal* (1998) ● **Claudiu Târziu** – jurnalist, coautor şi îngrijitor al volumelor *Testamentul Părintelui Calciu. Ultimele sale cuvinte, cu un portret biografic şi şapte evocări* (Ed. Christiana, Bucureşti, 2007) şi *În căutarea rostului pierdut. 20 de călăuze în cultura naţională* (Ed. Timpul, Iaşi, 2007) ● **Ieromonah Visarion Tuderici** – preot la Schitul Ortodox Huta (Bihor), a publicat volumul *Am văzut Lumina cea adevărată...* (Ed. Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2007).

Abonament

Vă puteţi abona trimiţînd contravaloarea abonamentului prin mandat poştal (în care specificaţi citeţ numele, adresa completă, telefonul şi perioada de abonament) pe numele: **Târziu Claudiu Richard, CP 27, Oficiul Poştal 23, Bucureşti** sau achitînd contravaloarea abonamentului în **contul nr. RO25BACX0000000107363250**, deschis la **Unicredit Ţiriac Bank, Sucursala Orizont – Bucureşti,** pe numele **Asociaţiei** ROST, cod fiscal 12495302**,** după care veţi trimite copia chitanţei şi o scrisoare în care solicitaţi abonamentul la **CP 27, Oficiul Poştal 23, Bucureşti**.

Preţul unui abonament este **180.000 lei (18 lei noi) pentru 6 luni** şi de **360.000 lei (36 lei noi) pentru un an**. Pentru cei din străinătate abonamentul este de **50 euro/an în Europa** şi **70 USD/an** pentru celelalte continente.

Nr. 1 – martie 2003, dedicat lui Nicu Steindhardt
Nr. 2 – aprilie 2003, dedicat lui Mircea Eliade
Nr. 3 – mai 2003, dedicat lui Lucian Blaga
Nr. 4 – iunie 2003, dedicat lui Mihai Eminescu
Nr. 5 – iulie 2003, dedicat lui Nicolae Paulescu
Nr. 6 – august 2003, dedicat lui Sandu Tudor
Nr. 7 – septembrie 2003, dedicat lui Nae Ionescu
Nr. 8 – octombrie 2003, dedicat lui Valeriu Gafencu
Nr. 9 – noiembrie 2003, dedicat Părintelui Dumitru Stăniloae
Nr. 10-11 – decembrie 2003, dedicat lui Vasile Băncilă
Nr. 12 – februarie 2004, dedicat lui Nichifor Crainic
Nr. 13 – martie 2004, dedicat lui Mircea Vulcănescu
Nr. 14-15 – aprilie-mai 2004, dedicat lui Radu Gyr
Nr. 16 – iunie 2004, dedicat lui Vintilă Horia
Nr. 17 – iulie 2004, dedicat lui Ștefan cel Mare – epuizat
Nr. 18 – august 2004, dedicat lui Ernest Bernea
Nr. 19 – septembrie 2004, dedicat lui Constantin Noica
Nr. 20 – octombrie 2004, dedicat Părintelui Arsenie Boca – epuizat
Nr. 21-22 – noiembrie-decembrie 2004, dedicat Părintelui Constantin Galeriu
Nr. 23 – ianuarie 2005, dedicat lui Vasile Lovinescu
Nr. 24 – februarie 2005, dedicat lui Octavian Goga
Nr. 25-26 – martie-aprilie 2005, dedicat Părintelui Constantin Voicescu
Nr. 27 – mai 2005, dedicat lui Nicolae Iorga – epuizat
Nr. 28 – iunie 2005, dedicat Părintelui Arsenie Papacioc – epuizat
Nr. 29 – iulie 2005, dedicat Părintelui Zosim Oancea
Nr. 30 – august 2005, dedicat lui Vasile Voiculescu
Nr. 31 – septembrie 2005, dedicat Părintelui Liviu Brânzaș
Nr. 32 – octombrie 2005, dedicat lui Aron Cotruș
Nr. 33 – noiembrie 2005, dedicat Părintelui Iustin Pârvu
Nr. 34 – decembrie 2005, dedicat lui Paul Goma
Nr. 35 – ianuarie 2006, dedicat lui Horia Bernea
Nr. 36 – februarie 2006, dedicat lui Ioan Alexandru
Nr. 37 – martie 2006, dedicat Părintelui Teofil Părăian
Nr. 38 – aprilie 2006, dedicat Părintelui Calciu
Nr. 39 – mai 2006, dedicat lui Pan M. Vizirescu
Nr. 40-41 – iunie-iulie 2006, dedicat lui Ion Gavrilă
Nr. 42-43 – august-septembrie 2006, dedicat Părintelui Adrian Făgețeanu
Nr. 44 – octombrie 2006, dedicat lui Gabriel Constantinescu
Nr. 45 – noiembrie 2006, dedicat lui Simion Mehedinți
Nr. 46 – decembrie 2006, dedicat Părintelui Rafail Noica

Nr. 47-48 – ianuarie-februarie 2007, dedicat Părintelui Benedict Ghiuș
Nr. 49 – martie 2007, dedicat lui Ioan Ianolide – epuizat
Nr. 50 – aprilie 2007, dedicat lui Marcel Petrișor
Nr. 51 – mai 2007, dedicat părintelui Nicodim Mândiță
Nr. 52 – iunie 2007, dedicat Mitropolitului Bartolomeu
Nr. 53-54 – iulie-august 2007, dedicat Părintelui Trifa
Nr. 55 – septembrie 2007, dedicat lui Alexandru Mironescu
Nr. 56 – octombrie 2007, dedicat Părintelui Sofian Boghiu
Nr. 57 – noiembrie 2007, dedicat lui Teodor M. Popescu
Nr. 58 – decembrie 2007, dedicat lui Demostene Andronescu
Nr. 59-60 – ianuarie-februarie 2008, dedicat Părintelui Ioanichie Bălan
Nr. 61 – martie 2008, dedicat lui Dan Botta
Nr. 62 – aprilie 2008, dedicat Maicii Mihaela Iordache
Nr. 63 – mai 2008, dedicat Mitropolitului Nicolae Colan

Cei care doresc să-şi completeze colecția publicației ROST pot trimite contravaloarea revistei (3 lei/exemplar), prin mandat poştal, pe numele: Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27 Bucureşti. Precizați pe mandatul poştal ce număr al revistei doriți, în cîte exemplare şi adresa dvs. Pentru informații sunați la tel.: 0740.103.621

90
5 948485 760017